SCRIPTORES

RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS

SEPARATIM EDITI.

ANNALES XANTENSES
ET ANNALES VEDASTINI.

HANNOVERAE ET LIPSIAE

IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI

1909.

ANNALES XANTENSES

ET

ANNALES VEDASTINI.

RECOGNOVIT

B. DE SIMSON.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1909.

HOC TOMO CONTINENTUR

HANNOVERAE. TYPIS CULEMANNORUM.

PRAEFATIO.

I. Annales qui dicuntur Xantenses.

Annalium qui dicuntur Xantensium codex, ut videtur re vera unicus, exstat Londinii in museo Britannico, inter Cottonianos, Tiberius C. XI. signatus, membr., isque satis aegre servatus. Vix enim effugit cladem bibliothecae Cottonianae a. 1731. incendio illatam, quo margines foliorum adusti sunt, quamquam textus integer permansit. Libri qui in bibliotheca publica civitatis Hamburgensis (nr. 18) atque in bibliotheca regia Havniensi (nr. 624) inveniuntur iam non sunt nisi exemplaria eiusdem, circa a. 1600. exarata[1].

Descripsit codicem Londiniensem, in quo hos annales a. 1827. invenit, G. H. Pertz in SS. t. II, p. 217 sqq.; tum K. Hampe, qui eum in itinere Britannico a. 1895. et 1896. suscepto vidit, in 'N. Archiv' t. XXII, p. 633 sq. Etiam liber Karoli de Richthofen, 'Die ältesten Egmonder Geschichtsquellen' (Berolini 1886) p. 168 sqq. dignus est qui adhibeatur. Videre me non potuisse doleo quae M. S. Pols in libro Roberto Fruin a discipulis dedicato 'Geschiedkundige opstellen' (Hagae 1894) ad rem disseruit[2]. Confectus est hic codex, cui etiam manus saec. XV. in folio olim anteposito (nunc 2) Donationes ecclesie traiectensis et nostre cum cronicis inscripsit, in monasterio Egmondano dioc. Traiectensis. Et est quidem collectaneus, qui multa et varia diversis manibus a saec. X. usque ad initium saec. XIII. scripta, velut Einhardi Vitam Karoli M., Reginonis chronographiam (sine continuatione), Annales Egmondanos (cum excerptis ex Reginonis chronico coniunctos), contineat. Annales Xantenses manu saec. XI. litteris satis gracilibus

1) Cf. Pertz, 'Archiv' VI, p. 633 sq. VII, p. 614; SS. XVI, p. 442 sq. 2) Cf. 'N. Archiv' XX, p. 486.

exarati in f. 132—145. *leguntur; scripturae specimen ex a.* 865. *desumtum tab. VII. SS. t. II, p.* 219. *addita ostendit.*

G. H. Pertz, qui hos annales ibidem p. 217 *sqq. primus et usque adhuc solus edidit, eos etiam satis emendate recognovit. K. Hampe, cuius collatione nobis uti licuit, librum denuo conglutinatum atque numeros foliorum paulo mutatos, sed nonnisi pauca corrigenda vel supplenda invenit. In linguam Germanicam Annales Xantenses bene transtulit paucisque adnotationibus accuratius illustravit vir doctissimus C. Rehdantz b. m. in collectione 'Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit' inscripta, cuius editio altera (t. XXIII, saeculi IX. t. VIII,* 1889*) idem opus a W. Wattenbach diligenter retractatum exhibet. Praeterea intellegenter arguteque de his annalibus Hans Steffen in 'Neues Archiv' t. XIV, p.* 87 *sqq. egit.*

Praecedunt in codicis f. 128′—130′. *annales* 640—789, *sed multis annis nihil adscriptum est. At iam Pertz perspexit hos multo posterius a monacho Egmondano suppletos esse. Etiam fontes, ex quibus conscripti sint, explorare conatus est, quos postea alii viri docti*[1] *accuratius indicaverunt. Sunt inprimis chronographia Sigeberti, tum Reginonis, praeterea alii, quos in editione eius supplementi (infra p.* 34—39*) laudavimus. Adhibitae sunt hae notae in Chronico Hollandiae*[2]. *Eadem manus etiam in fol. quod iam* 131. *numeratur, olim assuto, nunc male inserto*[3], *annales breves ex Xantensibus necnon ex Sigeberti chronico excerptos addidit, quos Pertz 'Annalium Xantensium Appendicem' inscripsit et l. c. p.* 236. *item publici iuris fecit, nos maximam eorum partem, qui nullius pretii sint, neglegendam censuimus*[4].

Primus editor Annales Xantenses a. 790 — 829. *Annalibus regni Francorum (quos Annales Laurissenses et Einhardi nuncupavit) tamquam fundamento inniti putavit. Quod tamen nonnisi ex parte et cum aliqua exceptione concedi potest. Nondum noverat ille vir b. m. Annales illos vulgo Maximinianos dictos, quos a.* 1844. *l. b. de Reiffenberg in lucem dedit, deinde G. Waitz perita manu indagavit atque*

1) *Cf. Bonnell, 'Die Anfänge des karolingischen Hauses' p.* 149 *sq.; Oelsner, 'König Pippin' p.* 518 *sqq.; K. v. Richthofen l. c. p.* 172 *sqq.; Steffen l. c. p.* 89, *n.* 1; *Holder-Egger, SS. XV,* 2, *p.* 701, *n.* 3; *Vitae S. Bonifatii, rec. W. Levison, SS. r. G. p. XLVII.* 59 *sq.; Hellmann, 'N. Archiv' XXXIII, p.* 738, *n.* 1; *de libello denique a M. S. Pols edito vide supra p. V.* 2) *Cf. SS. XVI, p.* 443; *K. v. Richthofen l. c. p.* 33 *sqq.* 3) *Cum pagina aversa adversam iam antecedat.* 4) *Cf. infra p.* 39, *n.* *.

in SS. t. XIII, p. 19 *sqq. recognovit. Quibuscum nostri tam arta affinitate coniuncti sunt, ut ab a.* 790, *quo incipiunt, usque ad* 811, *quo illi desinunt, haud dubie maximam partem ex eodem annalium libro profecti sint. Nec minus clare apparet hunc librum inde ab a.* 797. *Annales regni Francorum omnino secutum esse, sed post a.* 811. *nostri non iam ex illis repetita praebent, sed alia nituntur memoria annalium, quam indicare difficile est, nisi pauca ex Thegani Vita Hludowici imperatoris deprompta credere velis.*

Ceterum partes horum annalium satis diversae. In relatione a. 834. *(p.* 9*) scriptor Hlothario favet, Hludowicum Germaniae regem, qui adversus fratrem astute et infideliter egerit, reprehendit. Postea Hlotharii ne obitus quidem notatus, Hludowicus (a.* 869. 873, *p.* 27. 32*) rex ceteris in imperio quondam Karoli M. regnantibus sapientior et iustior atque pater pius laudatur. Nec tamen ideo cum Georgio Pertz opus duobus saltem scriptoribus, immo viri d. H. Steffen opinionem sequentes totum eidem deberi censemus*[1]. *Priora tam neglegenter aliunde excerpta, ut nonnumquam intellegi iam nequeant, nisi fontem ipsum adeas vel fragmenta quae praebent alio modo supplere coneris. Postrema pars, praesertim inde ab a.* 869. *aliquanto maioris pretii, quippe qua res multo uberius atque ab eo cui curae cordique fuerint tractentur. Illic aliis obnoxius eorum iudicium temere suum fecisse videtur, hic propriam mentem secutus suo iudicio stetit. Temporum quoque ratio, antea saepius turbata, numeris annorum* 854—872. *etiam post veros semper uno remanentibus, extremo in fine tandem ad suum ordinem redit. Sermo, ubi auctor iam sua praebet, grandiloquus et verbis Bibliae Vulgatae nimis refertus, sed semper quasi prisco indulgens et qui contra legem grammaticam graviter peccet. Animadvertas velim participium praesentis pro indicativo usurpatum*[2], *immo coniunctionem* ut *cum indicativo positam.*

Multum loci res Gunthari archiepiscopi Coloniensis occupant, qui, cum Hlothario II. regi in repudianda uxore legitima favisset, a munere remotus est. Hunc scriptor acerrime impugnat, tandem alium in eius locum subrogatum esse vehementer gaudens. Commemorat quoque orientalem partem provinciae Coloniensis aliquamdiu a Liudberto Monasteriensi administratam. Hunc episcopum 'Saxoniae', ut manifesto apparet, singulari studio prosequebatur[3]; *hunc*

1) *Cf. etiam S. Hellmann, 'N. Archiv' XXXIII, p.* 738. 2) *Cf. p.* 11, *n.* 5. 3) *Cf. etiam R. Wilmans, 'Die Kaiserurkunden der Provinz Westfalen' I, p.* 415, *n.* 3.

venerabilem et beatum praedicat, huius etiam obitus diem notat necnon de reliquiis ab illo monasterio Freckenhorst donatis et aliis gratia papae acceptis, ut alibi de corporibus sanctorum in Saxoniam translatis, refert.

Quas res si reputas, non immerito miraberis, quod Georgio Pertz hos annales, qui medio aevo fere incogniti mansisse videntur[1], Xantenses *nuncupare placuerit. Innititur enim tantum iis, quae a.* 864. *(p.* 20*) de loco Sanctis 'opinatissimo' vastato et ecclesia S. Victoris incensa enarrantur, quam cladem scriptor non modo vehementissime doluit, sed etiam oculis vidisse videtur. Attamen ne Pertz quidem ideo totum opus illo in loco confectum esse contendit. Alius vir doctus*[2] *nuper non sine causa veri similius putavit auctorem Coloniae Agrippinae vixisse, quo etiam corpus S. Victoris a praeposito, uno presbytero comite, perductum accipimus. Utcumque res se habet, inscriptionem a primo editore commendatam et iam usitatam non ausi sumus penitus spernere, cum alia certa substitui nequeat et id solum pateat, auctorem Ripuariam et Westfaliam, inprimis provinciam Coloniensis et diocesim Monasteriensis ecclesiae tamquam patriam amplecti.*

G. H. Pertz in editione principe codicem, apographum sane, sed unicum, fere ad litteram secutus, nonnisi perpauca emendavit neque nos multo plura correximus, cum nonnulla, quorum veram lectionem nonnisi annotare licuit, iam ab ipso annalista depravata videantur.

II. Annales Vedastini.

Annales Vedastinos iam qui primus de iis disseruit, abbas Lebeuf, ita nuncupavit, quamquam partem tantum posteriorem eandemque graviorem a monacho S. Vedasti Atrebatensis, ceteras in diversis locis scriptas censuit. Item I. v. Iasmund opus pluribus auctoribus deberi opinatus est. Iure

1) *Quod ex eo colligi potest, quod vix usquam vestigia eorum reperiantur. Cf. tamen infra p.* 2, *n.* 3. *et quae* L. *Weiland SS. XV,* 2, *p.* 1300. *ad Annales S. Mariae Ultraiectensis annotavit. K. v. Richthofen l. c. p.* 35. *nostros etiam in Chronico Hollandiae adhibitos esse vult, sed sine causa. Quod verba de sanitate Leoni III. papae reddita a.* 799. *(p.* 2, *l.* 23*) etiam alibi occurrant (cf. 'N. Archiv' XXVI, p.* 552*), casu accidisse videtur.* 2) *F. Lot, 'Bibliothèque de l'École des chartes' LXVI (*1905*), p.* 280.

tamen D. Bouquet, quem posteriores editores secuti sunt, totum eidem illius monasterii monacho adscribi voluit. Annalium enim patriam illam esse, cum aliis locis confirmatur, tum ex eis quae a. 881. et 892. (p. 49. 71) leguntur liquido apparet. Nec magis dubitandum, quin auctor, etsi non semper quae evenerit statim litteris mandaverit[1], aequalis fuerit. Id inter omnes constat[2], scriptorem fide admodum dignum neque studio aut ira[3] a vero abductum nobis opus haud parvi pretii reliquisse. Inde inprimis cognoscuntur quae in Francia occidentali, praesertim a Normannis, intra postrema lustra saec. IX. gesta accipimus; quare dolendum, quod iam ante initium sequentis desierit. Sane, quod facile sentias, scriptor erat homo acris ingenii, qui narrata festinanter in membranam coniecta retractare supersederit. Sermo saepe eo minus planus, quod legem grammaticam prorsus ignoravit eamque vel in casibus ponendis vehementer offendit. Copia quoque verborum plane caruit, immo easdem locutiones tam constanter repetiit, ut inutile, quin permolestum videretur eas quoties iterentur annotare. Attamen homo iste barbarus eius ingenii et virtutis in scribendo erat, ut res nonnumquam, ut geri videas, exposuerit animumque lectoris gravius commoveat.

Codicem autographum, qui iam non exstat, perfectione quodammodo caruisse ex exemplaribus superstitibus colligere fas est, quae, etsi diversis classibus tribuenda sint, pariter tamen quibusdam lacunis et vitiis deformata sunt. Et sinceriorem quidem recensionem (quam littera A signavimus) non codices, quos possidemus, sed duo alia opera, scil. Annales Lobienses, quibus Vedastini integri, et Chronicon Vedastinum, cui illi maximam partem inserti sunt, servaverunt. Excipienda tamen narratio a. 898 haud dubie aliena manu inserta[4], quae neque fide digna neque contextui et sermoni horum annalium conveniens videtur.

A 1) Annales Lobienses codice Babenbergensi E III 18, membr. fol., saec. XI, nobis traditi sunt, quem G. Waitz, tum iterum O. Holder-Egger in usum novae editionis Annalium Vedastinorum contulerunt, postquam ille

1) Iam a. 888. (p. 65, l. 8 sq.) Widonem imperatorem coronatum commemorat, quod nonnisi a. 891. factum esse constat. 2) Cf. Dümmler, De Arnulfo Francorum rege p. 176; Vogel, 'Die Normannen' p. 383; Eckel, 'Charles le Simple' p. VIII. 3) Nisi forte eum in Bosonem 'tyrannum' odium quoddam gessisse velis (cf. a. 879. 800. 882, p. 45, l. 22. 47, l. 14. 52, l. 15). 4) V. infra p. 80, l. 16 sqq.

lectiones notatu praecipue dignas iam in SS. t. XIII, p. 233. *indicavit, librum ibid. p.* 224 *sq. descripsit, specimen scripturae in tab. III. p.* 674. *addita ostendit.*

A 2*) Chronicon Vedastinum codice bibliothecae publicae Duacensis nr.* 753, *membr. saec. XI. ex., servatum est, qui, nescio an non iure, autographus creditur. Hunc quoque G. Waitz cum altera editione Pertziana Annalium Vedastinorum contulit, cum partem lectionum iam SS. l. c. p.* 709. *enotasset. Codicem ipsum ibid. p.* 674 *sqq., specimine in eadem illa tabula addito, descripsit.*

Classem B duo qui supersunt codices, uterque Bruxellensis, repraesentant. Et primo quidem de libro

B 1*) bibliothecae regiae Bruxellensis nr.* 15835 *dicendum. Erat is olim monasterii S. Bertini (ibi numero* 258 *signatus), etsi fortasse aliquando monasterio Blandinio Gandavensi commodatus sit. Postea in rem privatam transiens in bibliothecam Gasparolii canonici devenit, cuius libri manu scripti cum a.* 1823. *(Sept.* 3.*) Antverpiae venundarentur, a C. van Hulthem emptus est. Quare diutius adeo latuit, ut Pertz aliique eum iamiam periisse putarent, donec in bibliothecam regiam Bruxellensem perveniret, ubi W. Arndt b. m. eum a.* 1868. *invenit*[1]. *Unde hunc librum, ex quo Annales Vedastini primum in medium prolati sunt, hieme anni praeteriti benigne in bibliothecam regiam Berolinensem transmissum consulere potui.*

Est, praeter duo folia chartacea anteposita, membranaceus, altitudine 30, *latitudine c.* 24 *cm. habens,* 16 *foliorum, proinde* 32 *paginarum, quarum* 31 *numeratae; singulae tricenarum quaternarum linearum, praeter ultimam, quae tantum viginti sex continet, infima parte folii non abscisa, sed deficiente. In altera pagina eiusdem folii varia lineamenta et notae, quae patriam libri indicent, velut* lib̄ sc̄i Bertini abbatis & confes(soris) — *tum (quod manu posteriore scriptum est)* Iste liber est sc̄i bertini si quis retinuerit celauerit uel furaverit anathema sit amen —, *sed etiam*

o d̄s imm̄se templū rege blandiniense

et Sancte Gudwale ora pro nobis, *quae ista itidem monachum Blandiniensem sapiunt*[2].

Scriptura est magna saec. X, sed in p. 14. *lin.* 26 *verbis* ingandao monasterio (in Gandao monasterio; *cf.*

1) *Cf. 'Historische Zeitschrift' t. XXXI, p.* 168. 2) *Cf. Acta SS. Boll. Iun. I, p.* 728 *sq.*

infra p. 46, *l.* 1), *quod quidem eos, qui codicem ante me viderunt, effugisse videtur, alia manus incipit, priori quidem simillima, attamen paulo minus firma et, quod praesertim litterae* a *et* ę *demonstrant, dispar. Litterae initiales ubique eiusdem satis pulchrae formae, ubi versus mutantur, saepius rubro colore pictae. Verba plerumque haud iuste divisa. Imaginem totius pag.* 23.[1] *W. Arndt, 'Schrifttafeln', ed.* 3. *cur. M. Tangl (Berolini* 1897*), fasc. I, nr.* 18. *dedit.*

Codicem iam valde exilem olim plura continuisse, priorem eius partem separatam vel deperditam esse ex rubrica, quam in p. 1. *offendimus:* ITEM INCIPIT CHRONICA AB ANNO INCARNATION[IS] DOMINICAE . . . *apparet. Sequitur spatium vacuum duorum versuum, quod exemplo codicum similium (de quibus infra) expleri oportet:* DCLXXXVI. AB INITIO UERO MUNDI IIII DCCLXX. *Textus sub hac rubrica editus incipit:* IUSTINIANUS minor filius constantini, *desinit verbis:* Liutbrandus audiens quod sarraceni — cum debito tanto patri honore recondidit. Romane ęcclesię post gregoriū . item alius gregorius suscessit *(sic)* in episcopatu *in p.* 4, *ubi hac nova rubrica:* HUCUSQ: PRESBITER BEDA CHRONICĀ SUĀ PERDUXIT. CUI NOS ISTA SUBICIMUS. *excipitur. Animadvertendum ea quae praecedant sane ex Bedae Venerabilis Chronico de sex huius saeculi aetatibus deprompta esse*[2], *additis tamen inter alia verbis* Romane — episcopatu. *Subiciuntur in p.* 4—12. *Annales Laurissenses minores, quos G. Waitz Chronicon breve Francorum Laurissense appellari maluit:* Pippinus dux francorū filius Ansgisi — Imperator hludouuicus hlothariū filium suum in imperio cū consilio francorum constituit *(cf. SS. I, p.* 114—122*).*

Quae quidem, cum ex Bedae chronico excerpta et brevi additamento aucta, tum Chronicon breve Laurissense, omnia eadem ratione composita et inscripta etiam in aliis codicibus inveniuntur. Sunt Vaticanus inter Palatinos nr. 243 *(olim S. Nazarii Laurissensis), qui ea (in fol.* 52 *sqq.) manu saec. IX. exarata exhibet*[3]*; Valentianensis T.* 4. 16. *saec. X. (olim S. Amandi Elnonensis), cuius cum lectionibus Chronici brevis Laurissensis nostrae*

1) *Quae verba* Karolus vero post amissum imperium — Interim Nortmanni *(infra p.* 64, *l.* 10 — *p.* 66, *l.* 13*) exhibet.* 2) *Cf. Auct. antiq. XIII, p.* 315 — 321; *etiam p.* 232. 3) *Cf. Pertz, 'Archiv' XII, p.* 332; *'N. Archiv' X, p.* 232.

plerumque congruunt[1]; tum codex bibliothecae Bernensis nr. 83 A signatus (olim S. Remigii Remensis), qui item Bedae chronicon de sex aetatibus atque Chronicon breve Laurissense, praeterea et catalogum abbatum S. Vedasti continet, quare a Pertzio illo in monasterio, et quidem iam inter annos 839. et 845. scriptus esse censetur[2]. Accedit codex Annalium Vedastinorum iunior, infra commemorandus.

Chronicon breve Francorum Laurissense in p. 12—31 codicis Bruxellensis, de quo loquimur, nr. 15835 signati, statim, nulla rubrica inserta, ne versu quidem mutato neque initio littera maiuscula distincto Annales Vedastini subsequuntur. Textus in universum a recensione A, praesertim ab Annalibus Lobiensibus (A 1) non multum differt, attamen sermo nonnumquam commutatus et etiam praeter graviorem lacunam, qua narratio a. 881. deformatur[3], pauca omissa aut perperam intellecta. Anni nonnumquam alio modo et tum quidem plerumque minus recte dividuntur; omissus numerus anni 886[4], ubi textus eodem versu pergit, ex quo errore factum est, ut ille postea falso pro 887. positus sit et ita deinceps usque ad finem.

B 2) Alter codex Bruxellensis nr. 6439—6451, membr. saec. XI. ex., olim S. Vedasti Atrebatensis, postea collegii societatis Iesu Brugensis, tum Antverpiensis, praesertim a Pertzio in SS. t. II, p. 192 sq. descriptus est; cf. etiam Georgii Waitz praefationem Annalium Bertinianorum, SS. r. G., p. IX. atque quae idem de his in 'SB. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin' 1883. p. 113 sqq. disseruit; Auct. antiq. XIII, p. 232. necnon prooemium, quod C. Dehaisnes editioni suae infra commemoratae praemisit, p. II sq. XI. Liber duabus saltem manibus exaratus est, quae nonnumquam in eodem folio sibi invicem succedunt; finem Annalium Vedastinorum tabula VII. eiusdem SS. tomi p. 219. adiuncta reddit.

Magna quidem ex parte hic liber certe transscriptus videtur ex codice bibliothecae publicae Audomarensis nr. 706 (olim cum nr. 697. coniuncto) saec. X, ex quo inter alia Annales Bertinianos repetierit. Insunt tamen etiam quae in illo desiderantur, praesertim extrema pars Bedae Chronicorum maiorum, Chronicon breve Francorum Laurissense, Annales

1) Cf. Pertz, 'Archiv' VIII, p. 441 sq.; Waitz, 'SB. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin' 1882. p. 399, n. 1. 409 sqq. 2) Cf. Pertz, 'Archiv' V, p. 486 sq.; SS. I, p. 113. 3) Cf. p. 50, n. d. 4) Omissus est etiam A 1, ubi tamen error non continuatur. Ceterum etiam scriptor Chronici Vedastini (A 2) annos nonnumquam diverso modo divisit.

Vedastini, eodem ordine ut in codice nostro B 1 *aliisque, de quibus diximus, coniuncti.*

Quod Pertzius de isto codice iuniore Bruxellensi in praefatione ad Annales Lobienses egerit, id ideo, quod Vedastinos illis insertos perspexerit, minus tamen commode fecit. Inde enim evenit, ut nonnulli viri docti, velut C. Dehaisnes aliique, verbis illius non recte intellectis, codicem ipsum Lobiensem putarint[1].

Recensionem, quam librarii sequebantur, eandem fuisse atque illam, quam codex B 1 *repraesentat, nemo non videt, cum id multis lectionibus et mendis necnon eadem ratione annos dividendi eodemque in iis numerandis errore comprobetur. Quod a.* 881. *(p.* 49, *l.* 5*) pro* monasterium nostrum *perperam* monasterium Sitdiu *legatur, eo effectum esse potest, ut scriba librum, quo utebatur, in monasterio S. Bertini exaratum noverit. Etiam lectiones Chronici Laurissensis*[2] *cum iis, quas B* 1 *praebet, satis congruunt. Nihilominus valde dubito, num cum Wilhelmo Arndt, qui id sibi plane persuasum habuit*[3], *ipsum cod. B* 1 *in B* 2 *exscriptum credam. Quod si ita esset, ut de minoribus taceam, quî factum esse putemus, ut textus a.* 881, *in illo mutilus*[4], *hic integer inveniatur?*

Georgium Pertz hunc codicem inter regios Bruxellenses a. 1826. *non sine magno gaudio invenisse, minime mirum id quidem, cum antiquiorem iam non superstitem putaret neque textum Annalium nostrorum Lobiensibus insertum melioris notae esse sentiret. Tantum autem abest, ut, quod nonnulli crediderunt, ceteris Vedastinorum exemplaribus praeferendus sit, ut veras lectiones vel multo magis commutatas praebeat. Satis enim apparet scriptorem sermonem annalium barbarum secundum legem grammaticam corrigere atque quae non integra essent supplere conatum esse, et id quidem semper temere, plerumque infeliciter. Unde etiam colligi potest librarios, qui hunc librum exaraverunt, talem recensionem iam ante oculos habuisse, non ipsos confecisse. Nihilominus, ne quid apparatui nostro deesset, O. Holder-*

1) *Cf. de hoc errore quae G. Waitz in praef. ad Ann. Bertin. l. c. n.* 3. *animadvertit. F. Kurze ('N. Archiv' XXVIII, p.* 25*) Pertzii editione adductus etiam in opinionem incidit hunc codicem Bruxellensem excerpta ex Annalibus Lobiensibus, tum Annales Vedastinos ex illis transscriptos exhibere.* 2) *Cf. SS. II, p.* 194; *v. g. in utroque codice omissa sunt verba* Pippinus omnem Aquitaniam peragrando — fugae et tyrannidi finem dedit *(SS. I, p.* 117, *l.* 17—19*).* 3) *Cf. 'Histor. Zeitschr.' l. c.* 4) *Cf. supra p. XII; infra p.* 50, *l.* 27.

Egger etiam, hic liber ut Berolinum mitteretur, proxime rogavit et eum liberaliter commodatum non sine fructu denuo sua manu excussit.

Etiam minus quam haec recensio, quam quodammodo retractatam dicere possis, Chronicon de gestis Normannorum in Francia *a.* 833—911. *(Chr. Norm.), quod primus Andr. Duchesne publici iuris fecit, tum D. Bouquet in diversos tomos collectionis suae, Pertz in SS. t. I. (p.* 532—536*), etiam I. Langebek in Script. rer. Dan. medii aevi t. II. receperunt, nobis utile. Est enim praeter pauca, quae initio et in fine, partim, ut videtur, ex Iordanis Geticis et Dudonis opere de primis Normanniae ducibus hausta, tum a.* 846.[1] *et* 881. *inveniuntur, fere totum ex Annalibus Bertinianis et Vedastinis excerptum, sed quam neglegentissime. Textus Ann. Vedastinorum, quo scriptor usus est, fere idem quem B* 2 *exhibet fuisse videtur. A.* 881, *ubi illic monasterium Sitdiu perperam monasterio S. Vedasti substitutum invenimus, hic de Sithiu oppido dicitur*[2]. *Ibique in monasterio S. Audomari auctorem vixisse iam Pertz perspexit*[3]. *Certe illius ecclesiae canonicus Lambertus hoc Chronicon Libro Florido*[4], *quem vocavit, a.* 1120. *inseruit, fortasse ipse conscripsit.*

Certa, quamquam rara vestigia, Annalium Vedastinorum in Gestis episcoporum Cameracensium deprehenduntur, ubi codex classis B adhibitus videtur. Legit eos etiam monachus Marchianensis, qui Miracula S. Rictrudis conscripsit. Necnon in Sigeberti Gemblacensis chronographia nonnulla ex illis repetita videntur, etsi a scriptore temporum ordinis parum curioso non iustis annis inserta sint. Neque Folcwinum nostros novisse negarim. Etiam Regino nonnulla non ita dissimili modo narrat mirumque Herimannum Augiensem semel fere iisdem verbis usum esse[5]. *Porro in Miraculis S. Bavonis Gandensis nonnulla ex Annalibus*

1) *Cf. W. Vogel in opere infra commemorato p.* 118, *n.* 1. 2) *Cf. infra p.* 49, *n.* 6; *G. Waitz in 'SB. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin'* 1883. *p.* 119; *Dümmler, 'Ostfr. R.'* 2. *ed. III, p.* 149, *n.* 2; *Monod, 'Revue critique'* 1872. *p.* 247, *n.* 2. — *Scriptorem Chronici ipsum verba* monasterium nostrum *male intellexisse ideoque mutasse, Pertz, SS. I, p.* 536, *cum cod. B* 2 *nondum novisset, sed etiam Holder-Egger SS. XV,* 1, *p.* 514, *n.* 3. *censuerunt.* 3) *Cf. SS. I. XV. ll. ll.* 4) *Cf. de hoc libro, ad quem O. Holder-Egger animum meum advertit, eiusque autographo nunc in bibliotheca universitatis Gandensis (nr.* 92*) servato Migne, Patrol. Lat. CLXIII, col.* 1003—1032; *Pertz, 'Archiv' VII, p.* 540 *sqq.; Delisle in 'Notices et extraits des manuscrits de la Bibl. nat.' XXXVIII, p.* 577 *sqq., praesertim p.* 697 *sq.* 5) *Cf. p.* 64, *n.* 8.

Bertinianis et Vedastinis excerpta inveniuntur, quae scriptor ex cronica post Bedam *deprompsisse se dicit*[1], *quorum lectio in universum cum Chronico Vedastino concordat. Eodem chronico Andreas Marchianensis ea ratione usus esse videtur, ut ex illo excerpta cum verbis Sigeberti contaminaret. Ex Andreae opere rursus Iohannes Longus de Ipra hausit. Is qui Sermonem in tumulatione S. Quintini composuit et* ex annali chronica *pauca, quae cum nostris plerumque conveniant, attulit*[2], *non tamen hos, immo Annales S. Quintini, iis qui supersunt locupletiores, adhibuisse censendus est.*

In lucem hi annales nonnisi sero, scil. saeculo XVIII. medio, prolati sunt, postquam D. Cletius (Clety), bibliothecarius monasterii S. Bertini, de codice, quem nos B 1 *signavimus, ibi servato abbatem Lebeuf certiorem fecit, deinde eidem in illa abbatia moranti librum otiose perscrutari concessit. Cuius studii summam vir de historia patriae suae bene meritus in dissertatione bipartita commentariis Academiae inscriptionum*[3] *inserta diligenter exposuit, tum exemplar codicis a Cletio sibi missum cum D. Bouquet communicavit. Hic primus in collectionis suae t. VIII. (Paris* 1752*), p.* 79—93. *Annales Vedastinos edidit notisque, quas tamen plerasque ex commentariis abbatis hausit, illustravit. Omissum immerito initium operis usque ad a.* 877. *verba* Franci vero mense Decembrio *(infra p.* 42, *l.* 20*), quippe quo vix prodita viderentur quae non iam nota essent.*

Qua in editione principe nititur ea, quam G. H. Pertz SS. t. I. (a. 1826*), p.* 516—531. *inseruit, ubi nonnulla illic temere iuxta legem grammaticam castigata restituit, pauca ipse emendavit. Tum, ubi Bruxellis in alterum illum, quem nos B* 2 *signavimus, codicem incidit, eosdem annales ex hoc SS. t. II. (a.* 1829*) iterum, et quidem initio operis et loco a.* 881. *in B* 1 *omisso suppletos, verae tamen formae, ut iam vidimus, etiam minus congruentes proposuit.*

Quadraginta plus anni transierunt, C. Dehaisnes, archivo Insulano praefectus, hos annales denuo in libro a se edito 'Les Annales de Saint-Bertin et de Saint-Vaast' (Paris 1871. 8⁰*) recognovit. Cuius editio Pertzianis eo praestat, quod non solum codicem B* 1, *de quo reperto W. Arndt ei dixerat, sed etiam Chronicon Vedastinum ad-*

1) *SS. XV,* 2, *p.* 592 *sq.* 2) *SS. XV,* 1, *p.* 271 *sq.* 3) *'Mémoires de l'académie des inscriptions' t. XXIV (Paris* 1756*), p.* 687—736; *adscriptus tamen iam a.* 1749. *d. Iun.* 23.

hibuerit. Neque negare volumus virum muneri, quod susceperat, multum operae studiique navavisse, cui tamen quod haud plane suffecerit, rei peritos non fugere potuit[1]. *Nam praeter quod varias lectiones non semper accurate indicavit, quoad Chronicon Vedastinum parum quid scriptor ex Annalibus hauserit, quid ipse adiecerit vel mutaverit, discrevit, subsidia, quibus in adnotationibus uteretur, interdum ab obsoleta vetustate sumpsit, codicem Bruxellensem alterum, quod iam dixi, Lobiensem, Chronici Laurissensis brevis partem ineditam putavit.*

Translationem Germanicam Annalium Vedastinorum, quam Iul. v. Iasmund confecit, in 'Geschichtschr. d. deutschen Vorzeit' receptam, W. Wattenbach in eiusdem collectionis editione altera (t. XXIV) retractavit. Optimo et continuo commentario in hos atque in Annales Xantenses opere Ernesti Dümmler de historia regni Francorum orientalis uti licuit. Neque librum Waltheri Vogel de cladibus Francorum imperio a Normannis illatis aliosque sine fructu consului.

Iam vero restat ut v. cl. O. Holder-Egger, qui in munere suscepto me benignissime adiuvit, immo magnam operae partem ipse suscepit, plerosque locos ab annalistis ex Biblia Vulgata depromptos mihi indicavit, nonnullas coniecturas proposuit, alia suasit aut dissuasit, plagulas quoque mecum correxit, gratias quam maximas ex animo agam.

Berolini a. d. IV. Kal. Apriles anni 1909.

B. de SIMSON.

1) *Cf. Monod, 'Revue critique'* 1872. *p.* 243 *sqq.; Waitz, 'Götting. gel. Anz.'* 1873. *fasc.* 1, *p.* 3 *sqq.; SS. XIII, p.* 676 *sq.; W. Arndt, 'Histor. Zeitschr.' XXXI, p.* 168 *sqq.*

ANNALES XANTENSES QUI DICUNTUR.

p. 223. *Anno DCCXC. Domnus rex[1] moratus est Vangionam, et absque bello transivit tempus[2]. *f. 132. *cf. A. Max.*

Anno DCCXCI. Perrexit domnus rex cum exercitu in Pannoniam. Inde regressus rediit ad Regenesburg[3] et nativitatem Domini ac pascha ibidem celebravit vita prospera. *cf. A. Max.* *Dec.* 25. 792. *Apr.* 15.

Anno DCCXCII. Carolus rex in Reganesburg totum annum peregit[4], et Saxones iterum a fide dilapsi sunt Christianitatem relinquentes[5].

Anno DCCXCIII. Ermbertus episcopus Vangione obiit.

Anno DCCXCIIII. Fastrada regina obiit ad Franconofurt; ibi domnus rex sinodum magnam habuit cum omnibus episcopis Galliae[a] et Italiae de adoptivo filio domino nostro Iesu Christo. Quam heresim introducere nitebatur Elefantes[6] episcopus Hispanorum, Toletanae sedis episcopus[7]. Inde rediens per Saxoniam venit ad Aquis ibique hiemavit[8]. *cf. A. Max.* *(Aug.* 10). *(Iun.)*

a) galliȩ *c.; ita fere semper.*

1) *Karolus M.* 2) *Ann. Maximinian., SS. XIII, p.* 22: Anno 790. Cum pace et sine bello moratus est Carolus in Wormacia. 3) *Ann. Maximinian. l. c.*: Perrexit domnus Carolus cum Francis et Saxonibus, cum Baiowariis et Alamannis et cum ceteris populis suis in Pannoniam ultra Omundesthorf, et cum triumphi gloria rediit et hiemavit in Reganesburc. 4) *Cf. Ann. Mosellan.* 791, *SS. XVI, p.* 498: in ipsa civitate Reganesburg resedit per totum anni spacium, id est de nativitate usque ad nativitatem Domini. 5) *Cf. Ann. Lauresham., SS. I, p.* 35: iterum relinquentes christianitatem. 6) *Elipandus, c. a.* 780. *archiepiscopus Toletanus factus.* 7) *Ann. Maximinian. l. c.:* Carolus rex synodum magnam habuit ad Frangonofurt cum omnibus episcopis Galliae, Germaniae, Aquitaniae, Italiae, Baiowariae de adoptione filii Dei, quam Elipandus episcopus Toletanae sedis introducere nitebatur . . . Et Fastrada regina mortua est. 8) *Cf. Ann. Guelferbytan., SS. I, p.* 45.

cf. A. Max. Anno DCCXCV. Rex Carolus venit in Saxoniam. Cumque Saxones convicti in omnibus se culpabiles recognovissent, obsides regi offerentes[1], accepitque eorum[a] terciam partem in obsidionem[2] generis masculini[3], et spoponderunt se ultra non fallere, sed antiqua illorum infelicitas eos non permisit, et domno rege inde recedente, statim foedus[b] irrumpentes[1].

cf. A. Max. Anno DCCXCVI. Huni[4] cum omnibus finibus ad se pertinentibus domni regis dicioni et Francorum imperio se subdiderunt[5]; rex autem perrexit Saxoniam.

A. r. Fr. Anno DCCXCVII. Barcinona civitas Hispaniae, quae iam olim a nobis desciverat, per Azotum[c. 6] prefectum ipsius nobis est reddita. Nam et ipse ad palacium veniens domno regi semetipsum **f. 132'.* cum civitate commendavit. Expedicio facta in Saxo*niam, et usque ad oceanum trans omnes paludes et invia loca transitum est; et rex *Nov. med.* mense Novembrio mediante ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intravit, positis castris apud Wisuram fluvium[7].

A. r. Fr. Anno DCCXCVIII.* Venit etiam legatus Hadifonsi[8] regis Galaciae et Austriae[d. 9] nomine Froia, papilionem[10] mirae pulchritudinis deferens[11] imperatori.

A. r. Fr. Anno DCCXCVIIII. Eodem anno Romani Leonem[12] papam *(Apr. 25).* excecaverunt et linguam detruncaverunt atque in custodiam miserunt. Set[e] visum ei addidit[f] Dominus, etiam et loquelam[13]. Wido comes vicit totam Brittanniorum provintiam, quod numquam antea fuerat.

*) *In margine manu s. XII. additum est:* huius Karoli [*manu post. superscr.* magni] temporibus fuerunt in Traiec[to] post sanctos Willibrordum et Bonifacium Gregorius et Albricus episcopi[14].

a) earum *c., quod emendavi.* b) fędus *c.* c) *ita pro* zatum *vel* zatun *c.* d) *ita* (austrię) *c.* e) S; *eadem manu superscr. c.* f) *ita pro* reddidit *c.*

1) *I. e. obtulerunt — irruperunt.* 2) *I. e. obsidatum.* 3) *Ann. Maximinian. l. c.:* Domnus Carolus in Saxonia, et tertiam eorum partem generis masculini foras tulit; *necnon Chronicon Suevicum universale, quod haec forsitan ex nostris hauserit, SS. XIII, p.* 63: Karolus Saxoniam petit et terciam partem virorum obsides accepit. 4) *I. e. Avares.* 5) *Ann. Maximinian. l. c.:* Huni se dicioni domni Caroli regis subdiderunt. 6) *Zatum (Zatun), ab Arabibus Zeid dictum.* 7) locum castrorum Heristelli vocari iussit *pergunt A. r. Fr.* 8) *Alfonsi II. (*791—843*).* 9) *Perperam pro* Asturiae *(ut etiam quidam codices A. r. Fr.).* 10) *Pavillon (Zelt).* 11) *A. r. Fr.:* praesentans *(Ann. q. d. Einhardi a.* 797: dona sibi deferentem*).* 12) *Leonem III. (*795—816*).* 13) *Cf. Abel et Simson, 'Jahrb. d. Fränk. Reiches unter Karl d. Gr.' II, p.* 587. 14) *Cf. Catal. epp. Traiect., SS. XV,* 1, *p.* 79, *n.* 4, *SS. XIII, p.* 295; *Hampe, 'N. Archiv' XXII, p.* 634.

Anno DCCC. Eodem anno Karolus rex pertranssiens[a, 1] ad Turonicam. *A. r. Fr.*

Anno DCCCI. Ipsa die sacratissimae nativitatis domini nostri Iesu Christi ante confessionem beati Petri apostoli Leo papa Carolum benedixit ad imperatorem[2], sicut mos est[3], et coronam auream expressam signo sanctitatis[4] super caput eius posuit. *A. r. Fr.* 800. *Dec.* 25.

p. 224. *Anno DCCCII. Herona[b, 5] imperatrix de Constantinopoli[c] misit legatos[6] ad Karolum pacem confirmare inter Francos et Grecos. *A. r. Fr.*

Anno DCCCIII. Hoc anno terrae motus ad Aquis factus est. *A. r. Fr.*

Anno DCCCIIII. Karolus imperator transivit in Saxoniam et omnes, qui trans Albiam et in Winodis[7] habitabant, Saxones exules fecit. *A. r. Fr.*

Anno DCCCV. Eodem anno cappanus[8], princeps Hunorum, ad Karolum imperatorem venit. *A. r. Fr.*

Anno DCCCVI.[9] mense Iulio profectus est imperator de Aquis ad Theodoniswillam. *A. r. Fr.* 805. *Iul.*

Anno DCCCVII. *Legatus regis Persarum[10] nomine Abdella cum monachis de Ierusalem et[11] Georgius, qui fuit abbas in* monte Oliveti, hi ad imperatorem Karolum pervenerunt, munera deferentes, id est papilionem et alia multa. *A. r. Fr.* *f. 133.

Anno DCCCVIII. Eodem anno hiemps[d] mollissima ac pestilens erat. Tunc misit filium suum Karolum[12] ad Albiam vesano regi resistere[13]. *A. r. Fr.*

*) *Manus illa s. XII. in margine addidit:* Indictione VIII.[14] *Erasa est nota quaedam, quantum coniectare licet, eadem manu s. XV. addita, quae etiam alibi nomina imperatorum in margine posuit.*

a) *ita c.* b) *ita (pro* Herena*) c.* c) constantinopolim *corr.* constantinopoli *c.* d) hiepms *c.*

1) *Cf. supra p.* 2, *n.* 1. 2) *Haec similiter atque Ann. S. Amandi, SS. I, p.* 14 (et Leo benedixit eum ad imperatorem). 3) *Cf. Ann. Lauriss. min. (Chronicon breve Francorum Laurissense), cod. Rem. etc. a.* 813, *SS. I, p.* 121. 4) *Haec parum clare dicta; nescio an crux coronam ornans intellegenda sit.* 5) *Irene, Leonis IV. vidua, imperatrix a.* 775—802, *quae obiit a.* 803. 6) *A. r. Fr.:* legatum nomine Leonem spatarium. 7) *Depravatum ex* Wihmuodi *(qui pagus Saxoniae in orientali parte Visurgis infra Verdam situs erat).* 8) *I. e. capcanus.* 9) *Haec anno* 805. *adscribenda erant.* 10) *Harun al Raschid chalifae (*786—809*).* 11) *Immo Georgius alter monachorum illorum fuit (A. r. Fr.:* cum monachis de Hierusalem . . . quorum nomina fuere Georgius et Felix, — hic Georgius est abba in monte Oliveti . . .). 12) *Filiorum Karoli M. ex Hildegarde natu maximum.* 13) *Haec pessime excerpta ex A. r. Fr.* (Et quia nuntiabatur Godofridum regem Danorum in Abodritos cum exercitu traiecisse, Carlum filium suum ad Albiam cum valida Francorum et Saxonum manu misit, iubens vesano regi resistere, si Saxoniae fines adgredi temptaret). 14) *Immo* XV.

A. r. Fr. (Nov.) Anno DCCCVIIII. Karolus rex ad Aquis palatium concilium episcoporum[a] magnum habuit de processione spiritus sancti.

A. r. Fr. Iun. 8.(7). 21. (Iul. 8.) Anno DCCCX. Sol et luna bis defecerunt, sol VI. Idus Iunii[1] et luna XI. Kal. Iulii[2], et Pippinus rex, filius imperatoris, migravit[3], et ille elefas, quem Aaron[4] imperatori miserat[5], subita morte periit, et magna mortalitas boum et aliorum animalium[6] erat in ipso anno, et hiemps valde dura.

A. r. Fr. Anno DCCCXI. In ipso anno mittuntur ab imperatore nostro ad regem Grecorum[7] legati ad Constantinopolim, id est Haida[b] episcopus[8] et alii duo[9].

812. Anno DCCCXII. Dedit Karolus imperator filio filii sui Bernhardo, filio Pippini regis, regnum Langobardorum[c, 10], et, gratias omnipotenti Deo[11]! tunc venerunt legati imperatoris nostri de Grecia, qui prenominati sunt[12], et simul legati cum eis Grecorum[13] cum honorificis vel imperialibus muneribus ad Aquis palacium ad colloquium imperatoris, et dimissi sunt cum pace[14].

813. Anno DCCCXIII. Karolus imperator Lodewicum
(Sept. 11). regem Aequitaniae, filium suum[d], constituit corona imperiali, et hiemps nimis dura.

814. Anno DCCCXIIII. Beate memoriae gloriosissimus
Ian. 28. Karolus imperator, Domino vocante, V. Kal. Februarii

a) epmorum, m *eras. c.* b) *ita (pro* haido*) c.* c) longobardorum *hic c.; alibi tamen rectius* langobardorum *(cf. infra a.* 818. 822*).* d) *nescio an supplendum sit* imperatorem; *cf. a.* 814. *et praesertim a.* 817.

1) VII. Idus Iun. *A. r. Fr.* — *Omissum* et II. Kal. Decembr. *(ib.).* 2) *Omissum* et XVIII. Kal. Ianuar. *(A. r. Fr.).* 3) *A. r. Fr.:* Pippinum filium eius, regem Italiae, VIII. Idus Iulii de corpore migrasse. *(Ipsi nostri alibi:* de hac luce migravit — migravit de seculo *etc.; cf. a.* 814. 844. 846. 871*).* 4) *Cf. supra p.* 3, *n.* 10. 5) *Cf. A. r. Fr. a.* 801. 802. 6) *Cf. Ann. Maximinian. l. c. p.* 24. 7) *Niciforum imperatorem* (802—811*).* 8) *Basiliensis.* 9) Hug comes Toronicus et Aio Langobardus de Foro Iuli *(A. r. Fr.).* 10) *Cf. H. Steffen, 'N. Archiv' XIV, p.* 91; *Mühlbacher, 'Mitth. d. Inst. f. österr. Geschichtsforschung' II, p.* 296 *sq. atque Reg. imp. I, ed.* 2. *nr.* 479*a.* 515*b.* 528*a, quibus tamen num prorsus assentiri debeam dubito.* 11) *Verba quodammodo mira, de quibus conferas velim quae prius (Abel et Simson l. c. p.* 483, *n.* 4. 611*) conieci, quamquam infra a.* 848. *similiter scriptum sit:* et, Deo gratias! inlesus permansit status aecclesiae, *et legati in redeundo magnis periculis perfuncti erant (l. c. p.* 481, *n.* 4*).* 12) *Cf. n.* 9. 13) *Iam non Nicifori, sed Michaelis I. imperatoris* (811—813*).* 14) *In A. r. Fr. haec multo accuratius narrantur; munerum tamen nonnisi in nostris mentio fit.*

de hac luce migravit. Et postea mense Martio[1] venit 814. de Aequitania Ludewicus imperator ad Aquis palacium, *Mart.* et venerunt illic ad eum legati Grecorum et aliarum gentium *ad pacem confirmandam inter illos et Francos[2]. **f. 133'.* Tunc demum ille imperator constituit filium suum regem super Equitaniam Pippinum[3].

Anno DCCCXV.* Ludewicus imperator habuit con- 815. *(Iul.)* ventum magnum in loco appellato Paderbrunnon in Saxonia. Stephanus[4] papa mense Octobri[5] venit in 816. *Oct.* Franciam ad civitatem Remensium. Ibique apostolicus in dominico die[6] fecit benedictionem imperialem super *(Oct. 5?)* Ludewicum et coniugem eius Ermingardam.

Anno DCCCXVI. Ludewicus imperator direxit suum *cf. Thegan.* exercitum contra Sclavos[7], et adiuvante Deo victores extiterunt[8], et legati Grecorum venerunt ad imperatorem[a] pacem confirmandam[9].

Anno DCCCXVII.** Imperator Lotharium filium[10] 817. *(Iul.)* imperatorem constituit. Eodem anno mense Octobri *Oct.*

*) *Manus illa s. XII. in margine addidit:* Indictione VIII.

**) *Manus illa s. XII. in margine addidit:* huius Lodovici *[manu post. superscr.* pii*]* tempore fuerunt in Traiecto Ricfridus, Frithericus et Hungerus episcopi[11].

a) ad *supplendum, cf. supra l.* 4; *infra a.* 831, *p.* 8, *l.* 4. *idem mendum.*

1) *Hludowicus I. (Pius) imperator (*814—840*) iam Febr.* 27. *sive* 26. *Aquis advenisse videtur; cf. A. r. Fr.; Simson, 'Jahrb. d. Fränk. Reichs unter Ludwig d. Fr.' I, p.* 15, *n.* 2; *Mühlbacher, Reg. imp. l. c. nr.* 519 *i; Steffen l. c. p.* 91 *sq.* 2) *Cf. Simson l. c. p.* 30. 3) *Pippinum I. Cf. Mühlbacher l. c. nr.* 528 *a; Dümmler, 'Gesch. d. Ostfränk. Reiches' ed.* 2. *I, p.* 19, *n.* 2; *Steffen p.* 92, *qui mihi quidem non persuaserunt Pippinum, quem pater tunc in Aquitaniam misit, statim regiam dignitatem accepisse.* 4) *Stephanus IV. (nonnumquam V. numeratus).* 5) *Cf. Ann. S. Emmerammi Ratispon. mai., SS. I, p.* 93; *Ann. Lauriss. min. (Chron. breve Francor. Lauriss.) cod. Fuld., ibid. p.* 122 *(Ann. Hildesheim., SS. r. G. p.* 16*); Steffen l. c.* 6) *Cf. Thegani Vitam Hludowici imp. c.* 17; *item Astronomi c.* 26, *SS. II, p.* 594. 621; *Steffen ibid.* 7) *Sorabos, qui praesertim terram inter Albim et Salam incolebant.* 8) *Haec verbis Thegani l. c. c.* 15, *p.* 593: Anno sequenti direxit exercitum suum contra Sclavos in oriente positos, qui valde oppresserunt eos et victores Deo donante extiterunt *tam similia, ut ex eo hausta videantur.* 9) *Cf. Simson l. c. p.* 110, *n.* 8. 10) *Hlotharium I, filiorum Hludowici I. ex Irmingarde primogenitum.* 11) *Hungerus nonnisi inter a.* 854. *et* 863. *memoratur; omissus ante eum, ut et in Catal. episcopor. Traiect., SS. XIII, p.* 295, *Hegihardus (sive Ekkehardus), quem a.* 845. *episcopum fuisse constat (Mühlbacher nr.* 1119*).*

817. igneae acies apparuerunt in caelo. Bernhardus filius Pip-
piui regis molitur Italiae tirannidem machinante Egitheo [1].
Huius nefandum conatum ad nihilum deducitur, et tempus
vertebatur in annum . . .[a].

818. Anno DCCCXVIII. Bernhardus rex Langobardorum
(Apr.) luminibus privatus est, et Theodulfus [2] episcopus degra-
datus est Aurelianae civitatis.

819. Anno DCCCXVIIII. Mense Februario [3] Ludewicus
Febr. imperator accepit sibi in coniugium Iudith ad impera-
tricem.

820. Anno DCCCXX. Ludewicus imperator Carisaco [b, 4]
(Sept.) placitum habuit [5].

821. Anno DCCCXXI. Ludewicus imperator dedit filio
(Oct.) suo Lothario regi ad coniugium Ermingardam filiam
Hugonis comitis Turonicorum, et hiemps erat valde dura.

822. Anno DCCCXXII. Ludewicus imperator dedit filio
suo Lothario regnum Langobardorum [6].

823. Anno DCCCXXIII. Ludewicus imperator dedit
*f. 134. Druoa*goni fratri suo [7] regimen et cathedram †episcopalem †p. 2.
Metensiae [c] civitatis [8]. Ebo episcopus [9] pergit partibus
(Iun. 13). Danorum [10] una cum Wildericho episcopo [11]. Eodem anno
genuit Iudith Carolum [12].

824. Anno DCCCXXIIII. Perrexit rex cum exercitu
partibus Brittanniae, eam [d] vastavit et reversus est
in pace.

825. Anno DCCCXXV. Haistulfus archiepiscopus [13] Ma-
826. gontiae civitatis obiit, et successit in locum eius Otgerus [14]
capellanus dominicus.

Anno DCCCXXVI. Ludewicus imperator habuit
sinodum episcoporum [e, 15] ad Ingulunheim [f], et illic venit

a) *sequitur lacuna, quam linea explet, c.* b) *ita (pro* carisiaco*), etiam in excerptis (f.* 131'*) c.* c) metensię (*pro* mettensis) *c.* d) eamque *excerpta (f.* 131'*) c.* e) epi^s^coporum *c.* f) Ingulenheim *excerpta.*

1) *Cf. Simson l. c. p.* 113, *n.* 6. 2) *Illustris poeta.* 3) *Mensis alibi non indicatur; cf. Steffen p.* 92. 4) *Quierzy (Aisne).* 5) *Cf. Simson l. c. p.* 157 *sq.* 6) *Cf. Mühlbacher nr.* 762*a.* 1014*f; Steffen p.* 93. 7) *Drogoni Karoli M. filio ex concubina Regina.* 8) *Cf. Ann. Weissemburg., SS. I, p.* 111; *Ann. Quedlinburg., SS. III, p.* 42; *Gesta Aldrici ep. Cenomann. c.* 1, *SS. XV,* 1, *p.* 309. 9) *Archiepiscopus Remensis.* 10) *Cf. Simson l. c. p.* 207 *sqq.* 11) *Bremensi, quem cum Ebone in Daniam perrexisse soli nostri tradunt.* 12) *Karolum II. (Calvum), postea regem Franciae occidentalis et imperatorem.* 13) *(*813—825*).* 14) *A.* 826—847. 15) *Cum conventu publico coniunctam; cf. Simson l. c. p.* 254, *n.* 8; *Mühlbacher nr.* 829*b.*

multitudo ad eum Nordmannorum[1], et princeps eorum 826. nomine Herioldus[2] baptizatus est[3] et uxor eius, et cum eis plus quam CCCC homines promiscui sexus. Ex eo tempore[4] multa mala increverunt a gentilibus super aecclesiam catholicam[5].

Anno DCCCXXVII. Venerunt corpora sanctorum 827. Marcellini et Petri de Roma[6], et Ludewicus[7] rex accepit in coniugium sororem[8] Iudith imperatricis.

Anno DCCCXXVIII. Legati imperatoris, Ruodger[a. 9] 828. episcopus cum sociis suis, Constantinopolin perrexerunt.

Anno DCCCXXIX. Erat sinodus episcoporum[b. 10] 829. in tribus[11] locis regni Lodewici imperatoris, et mense Augusto [in[c]] Vangionensium civitate erat conventus *Aug.* magnus episcoporum[d. 12]. Et ibi tradidit imperator Karolo filio suo regnum Alisacinsę[e] et Coriae[13] et partem Burgundiae[14].

Anno* DCCCXXXI. Mense Octobri[15] venit ad 832. *Oct.* imperatorem Pippinus rex Aequitaniae et Bernhardus

*) *Annus DCCCXXX. vacat.*

a) *nomen fortasse depravatum.* b) epi^{s}coporum *c.* c) in *om. c.* d) epīcorum *c.* e) *sic et excerpta (f.* 131*).*

1) *Cf. A. r. Fr.* (cum magna Danorum multitudine). 2) *Haraldus II. rex Danorum, de quo cf. W. Vogel, 'Die Normannen und das Fränkische Reich' (Heidelberg* 1906*) p.* 59 *sqq.* 75, *n.* 1. 103. 405. 409. 3) *Quod tamen Mogontiaci apud S. Albanum factum est; cf. Simson l. c. p.* 258, *n.* 9; *Mühlbacher nr.* 830 *a; Steffen p.* 93. 4) *Non iam illo ex tempore, sed fere inde ab a.* 834; *cf. infra; Ann. Fuld. a.* 854, *rec. F. Kurze, SS. r. G. p.* 44. 5) *Cf. infra a.* 871 (et undique ecclesia catholica infestatione gentilium circumcincta). 6) *Cf. Translationem SS. Marcellini et Petri, SS. XV,* 1, *p.* 238 *sqq.; A. r. Fr. p.* 174; *Ann. Fuld. p.* 25. 7) *Tunc rex Baioariae, postea* (833—876*) Franciae orientalis (Germaniae).* 8) *Hemmam. — Annus nuptiarum nonnisi hic indicatus.* 9) *Immo Halitgarius Cameracensis episcopus cum Ansfrido abbate Nonantulano; cf. Simson l. c. p.* 279, *n.* 1. 10) *Non solum episcoporum; synodo Moguntinae certe etiam quidam chorepiscopi et abbates interfuere; cf. Epp. V, p.* 529 *sq., supra p.* 6, *n.* 15; *infra n.* 12. 11) *Immo in quatuor civitatibus (sc. Moguntiae, Lutetiae Parisiorum, Lugduni, Tolosae). Similem errorem Radbertus Paschasius in Epitaphio Arsenii (Vita Walae), rec. Dümmler (Berolin.* 1900*) p.* 65, *commisit; cf. Dümmler, 'G. d. Ostfr. R.' ed.* 2. *I, p.* 47, *n.* 1; *Steffen l. c.* 12) *Non solum episcoporum, sed generalis conventus fuit; cf. Simson l. c. p.* 321 *sq.; supra n.* 10. 13) *Churwalchen.* 14) *Cf. Simson l. c. p.* 327, *n.* 4. 15) *Initium narrati melius in annum* 832. *quadrat; cf. Simson l. c. II, p.* 13, *n.* 4. 14, *n.* 7. 25. 27, *n.* 2; *Dümmler l. c. p.* 71, *n.* 2; *Steffen p.* 94. 98.

comes Barcenonae civitatis[1], qui infideles deputabantur[2], 831. *(Dec. 27).* ac fidem iuraverunt; et Pippinus de Aquis nocte fugiens abscessit. Eodem mense eclipsis[a] lunae facta est. Legati Sarracenorum[3] venerunt ad imperatorem[b] pacem *f. 134'. con*firmandam et cum pace reversi sunt.

832. *Apr. (19).* Anno DCCCXXXII. Mense Aprili eclipsis lunae fuit[4]; et postea aestivo tempore[5], Ludewico imperatore morante apud Magontiam civitatem, obviam venit ei filius eius Lodewicus rex Beguariae, rebellare paratus contra patrem, et non potuit, sed fugiens abscessit. *(Maio).* Persequente autem eum patre usque ad Augustam civitatem, necessitate conpulsus venit ad patrem et in pace dimissus est. Et inde rediens[6] imperator ad Hispaniam[7] capere filium suum Pippinum, sed non potuit[8].

833. *(Iun.)* Anno DCCCXXXIII. Tempore enim aestivo convenerunt filii imperatoris in pago Alisacinse, Lutharius, Pippinus et Ludewicus, adducentes secum Gregorium[9] *(Iun. ex.)* papam. Ibique leudes[10] imperatoris[c] coniurationes[11] suas postposuerunt, relinquentes[12] autem eum solum, reversique[13] sunt ad Lotharium, ei fidem iuramentis spoponderunt, et imperator vero[14] illorum coniuge simul et regno privatus, merens adflictusque in dominium filiorum advenit. Qui miserunt eum in custodiam puplicam in Suessionis civitate similiterque coniugem illius. Collatione[15] autem eorum peracta, tripertitum est regnum Francorum[16], et domnus papa rediit in patriam suam, Lotharius mansit in Conpendio. Ceteri vero reversi sunt unusquisque in sua.

a) eclypsis *excerpta.* b) *cf. supra p.* 5, *n.* a. c) imperatores *c.*

1) *Ille, qui imperatoris camerarius fuerat.* 2) *I. e. infidelitatis incusabantur (cf. Capit. II, p.* 225. 614*).* 3) *Chalifae Mamun.* 4) *Cf. Ann. Bertin., rec. Waitz, SS. r. G. p.* 4. 5) *Immo iam mense Aprili; cf. Simson l. c. p.* 19, *n.* 2; *Mühlbacher nr.* 899*b; Steffen p.* 95. 98. 6) *Ita pro* rediit. 7) *Immo ad Aquitaniam; cf. Simson l. c. p.* 23 *sq.* 8) *Cf. supra l.* 10. 9) *IV.* 10) *I. e. homines; vox* leudes *aevo Karolino iam nonnisi perraro reperitur; cf. Roth, 'Gesch. d. Beneficialwesens' p.* 306, *n.* 120; *Sickel, Acta reg. et imp. Karolin. I, p.* 130, *n.* 4; *Waitz, 'Deutsche Verfassungsgeschichte', ed.* 2. *IV, p.* 243, *n.* 3. 11) *I. e. iuramenta fidelitatis (cf. infra a.* 873: iuramenta . . postponere*).* 12) *Ita pro* reliquerunt. 13) *I. e. conversique rursus.* 14) *Dubito an legendum sit* verbo *(i. e. iussu); cf. Capit. II, ind. p.* 715; *Waitz l. c. III, p.* 316. 15) *I. e. colloquio; cf. infra a.* 844 (post conlationem eorum); *Steffen p.* 98, *n.* 1. 16) *Cf. Astron. V. Hludowici c.* 48, *SS. II, p.* 636; *Einharti epist. nr.* 25, *Epp. V, p.* 122.

834. Anno DCCCXXXIIII.* Morante Ludewico imperatore in custodia, filius Ludewicus astute cogitans contra fratrem suum Lotharium, cui priori anno omnem fidem promiserat, insidias molitus est. Congregato exercitu suo festinus perrexit ad Suessiones patremque suum de claustris liberavit[1] atque Iudith de custodia revocavit, p. 226. direxeruntque aciem contra *Mahtfridum[2] atque Landbertum[3], *principes Lotharii consules[4], ut eos vinctos ad *f. 135. se adducerent aut etiam gladio detruncarent. Quibus resistentibus magna persecutores strage ceciderunt. Ibique cum aliis plurimis occisi sunt Uodo comes[5] et Theodo abbas[6]. Ludewicus vero imperator et coniunx eius persecuti sunt Lotharium, qui tandem venit ad eos cum suis omnibus, et fide facta ex utraque parte, tamen non firma[7], rediit unusquisque in sua. Interea, dum haec agerentur, inruerunt pagani in vicum nominatissimum Dorestatum[8] eumque inmani crudelitate vastaverunt; et eo tempore regnum Francorum *infra semetipsum*[a] valde Luc. 11, 17. *desola*tum est[9], et infelicitas hominum multipliciter cotidie augebatur[10]. Eodem anno aquae inundaverunt valde super terram.

835. Febr. Anno DCCCXXXV. Mense Februario eclipsis lunae fuit. Ludewicus imperator cum convoco[11] suo[12] perrexit ad Burgundiam[13], ibique venit ad eum Pippinus filius eius. Interim autem iterum invaserunt pagani

*) *Manus illa s. XII. in margine addidit:* Indictione XII.

a) *nescio an exciderit* divisum.

1) *Haec parum accurate neque sequentia prorsus recte relata; cf. Steffen p.* 103 *sq.* 2) *Comitem antea Aurelianensem, qui a.* 828. *honore destitutus erat.* 3) *Comitem Namnetensem (Nantes).* 4) *Consiliarios potius quam comites interpretari oportebit; cf. Waitz l. c. III, p.* 383, *n.* 5. 531, *n.* 2; *Pückert, 'Aniane und Gellone' (Lips.* 1899*) p.* 110, *n.* 9. 5) *Aurelianensis, in Mathfridi locum substitutus.* 6) *Abbas S. Martini in pago Turonico sive Maioris-monasterii (Marmoutier-lès-Tours), qui tunc summus cancellarius erat; cf. Sickel l. c. I, p.* 95. 7) *Cf. infra a.* 842: in pace, tamen non firma, discesserunt a se. 8) *Wijk bij Duurstede (Holland. prov. Utrecht); cf. Vogel l. c. p.* 66 *sqq.* 9) *Luc.* 11, 17: Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur. 10) *Cf. infra a.* 838: et multis modis miseria et calamitas hominum cotidie augebatur. 11) *I. e. aequivoco. PERTZ. Cf. infra a.* 855. 856. 873; *Steffen p.* 98, *qui animadvertit hanc vocem in Latinitate medii aevi nonnisi in nostris occurrere.* 12) *Hludowico II. rege Franciae orientalis.* 13) *Hoc in 'Jahrb.' II, p.* 139, *n.* 7. *minus accurate relatum censui; diverse tamen iudicaverunt Mühlbacher nr.* 941 *a et Dümmler l. c. I, p.* 111, *n.* 4.

835. partes Frisiae, et interfecta est de paganis non minima multitudo. Et iterum predaverunt Dorestatum.

836. *Febr. in.* Anno DCCCXXXVI. Mense Februario incipiente nocte mirandae acies apparuerunt ab oriente in occidentem. Iterum eodem anno pagani Christianos invaserunt.

837. Anno DCCCXXXVII. Ingens turbo ventorum frequenter erumpebat, et stella cometes visa est nimium ex se mittens fervorem in oriente coram humanis obtutibus *(Iun.)* quasi per tres cubitos, et pagani vastaverunt Walicrum[1] multasque feminas inde abduxerunt captivas cum infinita diversi generis pecunia[2].

838. *Ian. 21.* **f. 135'.* Anno DCCCXXXVIII. Hiemps pluvialis et ventosa valde, et mense Ianuario *XII. Kal. Februarii tonitruum auditum est, similiterque mense Februarii XIIII. *Febr. 16.* Kal. Martii tonitruum est auditum magnum, et nimis ardor solis terram urebat, et [in[a]] quibusdam partibus terrae motus factus est, et ignis forma draconis in aere visus est. Eodem anno heretica pravitas[3] orta est. *Dec. 20/21.* Eodem anno V. nocte ante natale Domini fragor tonitrui magni auditus est et fulguris visus, et multis modis miseria et calamitas hominum cotidie augebatur[4].

838. *Dec. 26.* Anno DCCCXXXVIIII. VII. Kal. Ianuariorum[b] ingens venti turbo ortus est, ita ut fluctus maris valde inundabant supra terminos et litus[c], miserabiliter innumerabilem turmam humani generis in villis et vicis circumpositis simul cum edificiis consumpserunt[5]. Classes enim in mari vertentes[d] disruptae sunt, et flamma ignis 839. supra totum mare visa est. *Mart. 25.* Eodem anno VIII. Kal. Aprilis admirandae acies apparuerunt vesperascente die in caelo, in modum domus rotundae totum caeli ambitum circumducentes. Eo anno venerunt corpora sanc-

a) in *supplevi.* b) *ita mendose c.* c) *fortasse supplendum* et. d) *nescio an emendandum sit* vehentes?

1) *Walcheren insulam (Holland. prov. Zeeland). — De tempore v. Ann. Fuld. l. c. p.* 28, *quos Mühlbacher nr.* 965 *c certe sine iusta causa erroris insimulasse videtur; cf. ib. 'Nachtr.' p.* 948; *Dümmler l. c. p.* 123, *n.* 1; *Vogel p.* 72, *n.* 1; *Simson l. c. II, p.* 163, *n.* 4. 2) *Praesertim pecore.* 3) *Fortasse doctrinae Amalarii, quae in synodo hoc anno Carisiaci habita damnatae sunt, intellegendae; cf. Concil. II, p.* 768 *sqq.; Steffen p.* 98 *sq. Parum recte alii de Bodone diacono palatino ad Iudaismum converso cogitaverunt.* 4) *Cf. supra p.* 9, *n.* 10. 5) *Cf. Ann. Bertin. l. c. p.* 18.

torum Felicissimi et Agapiti atque sanctae Felicitatis in 839. locum qui dicitur Fredenna[1].

Anno DCCCXL. Acies consimiles apparuerunt per 840. duas simul noctes sicut hae quae in priore anno fuerunt. Et tercia Maii, id est tercia[2] die rogationum, hora nona *Maii 3. (5?)* eclipsis[a] solis facta est, et stellae manifestae sunt visae *p. 227.* in caelo velut noctis tempore. Et postea *mense Iunio, XI. Kal. [Iulii[b]] Ludowicus imperator obiit in insula *Iun. 21. (20).* quadam parva[3] Hereni fluminis contra villam regiam que vocatur Ingulunheim, absentibus liberis coniugeque eius, et ad Sanctum Arnulfum[4] conditus est. Postea vero Lotharius imperator profectus est de Italia in Franciam concessum sibi a patre possidere regnum. Cui contra *veniens[5] predictus Ludewicus, frater illius, iterum inter- **f. 136.* capere regnum orientale; sed superveniente Lothario ultra Renum flumen, vix sine bello discesserunt a se. Postea vero Lotharius pergens cum exercitu contra Karolum. Et Ludewicus iterum congregato exercitu litus Rheni possidens. Quo comperto, Lotharius movens exercitum et clam apud Wormatiam civitatem predicto flumine transcenso, iterum Ludewicus fugiens in Beioariam. 841. *(Apr. in.)*

Anno DCCCXLI. Videns Ludewicus, quod germanum superare nequibat, iunxitque se[6] ad Karolum, ut per eius solatium predictum superaret imperatorem. Quod cum Lotharius percepisset, moto cum exercitu venit adversus eos in locum qui dicitur Alciodorum[7], et, quod dici dolor est, magna se cede ibidem Christiani in in- *(Iun. 25).* vicem debachati sunt. Eodem anno V. Kal. Augusti, feria *Iul. 28.* V, claro sole circuli tres apparuerunt in caelo, similes visioni arcus, ambientes se alterutrum; sed minimus solem sibi medium circumcingens, qui tamen colore ceteris plenissimus videbatur. Maximus in occidente, cuius extrema pars solem tangere videbatur. Medius in aqui-

a) eclipsin *c.* b) *om. c.*

1) *Vreden in Westfalia, in confinio Hollandiae, d. Monasteriensis (Münster).* 2) 3. *dies Maii eo anno* p r i m a *rogationum fuit.* 3) *Petersaue(?); cf. Dümmler l. c. I, p.* 137, *n.* 2. 4) *In ecclesia S. Arnulfi Mettensi.* 5) *Participium in narratione huius anni et sequentium (usque ad a.* 844) *saepius, ut in sermone Latino vulgari, pro indicativo usurpatum; cf. Hellmann, 'N. Archiv' XXXIII, p.* 738, *n.* 1; *etiam supra p.* 2, *n.* 1. 3, *n.* 1. 8, *n.* 6. 12; *infra a.* 873. 6) *Cf. Abel et Simson, 'Karl d. Gr.' I, p.* 661 *sq.* 7) *Cf. Dümmler l. c. I, p.* 154, *n.* 3. *III, p.* 681.

841. lone, qui predictos duos aequaliter ambiebat. Sed tamen medius et maximus plus tenues minimo videbantur. Et nubecula parva in oriente et aquilone eadem specie circulorum longe ab his quasi in uno loco claruit. Ante horam diei terciam visi sunt et usque post meridiem permanserunt. Eodem anno per totam Saxoniam potestas servorum valde excreverat super dominos suos, et nomen sibi usurpaverunt Stellingas [1] et multa inrationabilia conmiserunt. Et nobiles illius patriae [2] a servis valde afflicti et humiliati sunt. *f. 136'.

842. *Febr. 15 — Apr. 1.* *Anno DCCCXLII. Quadragesimali tempore stella in occidente maiorem consueto radium ab oriente habens. *(Febr.)* Et Lotharius vastata Gallia rediens ad Aquis. Et [3] *(Febr. — Mart.)* postea aestivo tempore [4] Ludewicus et Karolus, predato pago Vangionensium [a. 5], per angustum iter asperum [b] Gronneorum [c. 6] Confluentes civitatem petierunt. Ibique hostiliter [7] venit Lotharius contra eos. Sed cum vidisset, quod a suis deceptus esset, fugiens [8] usque Lingonas [d. 9] pervenit ibique viribus resumptis consedit. Prefati vero

a) uangianensium *h. l. c.* b) asperum *mihi ex genitivo pluralis, cum* Gronneorum [?] *coniungendo corruptum videtur, cum* iter *iam attributum suum* (angustum) *habeat.* c) *Pertz* Groweorum *emendare voluit.* d) *ita (pro* lingones*) c.*

1) *Cf. Waitz l. c. III, p.* 149, *n.* 2. *IV, p.* 689, *n.* 2; *Dümmler l. c. I, p.* 164, *n.* 3. 165, *n.* 2. *Vis nominis, in Nithardi Hist. l. IV. c.* 2. 4. 6, *rec. E. Müller, SS. r. G. ed.* 3. *p.* 42. 45. 48, *et Ann. Bertin. l. c. p.* 26. Stellinga *scripti, etiam nunc parum comperta.* 2) *I. e. terrae.* 3) *Quae hic sequuntur erratis abundant; cf. Meyer von Knonau, 'Ueber Nithards vier Bücher Geschichten' (Lips.* 1866*) p.* 91. 117, *n.* 401. 4) *Immo iam mense Februario Argentorato, Mart.* 17. *Moguntia profecti, postera die Confluentes venerunt; cf. ibid. p.* 104, *n.* 215; *Dümmler l. c. p.* 172, *n.* 3. 173, *n.* 4. 174. 5) *Wormsfeld.* 6) *Est regio silvestris 'das Gröwen-reich' sive 'Cröwenreich' appellata, ad laevam Mosellae ripam, in qua villa Cröwe (Cröv). PERTZ. Meyer v. Kn. l. c. p.* 143 *sq., quamquam admodum haesitans, de viculo Gronau prope Langen-Schwalbach cogitavit. Diligenter de hoc loco egit Ed. Ausfeld, 'Westdeutsche Zeitschr.' XIV, p.* 343 *sqq., qui etiam vocabulorum* gronna, gronnosus *(= palus, paludosus; cf. Du Cange-Favre, Glossar. IV, p.* 115; *SS. XV, p.* 514, *n.* 4. 1397*) meminit. Viam tamen per montes duxisse patet, quod insuper a Nithardo, qui l. III. c.* 7, *l. c. p.* 39. *similiter Karolum* per Wasagum iter difficile ingressum *scribit, confirmatur. Intellegendi montes qui in sinistra ripa Rheni siti hodie 'Hunsrück' nominantur; cf. ibid. n.* 1; *Dümmler l. c. p.* 174, *n.* 1; *Ausfeld l. c. Ceterum Hludowicus maximam partem itineris navibus confecit.* 7) *I. e. cum exercitu.* 8) *Cf. Meyer v. Kn. l. c. p.* 116, *n.* 382; *Dümmler l. c. p.* 174, *n.* 3. 9) *Langres, quod tamen etsi Meyer v. Kn. l. c. p.* 116, *n.* 382, 391. 127, *n.* 525. *aliique quodammodo tueri velint, nostri per errorem pro* Lugduno *(Lyon) posuisse videntur; cf. Dümmler l. c. p.* 175, *n.* 4; *Steffen p.* 106, *n.* 1.

reges, vastata omni regione Ripuariorum[1], insequentes 842. eum usque ad predictum locum. Illicque[2], intervenientibus viris strenuis[3], iterum[4] tripertito regno Francorum[5], *(Iun. 15. 16).* in pace, tamen non firma, discesserunt a se[6], Lotharius ad Aquis[7], Karolus in Galliam[8], Ludewicus in Saxoniam[9] et servos Saxonum superbe elatos nobiliter afflixit[10] et ad propriam naturam[11] restituit.

Anno DCCCXLIII. Prefati III reges miserunt legatos suos proceres, unusquisque ex parte sua, ut iterum[12] per descriptas mansas[a] aeque tripertirent regnum Francorum. Cumque et inter illos dissensio facta est[13], venerunt ipsi reges in unum locum[14] et dissonantiam 843. illorum coadunaverunt, et separati sunt a se. Eodem *(Aug.)* anno Iudhit imperatrix, mater Karoli, predata a filio substantia omni Turonis civitate migravit a seculo[15]. *(Apr. 19).*

Anno DCCCXLIIII. Gregorius papa migravit de 844. *(Ian.)* seculo, et successit in locum illius Sergius papa[16]. Et Bernhardus comes[17] a Karolo est[b] occisus. Et Pippinus[18] rex Aquitaniae, filius Pippini, una cum filio[19] Bernhardi hostem[20] Karoli valde prostravit. Ibique[21] Hugo inter- *(Iun. 14).* *p. 228. fectus *est abbas[22]. Eodem tempore Ludewicus rex per-

a) *ita c.* b) est *eadem manu superscr. c.*

1) *Cf. Steffen p.* 98; *infra a.* 861. 2) *Immo in insula Araris (Saône) fl. (Ansille prope Mâcon); cf. Dümmler l. c. p.* 182, *n.* 3. 3) *Cf. infra a.* 871 (viris intercurrentibus strenuis); *Steffen p.* 98. 4) *Quae vox nisi ad a.* 833 *(supra p.* 8, *l.* 25: tripertitum est regnum Francorum) *quo referenda sit, non liquet (cf. Meyer v. Kn. l. c. p.* 72. 110, *n.* 287*)*. 5) *Cf. infra a.* 843; *Meyer v. Kn. l. c. p.* 108, *n.* 271. 110, *n.* 287; *Dümmler l. c. p.* 183. 6) *Cf. supra p.* 9, *n.* 7; *infra a.* 844. 850 (in pace discesserunt a se). 7) *Imperator nonnisi hieme a.* 843, *Februario fere incipiente Aquas venit (cf. Meyer v. Kn. l. c. p.* 117, *n.* 401; *Dümmler l. c. p.* 187, *n.* 4*)*. 8) *In Aquitaniam; cf. Dümmler l. c. p.* 184, *n.* 1. 9) *Antea, mense Augusto conventu generali in villa Salz habito (Ann. Fuld. p.* 33; *Dümmler l. c. p.* 184*)*. 10) *Cf. Nithard. IV,* 4, *p.* 45: Lodhuvicus etenim in Saxonia seditiosos, qui se, uti praefatum est, Stellinga nominaverant, nobiliter, legali tamen cede compescuit. 11) *I. e. conditionem nativam.* 12) *Cf. supra l.* 3. 13) *Dümmler l. c. p.* 200, *n.* 2. *haec ad colloquia mense Octobri a.* 842. *Confluentibus habita referenda esse ostendit (cf. Meyer v. Kn. l. c. p.* 108, *n.* 271. 110, *n.* 287; *etiam Waitz l. c. IV, p.* 695, *n.* 1*)*. 14) *Verdun.* 15) *Cf. Dümmler l. c. p.* 188. 16*) II. (*844—847*)*. 17) *Cf. supra p.* 8, *n.* 1. 18) *II.* 19) *Wilhelmo, quem nostri soli ei proelio interfuisse commemorant.* 20) *I. e. exercitum.* 21) *Prope Tolosam (Toulouse); cf. Dümmler l. c. p.* 247, *n.* 2. 22) *Karoli M. filius ex concubina Regina, abbas S. Quintini Veromandensis (St.-Quentin) et S. Bertini (St.-Bertin), qui Hludowico I. imperatore etiam archinotarius sive summus cancellarius palatii fuerat.*

844. rexit in *Winithos[1] cum exercitu. Ibique unus ex re- *f. 137 gibus[2] eorum interiit, Gestimus[a, 3] nomine, reliqui vero fidem prebentes veniebant ad eum. Quam illo absente statim mentientes. Post haec autem Lotharius, Lude- (Oct.) wicus atque Karolus convenerunt ad Thiedenhofe[4] et post conlationem[5] eorum in pace discesserunt a se[6].

845. Anno DCCCXLV. Bis in pago Wormaciense terre *Mart. 22 23.* motus factus est. Primo sequenti nocte palmarum, se- *Mart. 28/29.* cundo in nocte sancta resurrectionis Christi. Eodem anno multis in locis gentiles Christianos invaserunt, sed cesi sunt ex eis a Fresionibus plus quam $\overline{\text{XII}}$.[7] Alia pars eorum Galliam petierunt, ibique ceciderunt ex eis plus quam sexcenti viri[8]. Sed tamen propter desidiam Karoli dedit eis multa milia ponderum auri et argenti, ut irent extra Galliam[9], quod et fecerunt. Tamen monasteria sanctorum plurimorum[10] diruta sunt, et multos Christianos captivos abduxerunt. His ita gestis, Ludewicus rex congregato exercitu magno iter iniit ad Winodos[11]. Quod gentiles cum cognovissent, e contra legatos direxerunt in Saxoniam[12], et miserunt ei munera et obsides et petierunt pacem. At ille, concessa pace, reversus est de Saxonia. Postea[13] vero ingenti clade[14] percussi sunt predones, in qua et princeps sceleratorum, qui Christianos et loca sancta predaverat, nomine Reginheri[15] Domino percutiente interiit[16]. Consilio enim inito miserunt sortes, a quo deorum suorum salutem

a) gestimus *radendo corr.* gestinius *c.; nomen ex* gestimulus *depravatum credo, quamquam L. Giesebrecht, 'Wendische Geschichten' I, p.* 120, *n.* 1, *formam* Gestimus *Latinitati accommodatam putat.*

1) *Sc. Abodritos.* 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 268, *n.* 3. 3) *Gestimulus (Gostimysl); cf. Ann. Fuld. p.* 35; *Dümmler l. c.* 4) *Convenerunt reges in loco proximo Iudicio (Yütz) dicto; cf. Capit. II, p.* 112. 424. 434; *Dümmler l. c. p.* 255, *n.* 1. 5) *Cf. supra p.* 8, *n.* 15. 6) *Cf. supra p.* 13, *n.* 6. 7) *I. e.* 12000. *Cf. Dümmler l. c. p.* 283, *n.* 3; *Vogel p.* 103, *n.* 2. 8) *Quos Dümmler l. c. p.* 283. *pestilentia absumptos credit; cf. tamen Vogel p.* 107, *n.* 1. 110, *n.* 1. 9) *Cf. Ann. Bertin. p.* 32; *Ann. Fuld. p.* 35; *Vogel p.* 110, *n.* 3. 10) *Praesertim monasterium S. Germani Parisiense populati sunt; cf. Dümmler l. c.; Vogel p.* 110. 11) *Sc. Abodritos.* 12) *Quos Hludowicus autumno in conventu generali Patherbrunnae habito suscepit (Ann. Fuld. l. c.).* 13) *Hic ordinem temporis parum servatum videri animadvertit Mühlbacher nr.* 1384*a.* 1386*a.* 14) *Sc. plaga, pestilentia; cf. infra p.* 15, *l.* 6; *Vogel p.* 113, *n.* 1; *Mirac. S. Germani Paris. c.* 30, *SS. XV,* 1, *p.* 16. 15) *Ragnar Lodbrok, historia fabulari celebratus, intellegendus creditur; cf. Dümmler l. c. p.* 282; *Vogel p.* 104, *n.* 2. 105, *n.* 1. 409. 16) *Cf. tamen Vogel p.* 115, *n.* 1. 409.

consequi debuissent; sed sortes salubriter non ceciderunt. 846. Suadente autem eos quodam captivo Christiano, ut coram deo Christianorum sortem ponerent, quod et fecerunt, et salubriter sors eorum cecidit. Tunc rex eorum nomine Rorik[1] una cum omni populo gentilium XIIII *dies a carne et medone abstinuit, et cessavit plaga, et *f. 137'. omnes Christianos captivos, quos habebant, ad patriam propriam dirigunt[2].

Anno DCCCXLVI. Consueto[3] Norhtmanni Ostraciam et Westraciam[4] vastaverunt et vicum Dorestatum (847?) cum aliis duabus[a] villis incenderunt igni[5], vidente Lothario imperatore, cum esset in Noviomago castro, sed scelus ulcisci nequiverat. Illi autem ingenti preda hominum atque facultatum oneratis classibus reversi sunt in patriam. Eodem anno ivit Ludewicus de Saxonia contra Winidos ultra Albiam[6]. Ipse[b] vero cum exercitu suo contra Boemmanos[c] perrexit, quos nos Beuwinitha[d] vocamus[7], sed periculose valde; Karolus contra Brittannos[8], sed non profuit[9]. Eodem tempore, quod sine 845. (Nov.) grandi merore nulli dicendum vel audiendum est[10], mater 846. cunctarum ecclesiarum[e], basilica sancti Petri apostoli, a (Aug.) Mauris vel a Sarracenis, qui iam pridem Beneventaniam consederant[11], capta atque predata[f] est, et omnes Chri-

a) duobus *c.* b) Inde *emendandum esse censeo.* c) *ita* (boēmanos) *c.* *(cf. infra a.* 849*).* d) heuuuinitha *(littera* b *minuscula pro* h, *quae persimilis erat, habita) c.; emendavit Pertz, qui et Chron. Moissiac. a.* 805, *SS. II, p.* 258 (Beu-Widines) *allegat.* e) ecc̄tarum *c.* f) p̄data *c.*

1) *Immo Horicus I. rex Danorum (*813—854*); cf. Ann. Bertin. p.* 33; *Mirac. S. Germani c.* 30. 31. *l. c.; Dümmler l. c. p.* 284, *n.* 2; *Vogel p.* 114, *n.* 1 *(idem mendum in Chr. Norm., ubi Ann. Bertin. transscripti).* 2) *Cf. Mirac. S. Germani c.* 31; *Dümmler l. c. p.* 285, *n.* 2; *Vogel p.* 114. 3) *Ita (pro* consueto more*) et infra a.* 849. 4) *Frisionum insulas Ostergo et Westergo, a Flevone lacu (Zuidersee) ad septentrionem sitas.* 5) *Cf. Ann. Fuld. a.* 847, *p.* 36; *Dümmler l. c. p.* 296. 302. 6) *His Dümmler l. c. p.* 298, *n.* 1. *atque Mühlbacher nr.* 1387 *a. b fidem tribuunt, etsi talis expeditio alibi non commemoretur. Immo praesertim Ann. Fuld. docent Hludowicum mense Augusto contra Marahenses profectum indeque per Boemanos cum magna difficultate et grandi damno reversum esse.* 7) *Böhmen (Czechen).* 8) *Bretonen.* 9) *Magnam cladem prope Ballon a.* 845. *Nov.* 22. *accepit; cf. Dümmler l. c. p.* 289, *n.* 1; *infra a.* 863 (Sed non profuit). 10) *Cf. infra a.* 864 (quod omnibus audientibus et videntibus nimium dolendum est). 11) *Haec veritatem egrediuntur, sed a Mühlbacher nr.* 1126 *a vix recte explicari videntur. Cf. infra a.* 871 (Mauri quoque Beneventaniam consederant plurimis iam annis). *Vox* considere *in nostris etiam alibi (a.* 869. 871. 873*) fere pro* possidere *vel* occupare *usurpata.*

846. stianos, quos foris Romam repperierunt[a], intus et foris eiusdem aecclesiae[1] occiderunt. Reclausos etiam viros et mulieres abduxerunt. Altare sancti Petri cum aliis multis detraxerunt[b], et afflictio Christianorum propter scelera eorum cotidie hinc inde orta est. Sergius papa
847. (Ian. 27). migravit ex hac luce.

Anno DCCCXLVII. Defuncto Sergio memoria apostolicae sedis[2] minime ad aures nostras pervenit. (Apr. 27). Hereban[3] magister et abbas de Fuldo[c] defuncto Otgero[4] episcopo archiepiscopus et successor eius effectus est atque sollempniter electus[5]. De cetero Nordmanni Christianos hinc inde vastaverunt et contra Sigirum et Liutharium comites bellum fecerunt, et ultra vicum *f. 138. Dorestatum contra flumen[6] Reni per miliaria *novem remigaverunt usque ad vicum Meginhardi[7], et ibidem facta preda reversi sunt.

848. Febr. 4. Anno DCCCXLVIII. II. Nonas Februarii ad vesperum fulgur emicuit et tonitruum auditum est, et gentiles *Christianis, ut consueverant, nocuerunt[8]. Eodem *p. 229 (Oct.) anno Ludewicus rex habuit conventum populi apud Magontiam, et secta quaedam in sinodo episcoporum inlata est a quibusdam monachis[9] de predestinatione omnipotentis Dei. Qui convicti et coram omni populo contumeliis verberum affecti reversi sunt in Galliam, unde ierant[10], et, Deo gratias! inlesus permansit status aecclesiae.

849. Anno DCCCXLVIIII. Infirmante[11] Ludewico rege, hostis[12] illius de Beioaria iter arripuit in Boemmanos; sed multis ex eis ibidem interfectis, valde humiliati reversi sunt in patriam[13]. Gentilitas vero consueto[14] ab

a) *ita et infra a.* 864. b) *legendumne* destruxerunt? c) *sic c.*

1) *Cf. infra a.* 864 (omnia quae intus aut foris sanctuarii repperierunt rapuerunt). 2) *I. e. nullus nuntius de sede apostolica ad nos pervenit. Cf. de consecratione Leonis IV. inconsulto Hlothario imperatore facta Dümmler l. c. p.* 306, *n.* 1. 3) *Hrabanus (Maurus), magister, deinde abbas Fuldensis (*822 — 842*), archiepiscopus Moguntinus (*847—856*).* 4) *Cf. supra p.* 6, *l.* 27. 5) *Ordinatus est Iun.* 26. 6) *Adverso flumine.* 7) *Meinerswijk; cf. Kohl in Richter, 'Annalen d. deutsch. Gesch. im MA.' II,* 1, *p.* 338; *Dümmler l. c. I, p.* 464. 8) *Cf. Steffen p.* 101, *n.* 2; *Vogel p.* 120, *n.* 1. *haec ad Frisiam referenda putat.* 9) *Inprimis a Gotescalco presbytero Orbacensi.* 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 335, *n.* 4. 11) *I. e. aegrotante.* 12) *Cf. supra p.* 13, *n.* 20. 13) *Cf. Ann. Fuld. p.* 39; *Dümmler l. c. p.* 346, *n.* 2. 14) *Cf. supra p.* 15, *l.* 9.

aquilone Christianitatem nocuit[1], magis magisque convaluit; sed fastidiosum est enarrare[2].

Anno DCCCL.* Kalendis Ianuarii, id est octabas 850. *Ian.* 1. Domini[3], . . . eodem die ad vesperum tonitruum auditum est magnum, et fulgur nimium visum est, et inundatio aquarum ipsa hieme humanum genus affligebat. Et sequenti aestate calor nimium solis terram urebat. Leo[4] papa apostolicae sedis, vir electus, castellum circa basi- 848—852. licam sancti Petri apostoli construxit. Mauri vero urbes 849. maritimas in Italia hinc inde vastaverunt[5]. Rorik[6] Nordmannus, frater iam dicti Herioldi iunioris[7], qui prius a Lothario dehonestatus[8] fugit, Dorestatum repetit[9], multa mala Christianis fraudulenter intulit. Eodem anno inter duos fratres, Lotharium imperatorem et Ludewicum 850. regem, tanta pax erat[10], ut in Hosninge[11] simul plurimos dies cum paucis venationi operam dederunt, *ita ut **f.* 138'. multi hoc facto mirarentur, et in pace discesserunt a se[12].

Anno DCCCLI. De Roma venerunt corpora sanc- 851. torum in Saxoniam, Alexandri[13], unius ex septem fratribus[14], Romani atque Emerentianae. Eodem anno nobilissima imperatrix nomine Irmingard, coniunx Lotharii *(Mart. 20).* imperatoris, de hac luce migravit[15]. Item Nordmanni in Fresia et circa Rhenum[a] fluvium nocuerunt[16]. Ingens exercitus congregatus est ad Albiam fluvium contra

*) *Manus illa s. XII. in margine addidit:* Indictione X.[17] *et paulo infra:* Hiis temporibus fuit in Traiecto Lutgerus episcopus[18].

a) h *superscr. c.*

1) *Cf. supra p.* 16, *l.* 19; *Vogel p.* 120, *n.* 1. 2) *Cf. infra a.* 862. 3) *Hic aliquid excidisse videtur.* 4) *IV. (*847—855*).* 5) *Cf. Ann. Bertin. a.* 849, *p.* 37; *Steffen p.* 99; *Dümmler l. c. p.* 344; *Mühlbacher nr.* 1143 *b.* 6) *Hrœrekr. Cf. Vogel p.* 75. 7) *Cf. supra p.* 7, *n.* 2; *L. Giesebrecht, 'Wend. Geschichten' I, p.* 127, *n.* 5; *Vogel p.* 406—409. 8) *I. e. honoribus privatus.* 9) *Cf. Ann. Fuld. p.* 39; *Ann. Bertin. p.* 38; *Dümmler l. c. p.* 278. 343. *sq.; Vogel p.* 86, *n.* 1. 103 *sq.* 117. 295 *sq.* 10) *Cf. Mühlbacher nr.* 1143 *('Nachtr.' p.* 950*); Dümmler l. c. p.* 347. 11) *Osningi montes in Westfalia. PERTZ.* 12) *Cf. supra p.* 13, *l.* 4; 14, *l.* 6. 13) *Corpus eius allatum est Wildeshusam (Wildeshausen in magno ducatu Oldenburg.); cf. Ruodolfi et Meginharti librum de translatione S. Alexandri, SS. II, p.* 673 *sqq. (PERTZ).* 14) *Filiis S. Felicitatis.* 15) *Cf. Dümmler l. c. p.* 397, *n.* 4. 16) *Cf. Ann. Bertin. p.* 41. 17) *Immo XIII.* 18) *Cf. Catal. epp. Traiect., SS. XIII, p.* 295; *Chron. Egmundanum (Hollandiae), K. v. Richthofen, 'Die älteren Egmonder Geschichtsquellen' p.* 35, *n.* 14.

851. Saxones et civitates eorum, aliaeque obsesse alieque succensae sunt igni[1]. Et nimium Christianos vexaverunt. Conventus namque[2] regum nostrorum[3] tunc erat apud Mosam fluvium[4].

Anno DCCCLII. Ferrum paganorum incanduit[5]; nimius ardor solis, et fames subsecuta est, et pabula animalium defecerunt, et pastus porcorum exuberans.

Anno DCCCLIII. Fames magna in Saxonia, ita ut multi equis alerentur.

Anno DCCCLIIII. Nordmanni cum reliquis[a] multis
malis, quae Christianis intulerunt[b] undique, aeccclesiam
853. (Nov. 8.) sancti Martini Turonis civitatis episcopi, ubi pausatio[6]
illius est, igni succenderunt[7].

854. Anno DCCCLV. Verno tempore[8] Ludewicus rex orientalis[9] misit filium suum[10] et convocum[c, 11] in Aquitaniam accipere sibi regnum patruelis[d] sui Pippini[12].

854? 855? Anno *DCCCLVI. Nordmanni rursum regem sibi *p. 2
constituunt[e], cognatum et convocum[11] priori[13], et Dani iterum, resumptis viribus, navali evectu[14] Christianos invaserunt.

856? Anno DCCCLVII. Plaga magna vesicarum[15] turgentium grassatur in populo et detestabili eos putredine consumpsit, ita ut menbra[f] dissoluta ante mortem deciderent.

857. Anno DCCCLVIII. Ludewicus rex orientalis[9] con-
(Mart.) *f. 139. ventum populi sortis suae apud Wan*gionam habuit[16].

a) reliquiis *c.* b) quam chr. inruerunt *c.; veram lectionem dignovit Pertz; cf. infra a.* 869. 871. c) *Mühlbacher nr.* 1407 *b. immerito corr.* equivocum. d) patris *c., quod emendavi. Pertz aliique (cf. Mühlbacher l. c.), de Pippino I. cogitantes,* fratris *aut* patrui *legendum proposuerunt.* e) constuunt *c.* f) *ita c. (cf. infra a.* 861*).*

1) *Haec, ut alibi non confirmata, Walthero Vogel (l. c. p.* 131, *n.* 1*) quodammodo dubiae fidei videntur. Diverse iudicavit Steffen p.* 101 *sq.; cf. etiam Dümmler l. c. p.* 357. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 357, *n.* 3; *Steffen p.* 102; *Vogel p.* 130. 3) *Hlotharii I. et Hludowici II. Germaniae regis et Karoli II. (Calvi).* 4) *Sc. apud Marsnam (Meersen): cf. Capit. II, p.* 72; *Dümmler l. c. p.* 348, *n.* 1. 5) *Cf. Vogel p.* 131, *n.* 1. 6) *Sepulcrum.* 7) *Cf. Dümmler l. c. p.* 385, *n.* 6. 386. 8) *De anno cf. Dümmler l. c. p.* 383, *n.* 3; *Mühlbacher nr.* 1164 *a.* 1407 *b.* 9) *Cf. Waitz l. c. V, p.* 10, *n.* 2. 10) *Hludowicum III, qui postea (*876—882*) rex Franciae orientalis fuit.* 11) *Cf. supra p.* 9, *n.* 11. 12) *II.* 13) *Horicum II. — Horicus I. a.* 854. *in proelio contra filium fratris sui Guttorm nominatum ceciderat; cf. Ann. Fuld. a.* 854. 857, *p.* 44 *sq.* 47; *Ann. Bertin. a.* 854, *p.* 54; *V. Anskarii c.* 31, *SS. r. G. p.* 63; *Dümmler l. c. p.* 377; *Vogel p.* 404 *sq.*; *Steffen p.* 102. 14) *Cf. infra a.* 870. 15) *Pusularum.* 16) *Cf. Ann. Fuld. a.* 857, *p.* 47; *Dümmler l. c. p.* 418, *n.* 3; *Mühlbacher nr.* 1420 *a.*

Anno DCCCLVIIII. Kalendis Ianuarii, celebrata 858. *Ian.* 1. sollempnitate matutinorum, apud Wormatiam semel terrae motus factus est et apud Magontiam tredecies ante diluculum [1].

Anno DCCCLX. Nonas[a] Februarii tonitruum audi- 859. *Febr.* 5. *(Ian.* 15*).* tum est, et rex [2] reversus est de Gallia, depravato omni regno et in nihilo emendato.

Anno DCCCLXI. Beatus Liutbertus episcopus [3] 860. honorifice multis sanctorum menbris[b] monasterium quod dicitur Frikkenhurst [4] adornavit, id est Bonifacii et Maximi martyrum, Eonii atque Antonii confessorum, adiecta parte de presepe Domini atque de sepulchro illius, simul et de pulvere pedum illius ascendentis in caelum. Eo anno hiemps longissima [5], et supradicti reges [6] 859—860. iterum [7] secretum colloquium in supradicta [7] insula [8] ha- 859. buerunt penes Confluentiam [9], vastantes omnia quae in circuitu erant [10]. Et Lotharius [11] rex Ripuariorum [12] legitimam uxorem suam [13], sororem Hugberti clerici [14], iniusta occasione [15] reliquit. Quam postea eodem anno predictus germanus illius accepit in sua. Rex vero con- 860. cubina [16], cuius amore uxorem reliquit, publice usus est.

Anno DCCCLXII. Ludewicus impium Hughardum 861. comitem constituit [17]. Quod dampnum pene suis omnibus

a) *ita (pro* Nonis*) c.* b) *cf. supra p.* 18, *l.* 23.

1) *Cf. Ann. Fuld. a.* 858, *p.* 48; *Ann. Bertin. a.* 858, *p.* 48 *('Bibl. de l'Éc. des chartes' LXVI, p.* 399 *sq.).* 2) *Hludowicus II. rex Germaniae. Cf. Dümmler p.* 444 *sq.; Mühlbacher nr.* 1436 *e.* 3) *Monasteriensis* (849—870); *cf. infra a.* 867. 868. 871; *praef.* 4) *Monasterium puellarum in loco hodie Freckenhorst dicto, d. Monasteriensis. Cf. Diekamp, 'Forsch. z. D. G.' XXIV, p.* 634 *sqq.* 5) *Cf. Dümmler l. c. p.* 459, *n.* 2. 6) *Hludowicus II. rex Germaniae, Karolus II. (Calvus); ut videtur, etiam Hlotharius II, cuius tamen et Ann. Bertin. a.* 859, *p.* 52. *nullam mentionem faciunt.* 7) *Haec Steffen p.* 97. *ex fonte deperdito male excerpta censet, cui assentiendum, etsi supra p.* 13, *l.* 12. 18, *l.* 3. 11, *l.* 8. *alia regum colloquia et alia Rheni insula commemorata sint.* 8) *Ann. Fuld. a.* 859, *p.* 53: iuxta Anternacum *(Andernach)* castellum in quadam insula Rheni; *Ann. Bertin. l. c.:* in insula Reni inter Antunnacum et Confluentes. *Dümmler l. c. p.* 453. *fortasse eam, quam nunc Niederwerth vocant, fuisse coniecit.* 9) *Cf. Mühlbacher nr.* 1289 *a.* 1439 *c; Steffen p.* 99 *(Dümmler l. c. n.* 4*).* 10) *Hoc quoque quodammodo mirum videtur, ut fere dubites, an antea aliquid exciderit.* 11) *II.* (855—869). 12) *Cf. supra p.* 13, *n.* 1; *infra a.* 870 (rex Ripuariae); *Waitz l. c. V, p.* 12, *n.* 4. 169, *n.* 2. 13) *Thietbergam, quam iam a.* 857. *retrudere conatus erat.* 14) *Cf. Ann. Bertin. a.* 860. 862. 864, *p.* 54. 57. 74. 15) *I. e. iniusto obtentu (cf. infra a.* 864. 866*).* 16) *Waldrada.* 17) *Cf. Dümmler l. c. II, p.* 30.

visum est. Iam enim dissensio regum nostrorum et desolatio paganorum per regna nostra fastidiosum est enarrare[1].

862. Anno DCCCLXIII. Ludewicus rex primum conventum habuit Wangiona et post haec Magontia[2], ibique venit ad eum Lotharius, hostem[3] machinantes in Sclavos[4], quod et postea fecerunt[5]. Sed non profuit[6]. Eodem anno hiemps turbulenta, mutabilis et pluvialis valde, ut pene absque gelu omnino, ut in sequentibus patuit in aecclesia sancti Victoris[7].

863. *f. 139'. Anno DCCCLXIIII. Nimia inun*datione aquarum pagani sepe iam dicti aecclesiam[a] undique vastantes per alveum Reni fluminis ad Sanctos[8] usque pervenerunt et locum opinatissimum vastaverunt. Atque, quod omnibus audientibus et videntibus nimium dolendum est[9], aecclesiam sancti Victoris mirifico opere constructam incenderunt igni, omnia quae *intus aut foris sanctuarii repperierunt[b. 10] rapuerunt. *p. 23. Clerus tamen et omne vulgus pene aufugit. Sed ipsum censum[11] sanctuarii postea nimium vesania correpti ibidem remiserunt. Sanctum vero corpus Victoris prepositus fratrum equo ascenso et loculo ante se posito cum solo presbitero Coloniam[12] noctu perduxit in magno periculo, nonnisi meritis sancti intervenientibus. Guntharius[13] autem isdem temporibus ibidem rector et episcopus preesse videbatur, nepos[14] scilicet Hildiwini iunioris[15]. Predones vero post, per-

a) *Pertz emendare voluit* aecclesias; *sed cf. infra a.* 866. b) *cf. supra p.* 16, *l.* 1.

1) *Cf. supra p.* 17, *l.* 2. 2) *Cf. Dümmler l. c. n.* 6. 3) *I. e. expeditionem bellicam; cf. Ann. Bertin. a.* 862, *p.* 59. 4) *Sc. Abodritos; cf. Ann. Fuld. a.* 862, *p.* 56; *Ann. Bertin. l. c. (ubi nomen nationis omissum).* 5) *Immo Hlotharius patruum promisso auxilio frustratus est; cf. Ann. Bertin. l. c.; Dümmler l. c. p.* 36, *n.* 2. 6) *Cf. supra p.* 15, *l.* 19. 7) *In oppido Xanten. PERTZ.* 8) *Santen seu Xanten. PERTZ.* 9) *Cf. supra p.* 15, *l.* 19 *sq.* 10) *Cf. supra p.* 16, *l.* 1. 11) *Thesaurum intellegendum credunt v. Jasmund et Wattenbach, 'Geschichtschreiber' l. c. p.* 159; *Dümmler l. c. p.* 48. 12) *Cf. Dümmler l. c. n.* 3. 13) *Qui a.* 850. *consecratus, a.* 863. *depositus est; cf. infra.* 14) *F. Lot atque J. Calmette ('Le Moyen Age'* 1903. *p.* 252, *n.* 5; *'Bibl. de l'Éc. des ch.' LXV, p.* 532, *n.* 5. *LXVI, p.* 280*) vocem* nepos *hic atque infra a.* 871. *generaliter pro* consanguineo *usurpari putant; sed a.* 865. fratres et nepotes et sorores et neptes *(Guntharii) distinguuntur (cf. etiam a.* 873, *ubi* nepos *patruelem significat).* 15) *Quis hic fuerit, quaestio est admodum intricata et vexata. Dümmler l. c. p.* 11, *n.* 2. *de Hilduino illo, qui abbas S. Dionysii et archicapellanus Hludowici I. imperatoris fuerat; Parisot, 'Le royaume*

petrato scelere, haut longe a monasterio insulam quandam parvam[1] petierunt ibique munitione constructa habitaverunt ad tempus. Sed quaedam pars illorum per alveum[2] ascendentes villam regiam grandem[3] incenderunt, ibique cesi sunt ex eis utpote plus quam C homines, ita ut una navis ibidem ex eorum sorte[4] vacua remansit. Ceteri vero, vix conscensis navibus, confusi redierunt ad suos. Lotharius vero, paratis navibus, cogitabat inruere in eos, sed sui non consenserunt ei. At contra Saxones agiles[5] ex altera ripa fluminis agiliter[5] agebant, ita ut quendam ex eorum regibus nomine Calbi, qui superba temeritate litus eorum aggredi temptabat, occiderunt et in ipsum flumen fugientem demerserunt omnesque pene sequaces illius. Ceteri vero exinde territi locum predictum reliquerunt et incerta petierunt[6]. *Ludewicus vero totum pene annum morabatur in Bewaria, caute agens contra Margos[7] rebelles, sed et contra filium[8]. Predictus vero Guntharius archiepiscopus Agrippinae et Thietgaudus Treverensis[9] archiepiscopus eodem anno iussu Nicolai[10] pape Romam petierunt ob adulterium Lotharii regis, quod pridem commiserat, eo quod ei in hoc cum suis suffraganeis iniusta occasione[11] contra religionem Christianitatis consenserunt[12], plurimas secum deferentes sententias quasi canonica auctoritate conpo-

863. *(c. Apr. 1).* *f. 140.

de Lorraine sous les Carolingiens' p. 115. 702. 743 *sqq. de Hilduino Lotharii I. protonotario cogitavit. Cf. praeterea Lot, 'Le Moyen Age' l. c. p.* 249 *sqq.; 'Bibl. de l'Éc. des ch.' LXVI, p.* 277 *sqq.; Calmette, ib. LXV, p.* 530 *sqq. — Id constat, Hilduinum, cui Hlotharius II. archiepiscopatum Coloniensem a.* 866. *commisit, Guntharii fratrem; illum, qui ab eodem rege episcopatum Cameracensem accepit, Hilduini (senioris), Hludowici I. archicapellani, affinem fuisse; v. Ann. Bertin.* 864. 866, *p.* 68. 71. 81; *Mansi, Coll. Concil. XV, col.* 645. — *Alius Hilduinus erat abbas S. Germani Parisiensis et archicapellanus Karoli (Calvi).*

1) *Cf. Ann. Bertin. a.* 863, *p.* 61, *qui tamen haec ex parte diverse narrant:* usque ad quandam insulam secus castellum Novesium *(Neuss)* perveniunt; *Dümmler l. c. p.* 48, *n.* 3. 2) *Sc. Rheni fluminis; cf. supra p.* 20, *l.* 13. 3) *Cf. Ann. Bertin. l. c.:* villam non modicam, ad quam Frisii confugerant. *Quae verba fortasse ad locum Xanten referenda esse, ut Dümmler l. c., Mühlbacher (nr.* 1298*a), Vogel (p.* 195*) censuerunt, concedere nolim.* 4) *Parte?* 5) *Cf. infra a.* 873; *'N. Archiv' XXXIV, p.* 24, *n.* 2. 6) *Cf. Ann. Bertin. l. c., qui haec similiter, sed tamen diverse referunt.* 7) *Mährer.* 8) *Karlomannum; cf. Ann. Fuld. a.* 863, *p.* 56 *sq.; Ann. Bertin. a.* 862. 863, *p.* 61 *sq.; Dümmler l. c. p.* 50 *sq.; Mühlbacher nr.* 1450*e.* 9) (847—863); *cf. infra.* 10) *I.* (858—867). 11) *Cf. supra p.* 19, *n.* 15. 12) *Cf. Dümmler l. c. p.* 10 *sqq.* 20. 31 *sq.* 66 *sq.*

863. (Oct.). sitas. Quibus in sinodo Romanensi cum omni assertione illorum condempnatis, omnino refutati sunt, eisque omni officio sacerdotali ad tempus[1] interdicto dimissi sunt.

864. Anno DCCCLXV. Moram faciente[2] Lothario veniendi[3], temerarias ipsi episcopi conscriptiones[4] Nicolao papae iterum remiserunt, dicentes eum impie et absque omni ratione tirannico in eos more iniusta exercere iudicia, promittentes se absque illius gratia[5] velle aequaliter gloriari in locis suis ceu ipse in Roma et in nullo gradum suum inferiorem gradu illius esse, non recordantes se ab eo[6] pallium dignitatis accepisse. Loquente
Is. 14, 13. 14. per eos apostata spiritu, qui dixit: *Ponam solium meum ad aquilonem et ero similis altissimo.* Quibus iterum ipse papa in sinodo episcopali, si ita peregissent, ab omni aecclesia catholica excommunicandos esse indixit[7]. Regressi sunt ergo unde ierant, et veniente Gunthario Colo-
Mart. 30. niam, ex ipso sacratissimo die caenae Domini omne officium paschale contra fas peregit[8], et ob hanc temeritatem iterum in eadem provintia ab omnibus episcopis Lotharii excommunicatus est[9]. Nec mirum, si ipse, qui aerarium sancti Petri[10] in vasis[a] sacris aureis et argenteis et multis speciebus exinanivit et avariciae facibus semper
**f.* 140'. *exarsit et ad secularem pompam necnon et ad fratres et nepotes et sorores et neptes[11] ea convertit, omnibus bonis privaretur. Consors vero[12] illius nihil horum agere temptabatur[b]. Sed tamen ambo Romam reversi sunt[13].

865. *Ian.* (15). Anno DCCCLXVI[14]. Mense Ianuario[c] eclipsis lunae
(Febr. 3*).* facta est, et sanctissimus episcopus Bremensis[15] Ansger

a) inuasis *c.* b) *ita c.* c) ianuar̄ *c.*

1) *Non modo ad tempus; cf. Ann. Fuld. a.* 863, *p.* 57; *Reginon. chron. a.* 865, *SS. r. G. p.* 83; *Dümmler l. c. p.* 68. 2) *Cf. infra p.* 23, *l.* 21. 3) *Sc. Romam; cf. Mühlbacher nr.* 1304; *infra a.* 870. *init.* 4) *Cf. capitula in Ann. Fuld. a.* 863, *p.* 60 *sq. et Ann. Bertin. a.* 864, *p.* 69 *sq. inserta, quorum tamen sententiae in nostris parum accurate referuntur; Dümmler l. c. p.* 70, *n.* 2. 5) *Cf. infra a.* 871 (absque ullius gratia). 6) *Sc. a Romano pontifice, non ab ipso Nicolao.* 7) *Cf. Dümmler l. c. p.* 99 *sqq.* 8) *Cf. Ann. Bertin. a.* 864, *p.* 71; *Dümmler l. c. p.* 74 *sq.* 9) *Cf. Dümmler l. c. p.* 77, *n.* 1. 10) *Ecclesiae Coloniensis; cf. infra a.* 869. 11) *Cf. Dümmler l. c. p.* 10 *sq.* *(infra a.* 871*).* 12) *Thietgaudus Trevirensis; cf. Ann. Bertin. l. c.; Reginon. chron. l. c. p.* 83 *sq.* 13) *Cf. Dümmler l. c. p.* 100, *n.* 3. 14) *Ordinem temporum vel maxime in huius anni relatione turbatum esse animadvertit Steffen l. c. p.* 100. 15) *Qui et archiepiscopus Ham-*

de hac luce migravit. Liudolfus comes a septentrione[1] 865.
et in Italia Everwinus, gener Ludewici regis[2], magnifici
viri[3], de hac luce subtracti sunt. Eodem tempore Hu- 864.
bertus clericus, de quo supra scribitur[4], cuius sororem
Lotharius rex pridem repudiatam dimisit, a quinque epi-
scopis excommunicatus[5], a filiis Cuonradi[6], fratris quon-
dam Iuthit reginae[7], in bello occiditur[8]. Eo anno pa-
gani reliquias Fresiae nimium vastaverunt[9]. Et Lude- 865.
wicus rex orientalis[10] aestivo tempore conventum populi *(Iun.)*.
sortis suae[11] habuit ad Francouoford[12], ibique interfuit
Arsenius[13], auricularius Nicolai papae, ab eo cum epi-
stolis[14] directus ob statum catholicae fidei et defensionem
Christianae religionis. Indeque proficiscens visitavit Lo-
*p. 232. tharium regem[15], abstrahens inlicitam concubinam *re-
ginam elevatam[16], cuius rei consensu Guntharius et Thiet-
gaudus, duo archiepiscopi, graviter ceciderunt; restituens
ei legitimam uxorem prius ab eo nefanda occasione
repudiatam[17], indeque Romam rediens. Eo tempore vir *(Nov. 11)*.
magnificus[a. 18] nomine Ernost[19], socer videlicet Karlo-
manni[b] primogeniti Ludewici regis, de hac luce mi-
gravit. Moram autem facienteRonthario veniendi[20] in 864.
civitatem[21], successit in locum illius quidam tirannicus

a) magnious, fi *manu posteriore (s. XV?) superscr. c.* b) karlomani *c.*

burgensis. Cf. V. Anskarii c. 41, *SS. r. G. p.* 76, *n.* 1; *Dümmler l. c. II, p.* 121, *n.* 2. 1) *Saxo, fundator monasterii Gandersheimensis.* PERTZ. *Cf. Waitz, 'VG.' ed.* 2. *V, p.* 43 *sq.; Dümmler l. c. I, p.* 371, *n.* 3. *Ab illo imperatores stirpis Saxonicae originem traxisse nemo ignorat.* 2) *Eberhardus marchio Foroiulii, qui filiam Hludowici I. imperatoris et alterius uxoris eius Iudith, Gislam, in matrimonium duxerat. Obiit a.* 864. *vel* 865. *Cf. Dümmler l. c. I, p.* 119, *n.* 1. 212 *sq. III, p.* 14 *sq. et alibi.* 3) *Cf. Waitz l. c. IV, p.* 394, *n.* 2; *infra l.* 18—19. 4) *Cf. p.* 19, *l.* 18. 5) *Cf. Dümmler l. c. II, p.* 109. 6) *De quo et filiis Chuonrado iuniore et Hugone cf. Dümmler l. c. I, p.* 129, *n.* 6. 181, *n.* 2. 442. *II, p.* 22 *sq.* 44, *n.* 3; *infra p.* 24, *l.* 1. 7) *Imperatricis (cf. supra p.* 6, *l.* 14*).* 8) *Cf. Dümmler l. c. II, p.* 110, *n.* 1. 9) *Cf. ib. p.* 76, *n.* 1. 10) *Cf. supra p.* 18, *n.* 9. 11) *Cf. supra p.* 18, *l.* 26. 12) *Cf. Dümmler l. c. p.* 130, *n.* 3; *Mühlbacher nr.* 1459 *b. c.* 13) *Episcopus Ortensis, sedis Romanae apocrisiarius, de cuius legatione vide Dümmler l. c. p.* 127 *sqq.* 14) *Cf. Mühlbacher nr.* 1230 *b.* 1306 *a.* 15) *Cf. Dümmler l. c. p.* 131. 16) *Cf. supra p.* 19, *l.* 20—21; *Dümmler l. c. p.* 32, *n.* 5; *Mühlbacher nr.* 1297 *a.* 17) *Cf. supra p.* 19, *l.* 17—19. 18) *Cf. supra l.* 2—3. 19) *Ernustus, olim dux marchiae Bohemicae, inter optimates et amicos Hludowici Germaniae regis primus, qui tamen a.* 861. *honoribus privatus erat. Cf. Dümmler l. c. I, p.* 345. *II, p.* 21, *n.* 1. 3. 23, *n.* 3. *III, p.* 140. 20) *Cf. supra p.* 22, *l.* 5. 21) *Coloniam Agrippinam.*

Hugo nomine[1], filius predicti comitis Cuonradi, qui non
Matth. 7, 15. ut pastor, sed ceu *lupus rapax* gregem Dei invasit et id-
circo annuente Domino celeriter inde deiectus est, oc-
*f. 141. cisis ab eo plurimis in eodem *episcopatu. Et pagani
865/866. crudeliter Galliam vastaverunt. Acceptoque inde a Ka-
rolo rege innumerabili censu, ad tempus[2] reversi sunt
alibi desolare aecclesiam Dei[3].

866. Anno DCCCLXVII. Duo presbiteri, qui[a] se mo-
nachico habitu in Saxonia, quamvis inperiti, nimiae sanc-
titatis viros sub obtentu religionis simulabant, ita ut epi-
scopis et presbiteris omnibus eiusdem provintiae sanctiores
se esse prefigurabant. Nam solitariam vitam in hipocrisi
primum duxere simul. Sed postea, mediante inter illos
spiritu discordiae, separati sunt ab invicem, et tamen
remota querentes habitacula semper iactitabant etiam se
visiones angelicas vidisse et signa fecisse. Et confluebat
ad eos multitudo magna gentis huius, tam divitum quam
etiam ceterorum, diversa munera deferentes. Quorum
confessiones suscipientes nova iudicia pretulerunt. Quorum
Ps. 13, 2. hypocrisin inspector secretorum *Dominus de caelo pro-*
1. *Cor.* 4, 5. *spexit* et *manifestavit*[4] *consilia cordium* illorum, ita ut qui
prior eorum videbatur nimia infestatione[b] diaboli cor-
reptus est. Alter vero, aestivo tempore convocato Liud-
berto archiepiscopo Magontiae[5] cum caeteris coepiscopis[6],
canonice victus et prostratus ac de gradu depositus est.
His ita gestis allata sunt pignora[7] sancti Magni mar-
tyris in Saxoniam[8], a Nicolao papa venerabili episcopo
Liudberto[9] directa. Eodem tempore Guntharius, quon-
dam Agrippinensis archiepiscopus, iterum Roma[c] re-
versus est, communione tantum vulgari ei concessa[10],
sed omni officio episcopali interdicto. Ipse tamen cum
magna elatione[11], clangentibus signis, occurrenti[d] clero
cum ewangeliis et turribulis[e], aecclesias adiit[12]. Eo anno

a) *ita c.* (iniqui?). b) infestinatione *corr.* infestatione *c.* c) romam (romā) *c., quod iam Pertz emendandum censuit.* d) *sic c.; cf. infra p.* 25, *l.* 9. e) *sic c.*

1) *Cf. supra p.* 23, *n.* 6; *Dümmler l. c. I, p.* 442. 448, *n.* 2. *II, p.* 22 *sq.* 77, *n.* 4. 151. 2) *Cf. supra p.* 21, *l.* 3. 22, *l.* 3. 3) *Cf. Dümmler l. c. II, p.* 143 *sqq.; Steffen p.* 100. 4) 1. *Cor.* 4, 5: manifestabit. 5) (863—889). 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 203, *n.* 3. 7) *Reliquiae.* 8) *Sc. in monasterium Nottuln; cf. Wilmans, 'Kaiserurkunden d. Prov. Westfalen' I, p.* 415, *n.* 3; *Steffen p.* 107, *n.* 1 *(supra p.* 17, *l.* 18 *sq.).* 9) *Monasteriensi.* 10) *Cf. tamen Dümmler l. c. p.* 139, *n.* 1. 240. 11) *Cf. infra a.* 871. 12) *Cf. Dümmler l. c. p.* 140; *Parisot l. c. p.* 357, *n.* 5. *hoc sine probabili causa nonnisi a.* 869. *factum putat.*

ingens bellum inter Gallos et paganos geritur in Gallia, 866. et cecidit ex utraque parte innumerabilis multitudo. Ibique Ruodbertus[1], vir valde strenuus, ortus de Frantia[2], dux Karoli, interfectus est[3]. *f. 141'.

*Anno DCCCLXVIII. Adhuc visitante Domino 867. plebem suam[4] et circa solis occasum pro denario diurno ociosos vocante[a] operarios ad vineam excolendam[5], gens Bulgarum[6], hactenus idola vana colentium, ad fidem catholicam conversa est, mittente eis summo tonanti[b] signa et prodigia fieri in medio plebis[7]. Directis a Nicolao summo pontifice et universali papa urbis Romae viris apostolicis[8], receperunt sermonem domini nostri Iesu Christi et baptizati sunt[9]. Aequum quippe erat, ut piscationem sibi iam olim a Domino conmissam[10] veteranus piscator[11], sagena predicationis Europico ponto directus, ad finem[c] usque mundi prosequeretur et *antiquus dierum* Dan. 7, 9. pastor ovium nuncupatus[12] agnos sibi specialiter commendatos et diu in heremo vacantes ad ovilia[d] pascua perduceret, ubi eis individuus comes illius et egregius gentium predicator[13] lac potum daret pro esca[14], quoadusque fierent *oves foetosae, habundantes in egressibus* Ps. 143, 13. *suis, et fieret unum ovile et unus pastor,* Iesus Christus Ioh. 10, 16. dominus noster[15]. De cetero[e] diebus ieiuniorum Septem- Sept. 17 sqq. brium circuli duo magni apparuerunt in caelo, similes aspectui iris. Quorum maior ab aquilone primum formosior, sed postea, plenitudinem suam australi quasi tribueret, desipuit[f]. Minor vero, solem sibi medium circumcingens, in extrema parte alterius omni decore resplenduit. Ante horam namque terciam oriundi et usque ad nonam perdurantes evanuerunt. Eodem tem-

a) uocantem *c.; vocante legendum iam censuit Pertz.* b) *cf. supra p.* 24, *l.* 33. c) fidem *c.; emendavit Pertz.* d) ciuilia *c.* e) *ante* diebus *eras.* de *c.* f) *ita perperam, ut videtur, c.;* desivit *aut* disparuit *legendum esse videtur.*

1) *Comes Andegavensis, auctor generis regum Franciae Robertinorum seu Capetingorum, de quo scripsit v. Kalckstein, 'Robert der Tapfere' (Berolin.* 1871*).* 2) *Stirpis Germanicae; cf. Dümmler l. c. I, p.* 450, *n.* 1. 3) *Cf. Dümmler l. c. II, p.* 150; *v. Kalckstein l. c. p.* 104 *sqq.* 4) *Luc.* 7, 16: quia Deus visitavit plebem suam. 5) *Cf. Matth.* 20, 8. 6) *De conversione Bulgarorum cf. Dümmler l. c. p.* 187 *sqq.* 7) *Ps.* 134, 9: misit signa et prodigia in medio tui; *Act.* 14, 3: dante signa et prodigia fieri; *Act.* 5, 12: signa et prodigia . . . in plebe. 8) *Formoso Portuensi et Paulino Populoniae episcopis.* 9) *Cf. Act.* 2, 41: Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt. 10) *Cf. Matth.* 4, 18. 19. 11) *Petrus apostolus.* 12) *Cf. Ioh.* 21, 15. 16. 17. 13) *Paulus apostolus.* 14) 1. *Cor.* 3, 2: lac vobis potum dedi, non escam. 15) *Cf. Dümmler l. c. p.* 192, *n.* 3.

867. pore in Saxonia ignis in aerę sagittae celeritate[a] ferri
visus est, grossitudine ligni foenarii[b] et sicut massa ferri
in conflatorio[1] scintillas emittens, et subito coram oculis
plurimorum velut in fumum picis redactus est. Sed
horum significationem solius Domini nosse est. Deinde
Luc. 2, 1. *autumnali tempore *exiit edictum*[2] a regibus, ut ieiunium *p. 3
*f. 142. triduanum *generaliter observaretur, inminente terrore
famis[c, 3], pestilentiae, et terrae motus magnus per regna,
ita ut desperatio humanae vitae plurimis accidit. Eo
tempore Liudbertus episcopus Saxoniae[4], ortus de . . . .[d, 5],
distributione graduum et inpositione crismali parrochiam[e]
Guntarii ab orientali parte[6] procuravit. Eodem anno
(Nov. 13). Nicolaus summus pontifex et ahtleta[e] Christi de hac
luce migravit ad Dominum. Pagani quoque iterum
Hiberniam atque Fresiam[7] crudeliter vastaverunt.

868. Anno DCCCLXVIIII. Mense Februario, *tenebrosis*
Febr. Ps. 17, 12. *aquis in nubibus aeris*[8], tonitrua audita sunt, et XV. Kal.
Febr. 15. Martii, id est nocte sancta septuagesimae[9], stella cometes[10] visa est ab aquilone et occidente, cui statim nimia tempestas ventorum et inmensa inundatio aquarum est subsecuta, in qua multi inprovidi interierunt. Et postea aestivo tempore fames acerrima in multis provintiis subsequitur, maxime in Burgundia et Gallia, in quibus magna multitudo hominum acerbam sustinuit mortem, ita ut homines hominum corpora comedisse feruntur[11]. Sed et canum carnibus aliqui[f] vesci dicuntur.
Prov. 28, 2. Eo tempore, ut propheta ait: *propter peccata terrae multi*

a) celerate, it *manu post. (s. XV?) superscr. c.* b) fęnarii *c.* c) *nescio an supplendum sit* et *vel* atque. d) ortus d e p o s i t u s *c., quod Pertz* 'i. e. exceptis d. g. et i. c.' *intellegi voluit, Dümmler (l. c. III, p. 682), qui ante vocem* ortus *aliquid excidisse credit, eo fortasse referendum opinatur, quod Liudbertus antea episcopus Coloniae creatus, sed non ordinatus sit; cf. 'N. Archiv' XIII, p.* 150. 156 *sq.; Parisot l. c. p.* 357. 702. 743 *sqq. Mihi quidem* ortus de *retinendum,* positus, *nisi forte quid transsiluerit, mendo librarii scriptum videtur.* e) *ita c.* f) aliquis *c.;* aliqui *legendum esse annotavit Pertz.*

1) *Eccli.* 22, 18: massam ferri; *Prov.* 27, 21: in conflatorio argentum. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 231, *n.* 2. 3) *Cf. a.* 869. 4) *Monasteriensis. (Voces* episcopus *et* Saxoniae *iungendas esse animadvertit Dümmler l. c. III, p. 682).* 5) *Cf. supra p.* 25, *l.* 3—4 (ortus de Frantia); *infra a.* 871: episcopus Liudbertus Saxoniae et filius Ripuariae, *unde veram lectionem huius loci depravati ferme colligere licet.* 6) *Quae ad regnum Franciae orientalis pertinebat; cf. Dümmler l. c. II, p.* 116. 7) *Cf. Dümmler l. c. p.* 164, *n.* 1; *id quod Vogel p.* 226. *de hoc loco conicit mihi vix probabile videtur.* 8) *Ps.* 17, 12: tenebrosa aqua in nubibus aeris. 9) *Dies* 15. *Kal. Mart. a.* 868. *in Febr.* 16, *septuagesima (i. e. dominica Circumdederunt) in Febr.* 15. *incidit.* 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 231, *n.* 3. 11) *Cf. Ann. S. Columbae Senon. a.* 868, *SS. I, p.* 103; *Dümmler l. c. n.* 4; *Steffen p.* 107.

principes eius, quattuor reges regnaverunt in regno quon- 868. dam Karoli Magni[a]: Ludewicus filius imperatoris Ludewici in oriente et Sclavis, Bevaria, Alamannia et Coria, Saxonia, Suevis[1], Thoringia et orientalibus Francis cum pago Wormaciensi atque Namnetis[b, 2], qui sapientior et iustior caeteris[3]. Karolus frater eius Gallis, Aquitaneis atque Wasconiis praeerat, sepissime paganorum infestationem sustinens semperque eis censum opponens[4] et numquam in bello victor existens. Ludewicus[5] filius Lotharii imperatoris senior Italiam et Beneventaniam consedit[6], qui multas iniurias *Nicolao papae intulit[7] et *f. 142'. non Mauros de Beneventania expulit[8]. Lotharius frater eius, citus et levis, relicta legitima coniuge contra sanctorum[c] canones et Nicolai papae iussum inlicite concubina usus est[9]. Ipse enim Ripuariam[10], Burgundiam atque Provintiam[11] possedit. Iterum atque iterum Guntarius et Thietgaudus Romam petierunt, succedente Adriano[12] in locum regiminis, si aliquomodo possent adipisci gradum pristinum[13], sed non potuerunt, quia *durum est contra stimulum calcitrare*. Nam in ipsa pere- Act. 9, 5. grinatione Theotgaudus magna febre correptus vita pariter cum sacerdotio caruit[14]. Ecclesia vero illius a chorepiscopis regebatur[15]. Alter quippe eadem molestia preventus vix convaluit. Et cum vidisset, quod nullo modo repedare posset in gradum pristinum, consumpto aerario fraude adquisito[16], defunctis pene omnibus suis sequacibus, pauper cum paucis in incerto vagus girabat per terras. Sicque duo metropolitani ob consensum adulterii nefandi regis rite *obligati sunt et ceciderunt*[17]. Ps. 19, 9. Sponsa vero Guntharii[18], quae quondam post Romam

a) karlomanni *c.; emend. Pertz.* b) *sic c.* c) *ita c. (cf. Capit. I, p. 33, l. 29).*

1) *Sc. Nordosuavis, pagum Suevon (Nordschwabengau) inter Salam et Badam incolentibus (cf. Ann. Fuld. a.* 852, *l. c. p.* 43, *n.* 3; *etiam Dümmler l. c. I, p.* 202, *n.* 2*).* 2) *Ita perperam pro* Nemetis *(Speiergau), ut annotavit Pertz (cf. Dümmler l. c.). — Omissa Moguntia.* 3) *Cf. Dümmer l. c. I, p.* 224, *n.* 3. 4) *Cf. supra p.* 14, *l.* 13—15; 24, *l.* 5—6; *Dümmler l. c. III, p.* 58. 5) *II. imperator.* 6) *Cf. supra p.* 15, *n.* 11. 7) *Cf. Dümmler II, p.* 53 *sqq.* 69 *sqq.* 8) *Cf. supra p.* 15, *l.* 22 *sq. et praesertim infra a.* 871. — *Ceterum nostri de hoc imperatore iniuste iudicant; cf. Steffen p.* 101; *Dümmler l. c. p.* 386. 9) *Cf. supra p.* 19, *l.* 17—21; 23, *l.* 14. 10) *Cf. Waitz l. c. V, p.* 169, *n.* 2. 11) *Cf. tamen Dümmler l. c. p.* 49, *n.* 1. 12) *II.* (867—872). 13) *Cf. Reginonis chron. a.* 865, *p.* 84; *Dümmler l. c. p.* 224, *n.* 1. 14) *Cf. Dümmler l. c.* 15) *Cf. ib. p.* 249, *n.* 1. 16) *Cf. supra p.* 22, *l.* 22 *sqq.* 17) *Cf. supra p.* 22, *l.* 21 *sqq.*; 23, *l.* 15 *sq.* 18) *Ecclesia Coloniensis.*

eligantissima[a] habebatur, quasi vidua destituta viro[1],
scissa veste, fuscata pelle, deiectis crinibus, nudis pe-
Ion. 3, 6. dibus absque pastore[2] *sedit in cinere.* Parvuli quoque
Matth. 7, 15. illius hinc inde a *lupis rapacibus* devorabantur per loca,
non habentes patrem. Sacerdotes eius acris[a] verbe-
ribus virgisque ceduntur, non habentes patronum. No-
biles eius gladio ceciderunt, et illa dolens ac gemens,
Thren. 1, 2. *Dan.* 13, 22. *plorans ploravit* per diem et noctem[3], dicens: *'Angustiae*
Philipp. 1, 22. *Ps.* 24, 17. *mihi undique, et quid eligam, ignoro,* quia *tribulationes*
cordis mei multiplicatae sunt'. Ad viatores quoque con-
Thren. 1, 12. versa aiebat: *'O vos omnes, qui transitis per viam, atten-*
dite et videte, si est dolor similis sicut dolor meus. Ecce
*f. 143. vivente viro vidua *vocor. Parvuli mei delicati[4] suffocati
Thren. 1, 9. sunt. *Vide, Domine, afflictionem meam, quoniam erectus*
ib. 1, 2. 17. *est* undique *inimicus. Non est qui consoletur* me nisi tu
Deus solus'.

869. Anno DCCCLXX. Lotharius rex Ripuariae[5] sepe
vocatus tandem Romam venit, cum Adriano pontifice
colloquium habuit. Et ab eo mandatum accepit pelicem[a]
eicere ac legitimam coniugem accipere. Qui ita se per
omnia obtemperare velle promisit, sed minime implevit[6].
Et idcirco eum Dominus Roma redeuntem terribiliter
percussit[7] cum *omnibus pene suis optimatibus[8]. Quorum *p.
corpora pariter Coloniam asportata atque humata sunt.
Hebr. 10, 30. *Rom.* 12, 19. Quasi ultor dixisset: *Mihi*[b] *vindictam, et ego retribuam.*
Exod. 15, 9. *Evaginabo gladium, et interficiet eos manus mea.* Eo anno
Ludewicus rex orientalis[9], missis duobus filiis suis Karlo-
manno et Karlo[10] contra Margos diu resistentes sibi,
Rasticium regem eorum[11] fugaverunt et patriam[12] vasta-
verunt atque cum multis spoliis reversi sunt[13]. Item
Guntharius sepe iam nominatus autumpnali tempore cum
paucis, quasi lupus gregi insidians, nescientibus cunctis,

a) *sic c.* b) mihi. Mihi *c.*

1) *Thren.* 1, 1: facta est quasi vidua domina gentium. 2) *Num.* 27, 17. *et* 2. *Paral.* 18, 16: sicut oves absque pastore. 3) *Thren.* 1, 2: plorans ploravit in nocte. 4) 1. *Paral.* 22, 5: puer parvulus est et delicatus. 5) *Cf. supra p.* 19, *n.* 12. 6) *Haec parum recte relata esse animadvertit Dümmler l. c. p.* 239, *n.* 2. 245. *Similia narrat Regino a.* 869, *p.* 96 *sq.* 7) *Hlotharius II. obiit a.* 869. *Aug.* 8. *Placentiae humatusque est foras muros in monasteriolo S. Antonini; cf. Dümmler l. c. p.* 242, *n.* 4. 8) *Cf. Ann. Fuld. a.* 869, *p.* 68: plurimique de optimatibus illius in eodem itinere consumpti sunt. 9) *Cf. supra p.* 18, *n.* 9. 10) *(III.), qui postea imperator factus est.* 11) *Rastislavum, ducem Moraviae.* 12) *Cf. supra p.* 12, *n.* 2. 13) *Cf. Ann. Fuld. a.* 869, *p.* 68 *sq.; Dümmler l. c. p.* 278, *n.* 1.

latentibus[a] evectu navali[1] Coloniam venit et misso le- 869. gato signa aecclesiae pulsare precepit et sibi honorifice occurrere iussit, dicens se potestatem habere, quam non habuit[2], ut rei exitus postea probavit[3].

Anno DCCCLXXI. Karolus rex Galliae regnum 870. quondam Lotharii cum elatione magna[4] invasit[5], Aquisgrani palatium consedit[6], affirmans se totum regnum absque ullius gratia[7] in proprietatem usurpare velle, quod postea, viris intercurrentibus strenuis[8], emollitum est et in pace dispositum[9]. Tamen cum adhuc esset in pertinatia[b. 10] et videns Guntharium de loco suo avulsum, Hilduvinum[11] quendam *nepotem[12] eiusdem, die sancto *f. 143'. theophaniae cum uno tantummodo episcopo[13] Leodiae Ian. 6. de Aquis ad Coloniam misit episcopum ordinandum et cathedram huius regiminis inrationabiliter obtinendam. At contra Ludewicus rex orientalis[14] Liudbertum archiepiscopum Magontiae civitatis cum omnibus[15] suffraganeis episcopis Coloniae ex altera parte Reni fluminis e regione civitatis[16] direxit ordinare quendam Willibertum[17], eiusdem Colonie filium, episcopum, non elatum, non venatorem, non hypocritam, non mercenarium neque mercede conductum, sed magna coactum necessitate, omnibus aecclesiasticis disciplinis preditum[18]. His omnibus ita peractis *in conspectu gentium revelavit Dominus iusticiam suam,* et Ps. 97, 2. mercenarius abiit et recessit[19], verus autem pastor supra gregem suum sollicite vigilavit. Tunc videns Guntharius,

a) lateutibus *cum* paucis *coniungendum videtur.* b) pertinaria *c. (littera* t *minuscula, ut perfacile fieri poterat, pro* r *habita); cf. infra p.* 30, *l.* 1 (pertinatię).

1) *Cf. supra p.* 18, *l.* 19. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 290. 3) *Cf. a.* 871. 4) *Cf. supra p.* 24, *l.* 32–33. 5) *Cf. Dümmler l. c. p.* 281–289. 6) *Cf. supra p.* 15, *n.* 11. 7) *Cf. supra p.* 22, *l.* 9. 8) *Cf. supra p.* 13, *l.* 2–3. 9) *Cf. Pactiones Aquenses a.* 870. *Mart.* 6. *et Divisionem regni Hlotharii II. Aug.* 8. *prope Marsnam factam (Capit. II, p.* 191 *sqq.* 541*); Ann. Bertin. a.* 870, *p.* 108 *sqq.; Dümmler l. c. p.* 294, *n.* 1. 295 *sqq.* 10) *Pertz, lectione* pertinaria *inductus perperam de vocabulo loci cogitavit. Quod etiam Lot, 'Le Moyen Age'* 1903. *p.* 267. *perspexit.* 11) *Abbatem (S. Bertini?); cf. Reginonis chron. a.* 869, *p.* 98; *Dümmler l. c. p.* 290, *n.* 4. 12) *Cf. supra p.* 20, *n.* 14. 13) *Francone.* 14) *Cf. supra p.* 18, *n.* 9. 15) *Praeter Franconem Leodiensem.* 16) *Sc. Tuitium (Deutz).* 17) *Willibertus archiepiscopus Coloniensis* (870–889) *electus et ordinatus est die Ian.* 7; *cf. Reginon. Chron. a.* 869, *p.* 99; *Dümmler l. c. p.* 291 *sq.* 18) *Simili modo Willibertus a clero populoque Coloniensi atque etiam ab ipso Gunthario laudatur, Epp. VI,* 1, *p.* 246 *sq.; cf. Reginon. chron l. c.; Dümmler l. c. p.* 292, *n.* 1. 350. 19) *Cf. Ioh.* 10, 13.

quod nullam spem pertinatiae suae ibidem ultra infigere
posset, relicta Colonia victus et confusus inde discessit[1]
871? et amplius non est reversus ad eam. Sed in sequenti[a]
anno semper vagus, insidians, iterum Romam rediens,
Adriano pontifici comminationes[b] inferens et idcirco ab
omni sinodo Romana excommunicatus incerto vitam per-
870? tinacem et inproviso periculose amisit[2]. Eodem anno[3]
Apr. 27. V. Kal. Mai beatus episcopus Liudbertus Saxoniae et
filius Ripuariae[4], de quo multa bona commemoravimus[5],
de hac lucę migravit ad Dominum. Civitas sancta Ierusalem et mons Oliveti atque omnia loca sancta in circuitu a Sarracenis invasa et possessa sunt. Monachi quoque ibidem Domino famulantes diversis poenis[c] afflicti atque in custodiam missi. Audite enim haec omnes catholicae fidei cultores, dicentes: 'Plorate, sacerdotes,
Ioel 2, 17. ministri Domini, et dicite: *Parce, Domine, parce populo tuo, ne dominentur eis nationes* et *dicant*[6]: *Ubi est Deus eorum?*'

*f. 144. [*Nunc de victoria Carlomanni[7]].

870. Rasticius rex Margorum a Karlomanno captus et in Franciam patri directus ibique postea luminibus privatus est[8]. Pagani quoque tunc totam pene Hiberniam vastantes cum spoliis multis sunt reversi et per aquosa loca Franciae atque Galliae humano generi multas miserias intulerunt. Mauri quoque Beneventaniam consederant[9] plurimis iam annis, quos Ludewicus rex Italiae expellere nequibat[10], et undique ecclesia catholica infestatione gentilium circumcincta, anxiali spiritu gemens ac sentiens tempora Antichristi appropiare.

871. Anno DCCCLXXII. Iterum regnum Margorum e manibus Karlomanni per quendam eiusdem gentis[11] Sclavum[12] elabuit[d], et grandis exercitus de parte Karlomanni

a) insequenti *c., sed cf. e. g. supra p.* 11, *l.* 4. b) *sic corr. ex* comminationes *c.* c) penis *c.* d) *sic c.*

1) *Hoc non prorsus vere relatum videtur; cf. Dümmler l. c. p.* 292, *n.* 3. 2) *Cf. Reginonis chron. a.* 865, *p.* 84; *Dümmler l. c. p.* 368, *n.* 1. 3) *A.* 870, *ut videtur (cf. Dümmler l. c. p.* 304, *n.* 2, *unde I, p.* 361, *n.* 3. *corrigenda).* 4) *Cf. 'N. Archiv' XIII, p.* 150. 156 *sq.; supra p.* 26, *n.* 4. 5. 5) *Cf. supra p.* 19, *l.* 8 *sqq.;* 24, *l.* 27 *sqq.;* 26, *l.* 10 *sqq.* 6) *Ioel* 2, 17: quare dicunt in populis. 7) *Haec rubrica eo magis inepta, quod Rasticius non a Karolomanno victus, sed per proprium nepotem traditus in manus illius inciderit.* 8) *Cf. Dümmler l. c. p.* 295. 301, *n.* 4. 9) *Cf. supra p.* 15, *l.* 22—23; 27, *l.* 10—11. 10) *Cf. supra p.* 27, *l.* 12. 11) *I. e. familiae.* 12) *Ita perperam pro* Sclagamarum; *cf. Ann. Fuld. a.* 871, *p.* 73. 74.

872. (aest.) cecidit[1]. Eodem anno infestatio tonitruorum et ymbrium atque grandinum humano generi nocuit nimium in frugibus et aedificiis[2]. Nam principalis mater aecclesia sancti Petri apostoli Vangionae civitatis, nuper a novo restaurata per Samuelem episcopum[3] et abbatem monachorum[a] sancti Nazarii[4], ictu fulminis prostrata atque succensa est[5]. Iterum ingens exercitus ex omni[b] parte Francorum collectus est contra Margos[6]. Qui hostes fugaverunt et in *civitatem munitissimam[7] propulerunt. (p. 235.) Ibique obsessi diu grande dampnum sustinuere. Et Karlomannus frequenter patriam[8] vastavit. Item eodem anno Adrianus papa obiit, et successit in locum eius vir (Nov.-Dec.) preclarus, nomine Iohannes[9]. Guntio episcopus Vangionensis obiit[10], et successit in locum eius Adhelhelmus iuvenis[c·11] de titulo sancti Cyriaci[12] martyris Christi.

873. Anno DCCCLXXIII. Ludewicus rex orientalis[13] placitum publicum *episcoporum ac laicorum ad Vadum-Francorum[14] celebravit[15]. (*f. 144'.) Ibique venerunt contra eum duo filii eius, *pleni iniqua cogitatione,* convocus[16] et Karolus, tirannidem moliri[d] et iuramenta[17] priorum[e] postponere, patrem regno privare[f] et in custodiam mittere[18], (Dan. 13, 28.) Sed *Deus, iustus iudex et patiens,* grande miraculum palam omnibus ibidem monstravit, ita ut malignus spiritus videntibus cunctis Karolum invasit[19] eumque horribiliter discrepantibus vocibus agitavit. (Ps. 7, 12.) Sed in eodem die (Ian. 26).

a) *legendumne* monasterii? b) orientali *emendandum puto (cf. supra p.* 26, *l.* 12*).* c) *sequitur lacuna, per lineolam expleta (cf. supra p.* 6, *l.* 4*), ut dubium videatur, utrum quid suppleri opus sit necne. Pertz ex coniectura inseruit* presbiter. d) mollire *c. (i. e.* moliri *Pertz; cf. supra p.* 6, *l.* 2*; Steffen l. c. p.* 98*).* e) *forsitan emendandum* ipsorum (?). f) priuari *c., quod emendavi.*

1) *Cf. Dümmler l. c. p.* 319. 2) *Cf. Ann. Fuld. a.* 872, *p.* 76 *sq.* 3) *c.* 840—856. 4) *Laurissensem.* 5) *Cf. Ann. Fuld. p.* 77; *Dümmler l. c. p.* 352, *n.* 2. 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 339, *n.* 2. 7) *Cf. ibid. p.* 86, *n.* 4. 278, *n.* 1. 339; *Ann. Fuld. l. c. p.* 69, *n.* 1. 8) *Cf. supra p.* 28, *n.* 12. 9) *VIII.* (872—882), *consecratus Dec.* 14. 10) *Cf. Ann. necrol. Fuld. a.* 875, *SS. XIII, p.* 183: Ob. Gundalah episcopus. 11) *De quo quae Dümmler l. c. p.* 438, *n.* 1. *coniecit mihi dubia videntur.* 12) *In Neuhausen prope Wormatiam.* 13) *Cf. supra p.* 18, *n.* 9. 14) *Frankfurt a. M.* 15) *Cf. Ann. Bertin. p.* 122 *sq.; Ann. Fuld. p.* 77 *sq., quorum cum utrisque nostri hic bene consentiunt; Dümmler l. c. p.* 352. 353, *n.* 2. 16) *Cf. supra p.* 9, *n.* 11. 18, *n.* 10. 17) *Cf. Ann. Bertin. a.* 872, *p.* 119; *Dümmler l. c. p.* 337. 18) *Haec nostri ceteris fontibus explanatius referunt; cf. Dümmler p.* 352, *n.* 4. 19) *Haec Ann. Fuld. p.* 77. *ex parte fere iisdem verbis narrant; cf. praesertim:* malignus spiritus Karolum . . . invasit; *Steffen p.* 95.

873. orationum suffragiis et coniurationibus diversorum sacerdotum[1] eiectus est. Viso hoc terrore frater senior pedibus patris provolutus conmissum nefandum profitetur, indulgentiam postulans[2]. Pater vero pius haec omnia prudenter[a] cum moderamine disposuit. Eodem hiemis tempore insperatum diluvium nive madens[b] repente inolevit, maxime in litoribus Rheni fluminis. Ex influentia aquarum multarum multitudo hominum cum aedificiis et frugibus innumerabilibus deperiit. Iterum in aestivo tempore eiusdem anni predictus rex Aquis palatium secundum[3] sinodum ac placitum suorum[c. 4] consedit[5]. Ibique rationabiliter cunctis dispositis, venit ad regem quidam clericus orbus[6], filius Karoli fratris sui[7], regis Galliae, quem ipse pater luminibus privari iussit[8] et postea in monasterium retrudi, promittens inferre peiora, presidium petens[9]. Itidemque venit ad eum Ruorich[10], fel Christianitatis, tamen ei repositis obsidibus plurimis in navi, et subditus effectus est regi[11] ac iuramentis constrictus inconcussam ei servare fidem. Ac non post multum temporis Ruodoldus[d. 12] nepos predicti tiranni, qui transmarinas regiones plurimas regnumque Francorum undique atque Galliam[13] horribiliter et pene totam Fresiam vastavit, in eadem regione, in pago Ostrachia[e. 14] ab eadem gente[15] cum quingentis[16] viris

a) *nescio an malis* prudenti? b) *ita c.* c) *nescio an vox quaedam (velut* habiturus*) exciderit.* d) *ita (pro* ruodolfus*) c.* e) ostachia *c. (cf. supra p.* 15, *l.* 9 *sq.).*

1) *Cf. etiam V. Rimberti c.* 20, *SS. r. G. p.* 96 *sq.; Dümmler l. c. p.* 354, *n.* 1. 2) *Hoc soli nostri tradunt; cf. Dümmler l. c. n.* 2. 3) *Cf. supra p.* 31, *l.* 17; *sed etiam paulo post pascha placitum in villa Bisestat (Bürstadt) prope Wormatiam habuerat (Ann. Fuld. p.* 78*).* 4) *Ann. Fuld. l. c.:* rex circa Kalendas Maii Mogontiacum veniens, per alveum Rheni fluminis navigio vectus Aquense palatium petiit ibique cum suis secretum habuit colloquium. *Eum mense Iunio quoque Aquis commoratum ostendunt chartae, Mühlbacher nr.* 1494—1498; *Dümmler l. c. p.* 367, *n.* 1. 5) *Cf. supra p.* 29, *n.* 6. 6) *Sc. oculis.* 7) *Karolomannus, de quo cf. Dümmler l. c. p.* 320 *sqq.* 334. 356 *sq. III, p.* 682 *sq.* 8) *Cf. Ann. Bertin. p.* 122; *Reginon. chron. a.* 870, *p.* 101 *sq.; Dümmler l. c. II, p.* 358, *n.* 2. *III, p.* 682 *sq.* 9) *Cf. Ann. Bertin. p.* 123; *Reginon. chron. l. c. p.* 102; *Dümmler l. c. II, p.* 358. 10) *Cf. supra p.* 17, *l.* 10. 11) *Ann. Fuld. p.* 78: et Rorichum per obsides ad se venientem in suum suscepit dominium; *Dümmler l. c. p.* 366. 12) *Rodulfus Herioldi II. filius; cf. Ann. Bertin. a.* 864, *p.* 67; *Ann. Fuld. p.* 80; *Dümmler l. c. p.* 76; *Vogel p.* 196, *n.* 3. 407. 409. 13) *Cf. Ann. Bertin. p.* 124; *Ann. Fuld. l. c.; Vogel p.* 196, *n.* 4. 14) *Cf. Ann. Fuld. l. c.; Dümmler l. c. p.* 366. 15) *Sc. Frisionibus.* 16) *Item*

agiliter[1] interfectus est et, quamvis baptizatus esset, 873.
caninam vitam digna morte finivit. Postea vero me-
diante mense Augusto[2] antiqua Egiptiorum plaga[3], id *Aug. med.*
est locustarum innumerabilis[a] turma more apium de
alveo exeuntium, ab oriente[4] nova exorta est per terras
nostras, quae in aere volitantes, vocem subtilem velut
aviculi parvi dantes[5]. Et dum elevarentur, caelum vix
velut per cribram[b] intueri potuit[6]. In plerisque locis
vero pastores ecclesiarum et omnis clerus cum kapsis et
crucibus occurrerunt eis misericordiam Dei implorantes,
ut defenderet eos ab hac plaga. Non tamen ubique,
sed per loca nocuerunt. Item in Kalendis[c] Novembris *Nov.* 1.
usque ad sexagesimam[d, 7] nix totam superficiem terrae 874. *Febr.* 14.
cooperuit[8], et diversis plagis Dominus assiduę populum
suum afflixit[e] et *visita*vit[9] *in virga iniquitates eorum et* *Ps.* 88, 33.
in verberibus peccata eorum.

Anno DCCCLXXIIII.

a) innumeralis *c.* b) *ita c.* c) kalendas *c., quod emendavi.* d) LX mam *c.* e) affixit *c., emend. Pertz.*

Ann. Bertin. l. c.: cum quingentis et eo amplius complicibus; *sed Ann. Fuld. l. c. :* et cum eo octingenti viri. 1) *Cf. supra p.* 21, *l.* 10. 2) *Tempus aliis testimoniis confirmatur; cf. Dümmler l. c. p.* 369, *n.* 3. 3) *Cf. Exod.* 2, 12—15; *Ann. Bertin. l. c.* 4) *Cf. Reginon. chron. p.* 105. 5) *Cf. supra p.* 11, *n.* 5. 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 369 *sq.; Steffen p.* 107. 7) *I. e. dominicam Exurge.* 8) *Cf. Ann. Fuld. a.* 874, *p.* 81: nix quoque inmensa a Kalendis Novembris usque in aequinoctium vernale *(Mart.* 21*)* sine intermissione cadens; *Dümmler l. c. p.* 370—371. 9) *Ps.* 88, 33: visitabo.

SUPPLEMENTUM A MONACHO EGMONDANO CONSCRIPTUM. A. 640—789.

**f. 128'. Sigeb.* *Anno dominice[a] incarnationis DCXL. sanctus Arnulfus episcopus obiit. Clodulfus filius eius, post eum episcopus, sanctitatem eius imitabatur. *p.

ib. 625. 647. (V. Pippini ducis). Anno dominice incarnationis DCXLVII. Pippinus filius Karlomani, maior domus Lotharii, obiit, relinquens filium nomine Grimoaldum et duas filias, Gerthrudem virginem sanctam et Beggam, quam Anchisus dux egregius, [patruus[b] sancti Wandregisili abbatis], filius Arnulfi episcopi Mettensium, duxit uxorem, ex qua genuit Pippinum iuniorem[c] et ducem[d].

DCXLVIII. DCXLVIIII.[e]

Sigeb. DCL. Itta relicta Pippini Nivielle monasterium edificat.

DCLI. DCLII. DCLIII.

ib. DCLIIII. Ignis de celo cecidit, et pestilentia gravis super homines venit.

*DCLV. DCLVI. *p.

Sigeb. 658. DCLVII. Beata Itta, mater sancte[f] Gerthrudis[g], obiit.

DCLVIIII.[h, 1] DCLX.

Sigeb. DCLXI. Sanctus Amandus[i] obiit.

DCLXII. DCLXIII.

ib. DCLXIIII. Sancta Gerthrudis obiit[1].

V. S. Wandreg. Sigeb. DCLXV. Sanctus Wandregisilus obiit[2]. Eodem anno sanctus Eligius[k].

DCLXVI. DCLXVII. DCLXVIII. DCLXVIIII. DCLXX.

ib. DCLXXI. Hoc anno quidam in Brittannia a morte resurgens multa quae[l] vidit de locis penarum et purgatorii ignis loco enarravit.

DCLXXII.

ib. DCLXXIII. Iris apparuit in mense Martio[m], et tremuit omnis caro.

a) đ *c.* b) *uncis inclusa manu 2. adiecta.* c) in *in loco raso c.* d) et d. *eadem manu superscr. (littera* e *in* ducem *plumbo superducta; signum compendii iam non dignosci potest).* e) *numeri nullo spatio intermisso se subsequuntur.* f) s̶ *c.* g) gerth̄ *c.* h) *sequitur* S̶, *post quod vox penitus erasa c.* i) Amanđ *c.* k) *haec vox ipsum marginem attingit, quare dubitare possis an* ⊖ (obiit) *secutum sit, quamquam vix desideratur.* l) quę *(ita semper) c.* m) in celo mense Marcio *Sig.*

1) *Cf. SS. VI, p.* 325, *n.* 23. 2) *Cf. Bonnell, 'Die Anfänge des karoling. Hauses' p.* 150, *n.* 4.

DCLXXIIII. DCLXXV. DCLXXVI. DCLXXVII. DCLXXVIII. DCLXXVIIII. DCLXXX. DCLXXXI. DCLXXXII.

DCLXXXIII. In Anglia claruit sancta Ethiltrudis, filia Annae regis Anglorum, quae duobus regibus coniux data virgo permansit, cuius merita vivacia testatur etiam caro mortua, quae XVI^{mo} anno post mortem eius cum veste, qua involuta est, incorrupta repperitur. *Sigeb. Bed. chron.*

DCLXXXIIII. Translata sunt corpora sanctorum Wandregisili[a], Ansberti et Wlframni[b] in aecclesiam sancti Petri apostoli[1].

*Anno dominice incarnationis DCLXXXV. Anchisus dux perimitur. Pippinus filius eius succedit[c]. **f. 129. Sigeb. 685. 687.*

DCLXXXVI.

DCLXXXVII. Defectio solis facta est hora diei tertia, ita ut quedam stellae clare parerent.

DCLXXXVIII. DCLXXXVIIII.

DCXC. Sanctus Willibrordus, tunc presbiter, miraeque sanctitatis vir Adalbertus confessor cum aliis X de Brittannia gentis Anglorum ob gratiam evangelii in Gallias transientes ad Pippinum Francorum ducem pervenerunt[2]. *Reg. V. Adalb. Egm.*

DCXCI. DCXCII. DCXCIII.

DCXCIIII. Pippinus dux Ratbodum ducem Fresonum bellando vicit Fresiamque sibi subiugavit et sanctum Willibrordum, a beato Sergio papa archiepiscopum consecratum, illuc ad predicandum verbum Dei direxit. *Sigeb. 694. 697.* Sanctus vero Adalbertus in loco qui dicitur Ekmunda usque ad tempus exitus sui apud quendam Eggonem mansit et plurimorum corda ad fidei salutem erexit[3]. *cf. V. Adalb. Egm.*

DCXCV.

DCXCVI. Beda presbiter et monachus[d] claret in Anglia. *Sigeb.*

DCXCVII.

DCXCVIII. Sancta Begga, mater Pippini ducis, de hoc mundo transiit. *Sigeb.* Sanctus Landbertus Tungrensis aecclesiae episcopus in Leodio vico occiditur[4]. *Reg.* Interfector sancti Landberti Dodo pessimo languore cruciatus a vermibus consumitur et ob intolerantiam fetoris in Mosam fluvium demergitur. *Sigeb. V. Lamb.*

DCXCVIIII. DCC. DCCI. DCCII. DCCIII. DCCIIII. DCCV. DCCVI. DCCVII. DCCVIII.

a) wandreḡ *c.* b) wlfrāni *c.* c) succ̄ *c.* d) m̊ *(ita et infra a. 730) c.*

1) *Cf. tamen infra a.* 720. 728. — *Translationem a.* 704. *factam esse referunt Gesta abb. Fontanell. c.* 2, *rec. Loewenfeld, SS. r. G. p.* 19. 2) *Cf. Reginon. chron. l. c. p.* 33 *sq.; Vit. et Mir. S. Adalberti Egmondani c.* 2. 3, *SS. XV,* 2, *p.* 700 *(Bedae H. e. Angl. V,* 10*).* 3) *Cf. V. et Mir. S. Adalb. c.* 5, *l. c. p.* 701, *ubi similia, quamquam alio modo, narrantur.* 4) *Cf. Reginonis chron. l. c. p.* 34.

Sigeb. DCCVIIII. Archangelus Michael apparens Autberto episcopo monuit semel atque iterum, ut in loco maris[1] fundaret aecclesiam in memoriam sui, ut sicut in monte Gargano ita etiam in loco qui dicitur in Periculo-maris[1] eius veneratio haberetur.

Sigeb. DCCX. Translatum est corpus beati Landberti episcopi et martyris a Traiecto in Leodium.

DCCXI. DCCXII. DCCXIII.

Sigeb. V. Pippini ducis. DCCXIIII. Apud Francorum gentem Pippinus princeps obiit, qui sicut nomine ita factis quoque et moribus omnique honestate[a] vitae avo suo consimilis fuit. Hic mortuo sine liberis rege Hildrico, sub quo beatus Lambertus eximia sanctitate claruit, etsi non regio nomine, tamen regia potestate in Austria dominari coepit[b], belloque adortus Theodericum regem Francorum eum cum Berchario duce *suo ingenti praelio vicit et in fugam vertit. *p. 1. Nec multo post interempto a suis Berchario, principatum eius a rege pactione pacis extorsit, quem filio suo Drogoni tradens, ipse in Austriam victor remeavit. Postea multa quoque alia bella gessit, in quibus omnibus *f. 129'. victor extitit. Cui Karolus filius eius successit, *non solum dignitatis, sed et virtutis ipsius heres, vir bellicosus, dux invictus, immo victoriosissimus, qui patrios limites transiliens paternasque victorias suis nobiliter exaugens honestissimos triumphos de ducibus ac regibus, de populis ac barbaris nationibus reportavit.

Sigeb. DCCXV. Sanctus Egidius venit a Gretia in Provinciam.

DCCXVI.

ib. DCCXVII. Sanctus Bonifacius, ex Brittannia ortus, a beato Gregorio papa archiepiscopus consecratur.

V. Wulfr. ep. Senon. DCCXVIII. Radbodus dux Fresonum predicante sancto Wlframno episcopo ad hoc pervenit, ut baptizandus[c] unum pedem in sacrum fontem intingeret, sed percunctatus sanctum antistitem, ubi maior esset numerus regum seu nobilium gentium Fresonum[d], in caelesti regione aut in tartarea dampnatione, audivit ab eo, quod antecessores sui, qui sine baptismo obierunt, dampnationis suscepissent sententiam. Qui statim pedem a fonte retraxit, dicens se non posse carere consortio predecessorum suorum et cum parvo numero[e] sedere in caelesti regno.

V. Wulfr. DCCXVIIII. Mortuus est[f] autem prefatus dux Radbodus sine baptismo VI. anno Karoli.

V. Wulfr. DCCXX. Obiit venerandus pontifex Wlframnus sepultusque est primo quidem in aecclesia beati Pauli apostoli iuxta sacerdotem Domini sanctum Wandregisilum, in qua iacuit per annos VIIII. Sanctus quoque Wandregisilus requievit in eadem basilica annis XL, inclitus vero presul Ansbertus annis XI.

Bed. chron. DCCXXI. Liutbrandus rex audiens, quod Sarraceni depopulata Sardinia etiam loca[g] fedarent illa, ubi ossa sancti Augustini

a) honostate *c.* b) cępit *c.* c) baptizand̄ *c.* d) regum et principum seu nobilium gentis Fresionum *V. W.* e) cum p. n. pauperum *V. W.* f) ęst *c.* g) loco *c.*

1) in loco maris, qui propter eminentiam sui Tumba vocatur . . . . in pelago *Sig.*

propter vastationem barbarorum olim translata et honorifice fuerant condita, misit et dato magno precio accepit et transtulit ea in Ticinis. *Bed. chron.*

DCCXXII. In Campania Italiae frumentum combustum, et ordeum et legumina ceciderunt de caelo tamquam pluvia. *Sigeb.*

DCCXXIII. DCCXXIIII. DCCXXV. DCCXXVI.

DCCXXVII.

DCCXXVIII. Translata sunt corpora beatorum Wandregisili[a], Ansberti et Wlframni a sancto Baino, urbis Taruennae episcopo et rectore Fontanelnensis[b] cenobii, in aecclesiam beati Petri apostoli. Quae ita integra ab omni corruptione cum vestimentis, quibus induta fuerant, reperta sunt, quasi die eodem fuissent sepulturae tradita. *V. Wulfr.*

DCCXXVIIII.

DCCXXX. Obiit domnus Beda presbiter et monachus in Anglia. *Sigeb. 731.*

DCCXXXI. DCCXXXII.

DCCXXXIII Gregorius papa sinodum DCCCCIII episcoporum Rome congregavit.· *Sigeb.*

DCCXXXIIII. DCCXXXV.

DCCXXXVI. Sanctus Willibrordus obiit.

DCCXXXVII. DCCXXXVIII. DCCXXXVIIII.

DCCXL. Signa in sole et luna et in stellis apparuerunt. *Sigeb.*

*f. 130. *Anno dominicae[c] incarnationis DCCXLI. Karolus bellicosus obiit, et duo filii eius Pippinus et[d] Karlomannus succedunt[d]. *ib. (Reg.)*

DCCXLII.

DCCXLIII. Karlomannus in Saxoniam perrexit. *Reg.*

DCCXLIIII. Cinis de celo cecidit. *Sigeb.*

DCCXLV. Corpus sancte Marie Magdalenae ad cenobium Viceliacum transfertur. *ib.*

DCCXLVI. Karlomannus[e] frater Pippini monachus efficitur. *Reg.*

DCCXLVII. Pippinus Saxoniam intravit. *Reg.*

DCCXLVIII. Pippinus cum exercitu Baioariam venit omnesque resistentes sibi subiugavit. *Reg.*

DCCXLVIIII.

DCCL. Pippinus secundum morem Francorum electus in regem ungitur a sancto Bonifacio, Maguntiensis civitatis episcopo. *Reg.*

p. 222. *DCCLI. Pippinus rex in Saxoniam iter fecit, et Hilteradus episcopus a Saxonibus occisus est. *Reg.*

DCCLII.[1] Passus est sanctus pater noster Bonifacius, vir apostolicus et omni sapientia adornatus, qui de Anglorum gente nobilem ducens originem ibidem in sancto proposito religiosissime educatus et doctrina nichilominus insignis fuit et miraculis claruit; postea vero divina ammonitus pietate Germaniae fines adiit, Francorum gentem diversis errorum laqueis irretitam nobiliter instruxit et hereticorum pravitates instantissime superavit. Evangelica etiam doctrina adeo precipuus extitit, ut apostolorum tempora in eius predicatione laudares. *Martyrol. Fuld.*

a) wandresisili *c.* b) *sic (pro* Fontanellensis*) c.* c) dominę *c.* d) *huic loco tenuis chartula serica agglutinata.* e) Karlamannus *c.*

1) *Annus ex Reginonis chron.*

Mart. Fuld. Itaque meritis illius circumquaque clarescentibus, a viro sanctissimo Gregorio papa Romano accersitus, ad illuminationem totius Germaniae transmissus et ab eodem episcopus ordinatus, in civitate quae Mogontia dicitur pontificatus honore meruit sublimari. Ibi inter homines constitutus angelicam vitam exercuit, Francorum gentem, Thuringorum et Saxonum populos Deo adquisivit et in omni sanctitate gloriosus[a] fuit. Novissime ergo, cum multos ex Fresonibus Christianae religioni subiugasset, a paganis qui supererant gladio peremptus cum martirii gloria migravit ad celestia regna, corpusque illius, comitante fidelium maxima turba, ad Fuldense monasterium, quod ipse sibi in solitudine Boconia construxerat, cum magnis Dei laudibus transportatum et condigno honore tumulatum, miraculis ibidem plurimis claret. Passi sunt autem cum eo et alii ex clero eius viri religiosi, presbiteri[b], diacones et monachi, sed nobiliores inter eos fuerunt Eobanus episcopus et Adalarius sacerdos, qui primitus in monasterio quod Trech nominatur honorabilem meruerunt sepulturam, sed emergentibus annis etiam ipsi Fuldam translati iuxta corpus sancti pastoris sui Bonifacii satis pulcherrime requiescunt[1].

**f. 130'. Reg. Sigeb.* *DCCLIII. Pippinus rex Italiam ingressus est. Terremotus tam terribilis factus est, quo urbes alie quidem ex toto, aliae ex parte subverse sint.

Reg. DCCLIIII. Unguntur in reges Francorum Pippinus et duo filii eius Karolus et Karlomannus.

DCCLV.

Reg. DCCLVI. Rex Pippinus tenuit placitum suum in Compendio.

Reg. DCCLVII. Pippinus rex in Saxoniam iter fecit, et in loco qui dicitur Sitma[c] multae strages[d] facte sunt de Saxonibus.

Reg. DCCLVIII. Natus est Pippino regi filius, quem vocavit Pippinum, qui III. anno defunctus est.

DCCLVIIII. DCCLX. DCCLXI.

Reg. DCCLXII. Pippinus rex Equitaniam cum exercitu vastavit.

Sigeb. DCCLXIII. Gelu magnum a Kal. Decemb.[2] usque ad Febr. Stellae subito visae de caelo cecidisse ita omnes exterruerunt, ut putarent finem mundi imminere.

DCCLXIIII.

Sigeb. DCCLXV. In Siria passio dominicae imaginis.

DCCLXVI. DCCLXVII.

Reg. DCCLXVIII. Pippinus rex apud Sanctum Dionisium Parisius [diem[e]] clausit extremum VIII. Kal. Octob. Et domnus Karolus et Karlomannus elevati sunt in regnum.

Reg. DCCLXVIIII. Karolus rex Equitaniam cum exercitu intravit.

Reg. DCCLXX. Karolus[f] . . . sinodum habuit in Wormatia civitate.

Reg. DCCLXXI. Karolus rex sinodum habuit ad Valentianas, et Karlomannus rex defunctus est II. Non. Decemb.

Reg. DCCLXXII. Karolus rex sinodum tenuit in Wormatia.

Reg. DCCLXXIII. Karolus rex sine lesione suorum Italiam ingressus est.

a) gloriosissimus *M. F.* b) prī *c.* c) *ita iam Reg. (pro* Sitnia*).* d) strage *c.* e) *om. c., suppl. Pertz.* f) *sequitur spatium 7 fere litteris relictum c.*

1) *Cf. Vit. s. Bonifatii, rec. W. Levison, SS. r. G. p. XLVII, n.* 7. 59 *sq.* 2) *Ita pro* Octobris; *cf. Oelsner, 'König Pippin' p.* 383, *n.* 2. 519 *sq.*

DCCLXXIIII. Karolus subiugata Italia in Franciam reversus est. *Reg.*

DCCLXXV. Rex habuit sinodum in villa quae dicitur Duria. *Reg.*

DCCLXXVI. Karolus rex Italiam ingressus Rotgaudem rebellem captum decollari iussit. *Reg.*

DCCLXXVII. Rex Saxoniam ingressus in Paderespruna placitum tenuit. *Reg.*

DCCLXXVIII. Karolus cum exercitu Ispaniam ingressus est. *Reg.*

DCCLXXVIIII. Karolus venit in villam quae dicitur Compendium. *Reg.*

DCCLXXX. Karolus ad Hereburg venit. *Reg.*

p. 223. *DCCLXXXI. Baptizatus est filius Karoli Pippinus in Roma. *Reg.*

DCCLXXXII. Karolus Coloniam veniens Renum transiit et sinodum tenuit. *Reg.*

DCCLXXXIII. Hildewardis regina obiit. *Reg.*

DCCLXXXIIII. Karolus ingressus est Saxoniam, eo quod iterum rebellassent. *Reg.*

DCCLXXXV.

DCCLXXXVI. Karolus misit exercitum suum Brittanniam. *Reg.*

DCCLXXXVII. Karolus venit Romam. *Reg.*

DCCLXXXVIII.

DCCLXXXVIIII. Karolus ad Coloniam venit ibique[1] duos pontes construxit et ex utraque parte pontis castra edificavit.* *Reg. (Sig.)*

*) *Annales ex Xantensibus excerpti breves f.* 131'. 131. *habent:*

p. 236. *Anno DCCCXXIII. Terre motus factus est. Multae villae et domus celesti igne cremantur. *Sigeb.*

Anno DCCCXXVIIII. . . . Ad hunc annum computantur ab initio mundi V milia DCCCC nonaginta VIII.

DCCCXXXIII. Sol et luna defecerunt per eclipsin. *ib.*

1) *Immo super Albim.*

ANNALES VEDASTINI.

873. Anno Domini[a] DCCCLXXIIII. Karolus rex[1] Andegavis civitate Nortmannos obsedit, sed pessimorum[b] consilio acceptis obsidibus inlesos abire permisit[2]. In illis etiam diebus plaga locustarum facta[c, 3]. SS. II,

875. (Aug. 12). Anno Domini[d] DCCCLXXV. Hludowicus[e] imperator[4] obiit, Karolusque[f] rex Italiam perrexit, et pars[g] maxima multitudo[h] eiusdem provintiae[i] eum cum pace excepit[5]. Sed Karlomannus[k, 6] nepos eius cum exercitu veniens iter illius inquietare conatus est, sed nuntiis[l] intercurrentibus ad colloquium mutuum devenerunt, et pace inter eos acta[m] Karlomannus[k] reversus est in terram suam[7], Karolus[n] iter, quod arripuerat, pertendere studuit, (Dec 17). donec Romam[o] ad limina beati[p] Petri pervenit[q], ibique ab Iohanne[8] papa honorifice susceptus[r, 9].

875. Dec. 25. Anno Domini[s] DCCCLXXVI. Karolus rex die nativitatis Domini nostri a praedicto[t] Iohanne[u] papa accepit benedictionem imperialem[v] multisque muneribus honoravit sanctum Petrum[w] et praedictum[x] papam[10],

a) *ita B* 1; A. D. *om. semper A* 1; Anno dominicae incarnationis *A* 2. — DCCCCLXXIIII. *B* 2. b) *sic codd.; sed cf. infra p.* 41, *l.* 2 *sq. (Dümmler, 'G. d. Ostfr. R.', ed.* 2. *II, p.* 362, *n.* 1: pessimorum usus consilio). c) *ita B* 1; est facta *A* 1; facta est *A* 2. *B* 2. d) domini *om. A* 2, *item deinceps.* e) loduuuicus *plerumque A* 1; Hludouicus *fere semper B* 2. f) karolus *A* 2. *B* 2. g) *sic omnes codd.* h) maximę multitudinis *A* 1; max. populi *A* 2. i) prouincię *B* 1. k) carlomannus *B* 1, *infra l.* 12. *B* 1. 2. l) nontiis *A* 2. m) facta *A* 2. n) uero *add. B.* o) Romam *om. A* 2. p) apostoli *A* 2. q) perueniret *A* 2. r) est *add. A* 1. s) dom. *om. A* 2. *B.* t) p̄dicto *A* 1. u) Ioh. *om. A* 2. v) bened. imp. acc. *A* 1. w) s. petr. honor. *A* 1. x) p̄dictum *A* 1.

1) *II. (Calvus), rex Franciae occidentalis.* 2) *Cf. Ann. Bertin. auct. Hincmaro a.* 873, *rec. Waitz, SS. r. G. p.* 123 *sqq.; Reginon. chron. a.* 873, *rec. Kurze, SS. r. G. p.* 105 *sq.; Dümmler, 'Gesch. d. Ostfränk. Reiches', ed.* 2. *II, p.* 362. 3) *Cf. Dümmler l. c. p.* 369, *n.* 3. 4) *Hludowicus II.* 5) *Papiae, ut videtur; cf. Dümmler l. c. p.* 388. 390, *n.* 1. 6) *Filius Hludowici regis Germaniae natu maximus, postea rex Baioariae et Italiae.* 7) *Cf. Dümmler l. c. p.* 389—390. 8) *VIII.* (872—882). 9) *Cf. Dümmler l. c. p.* 397, *n.* 4. 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 398, *n.* 1.

atque dehinc benedictione apostolica percepta remeavit in 876. Franciam[a]. Mortuo dehinc Hludowico[b] fratre suo, pes- (Aug. 28). simo usus consilio regnum ipsius, quod suis filiis pater reliquit[c], invasit[d], Aquisgrani palatium cum multitudine venit, sed non ita ut debuit. Inde Coloniam perrexit; et[e] Hludowicus[f, 1] nepos eius ad eum legatos misit pacis gratia, sed quod petiere[g] non impetrantes[h] ad eum[i], a quo missi sunt, rediere. Unde instinctu diabolico utrique, Karolus imperator et Hludowicus[b] rex, bellum inter se mandavere Andranacumque[k] devenerunt*, et iudicio[l] Dei cessit victoria Hludowico[b], multique Franci nobiles ibi capti atque interempti[m] sunt, et[n] Karolus[o] imperator inde fugiendo rediit in regnum suum. Actum est[p] hoc proelium[q] Nonis[r] Octobr.[2] indictione X. Interim, dum Oct. 7. (8). haec aguntur, Dani seu Nortmanni, piraticam exercentes, Sequanam ingressi incendiis et occisione[s] regnum Francorum crudeliter devastant[t]. Contra quos Karolus exercitum dirigit, sed nil utiliter egere. Unde de redemptione regni cogitare coepit[u].

Anno Domini DCCCLXXVII. Misitque legatos, 877. qui cum Nortmannis[v] tractarent, ut munerati e regno eius abirent. Et facta pactione spoliantur aecclesiae[w], et omne regnum ad hoc tributum dat[x], ut ab hac liberarentur clade[3]. Et dum in his principes regni occupantur[y], Karolus imperator ad hoc negotium perficien- (Iun). dum[z] Hludowicum[b, 4] filium suum delegit in regno cum suis primoribus relinquendum[5] et iterum iter parat, quo

*) Andarnach[k]. Cumque simul convenirent, iudicio Dei *etc.* *B.*

a) frantiam *(ita semper)* *A* 1. b) hludouic. *B* 2; loduuuic. *A* 1. c) reliquerat *B.* d) et *add.* *B.* e) At *B.* f) hludouic. *B* 2; lodouuic. *A* 1. g) pecierunt *B* 1; petierunt *B* 2. h) inpetrantes *A* 1. i) ad eum *om.* *A* 2. k) audrenacumque *A* 1; andernach *B* 1. l) iuditio *A* 1. m) interhempti *B* 2. n) et *om.* *B.* o) karolusque *B.* p) autem *add.* *B.* q) praelium *A* 2; p̄lium *A* 1; prelium *B* 1. r) Non *A* 1. *B.* s) occasione *A* 2. t) deuastabant *B* 2. u) cępit *A* 1; cepit *B* 1. v) normannis *A.* *B* 2. w) aeclesiae (aecłę, ęcłę) *semper fere* *B* 2. x) datur *A* 1. y) occuparentur *A* 1. z) perfitiendum *(ita semper)* *A* 1.

1) *Hludowicus III, Hludowici regis Germaniae filius, rex Franciae orientalis* (876—882). 2) *Immo* 8. *Id. Oct.; cf. Dümmler l. c. III, p.* 36, *n.* 2; *Mühlbacher, Reg. imp. I, ed.* 2, *nr.* 1547 *i.* 3) *Cf. Capitularia regum Francorum II, p.* 353 *sq., nr.* 280; *Dümmler l. c. p.* 42. 4) *Hludowicum II. (Balbum), tunc regem Aquitaniae, mox* (877—879) *Franciae occidentalis.* 5) *Cf. Capit. r. Fr. l. c. p.* 355 *sqq., nr.* 281. 282; *Dümmler l. c. p.* 43 *sqq.*

877. Italiam pergeret et inde ad limina apostolorum[a]. Contra voluntatem denique suorum cum[b] coniuge[1] iterum[c] Italiam ingressus est, Papiaeque[d] civitati Iohannes papa ei occurrit, ibique[e] se mutuo salutaverunt[2]. At hi[f] qui in Francia remanserant dato tributo Danos e regno abire coegerunt. Et dum domnus apostolicus et imperator Papiae[g] civitati essent[h], subito eis[i] nuntiatur[k] Karlomannum[l] imperatori[m] cum manu valida superveniri[n.3]. Unde commotus imperator, videns[o] non habere[p] unde ei resistere[q.4], praedicto[r.*] papae[s] munera, quae sancto[t] deportabat Petro, dedit, inter quae[u] crucifixum aureum, quale[v] non fuit ab ullis regibus factum[w.5]. Ipse vero per Alpes Provintiae[x] in Franciam repedare voluit[y], sed[z], ut dicitur[a], a quodam Sedechia[6] Iudaeo potionatus[b] in loco qui dicitur Nantua[c.7] intra Alpes posito[d]
Oct. 6. II. Non. Octobr. indictione XI[e], anno aetatis suae LIIII[8], regni vero XXXVII[9], imperii autem[f] II. vitam finivit praesentem[g]. Corpus vero eius in eodem regno[h.10] in loculo *reposuerunt, donec transferretur[i] in Franciam, *p. 19 quod postea per[k] diversa loca translatum est. Franci
Dec. (8). vero mense Decembrio Compendio palatio adunati Hludowicum[l] filium eius in regnum statuunt.

*) praedictus[m] papa munera, quae imperator transmiserat Petro sancto[n], ei dedit *perperam B.*

a) beatorum apost. *B.* b) cum *om. A 2*; cō *corr.* cū *B 2.* c) it. *om. h. l. A 1.* d) iterumque papię *A 1.* e) ibi *B 2.* f) hii *B 2.* g) pipię *B 2.* h) inessent *B.* i) sub. eis *om. B.* k) nunciatur *B 1.* l) carlomannum *B 1.* m) imperatorem *B 2.* n) superuenire *A 1.* o) *cf. infra p.* 48, *l.* 4. 21; *a.* 895. p) se *hic add. B 2.* q) resisteret *A 1. B 2.* r) p̄dicto *A.* s) papa *A 2.* t) de sancto *A 1.* u) Interq: *A 1*; Inter q̃ *B 1*; et *add. B.* v) qualis *B 2.* w) factus *B 2.* x) prouincię *A 2.* y) uolens *B.* z) sed *om. B.* a) dicunt *A 2.* b) pocionatus *B 1.* c) mantua *omnes codd., quod tamen emendari, cum errorem ipsi scriptori annalium attribuere nolim.* d) posita *post corr.* posito *A 1*; decessit a seculo *add. B.* e) *numerus minus clare scriptus B 2.* f) uero *A 1.* g) p̄sentem *A*; vit. fin. pr. *om. B.* h) loco et regno *B 1*; loco et regio *B 2.* i) transferreretur *A 1.* k) in *A 2.* l) loduuuic. *A 1*; hludouic. *B 2.* m) p̄dictus *B 1.* n) sancto petro *B 2.*

1) *Richilde.* 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 51, *n.* 5. 3) *Cf. ibid. p.* 51 *sq.* 4) *Cf. infra a.* 894: Cumque . . . viderent se non habere unde ei resistere. 5) *Cf. Ann. Bertin. l. c. p.* 136: Per quem *(sc. papam Iohannem)* Karolus imperator imaginem Salvatoris in cruce fixa, ex auro multi ponderis fabrefactam et gemmis preciosis ornatam, sancto direxit Petro apostolo; *Dümmler l. c. p.* 53, *n.* 1. 6) *Medico suo; cf. Ann. Bertin. p.* 136 *sq.; Dümmler p.* 53, *n.* 5. 7) *Obiit in loco Brios dicto (hodie, ut videtur, Brides-aux-bains, in Sabaudia); sepultus est ad tempus in monasteriolo Nantua d. Lugdunensis; cf. Ann. Bertin. p.* 137; *Dümmler p.* 53. 54, *n.* 2. 4. 8) *Immo LV.* 9) *Immo XXXVIII.* 10) *Non in regno Italiae, sed in Burgundia.*

Anno[a] Domini DCCCLXXVIII. Iohannes papa 878.
ab Lantberto duce Spolitanorum iniuriatus[1] Franciam venit, eiusque adventus[b] Hludowico[c] regi nuntiatur[d], qui tunc morabatur circa Ligerem propter Nortmannos. Qui festinanter[2] Trecas civitati ei occurrit, mutuoque se salutaverunt. Tunc ibi[e] Incmarus[f, 3] Laudunensium episcopus, qui ab Bosone[4] fuerat excaecatus[g], coram ipso papa atque omnibus Gallicanorum[h] episcopis[i] [se[k]] de omnibus, quibus olim fuerat dampnatus[l, 5], inculpabilem[m] reddidit atque iubente apostolico missas celebravit[6]. Ibi[n] etiam Bernardus[7] dux Augustudunensium de infidelitate convincitur. Rex etiam[o] atque omnes principes multis honoribus honoraverunt domnum[p] apostolicum et socium itineris eius Bosonem delegerunt[q] usque Italiam[8]. Hludowicus[r, 9] etiam rex, filius Hludowici[r, 10], legatos misit ad Hludowicum[r, 11] regem, ut sibi Aristallio[s, 12] occurreret pacis gratia. Qui festine ad locum nominatum veniens, mutuo se salutaverunt pacemque firmissimam inter se fecerunt[13]. Actum est hoc mense *(Nov. 1).*
Octobrio, ipsoque mense fere mediante eclypsis[t] solis *Oct.* 15.
facta est hora diei VIII. indictione XII[14]. *(Oct. 29).*

Anno[u] Domini DCCCLXXVIIII. Balduinus[v, 15]

a) ann̄ *B* 1. b) aduentu *A* 1. c) loduuuic. *A* 1; hludouic. *B* 2. d) nunciatur regi *B* 2. e) ibi *om.* *A* 2. f) hincmarus *B.* g) excecatus *A* 1. *B.* h) *legendumne* Gallicanis? *cf. Bouquet.* i) epc̄s *post corr.* ep̄is *A* 1. k) se *supplevi.* l) damnatus *A* 2. m) *hic Bouquet et Pertz* se *inseruerunt.* n) Ibique *A* 2. o) denique *B.* p) dompnum *B* 1. q) *sic codd., cf. supra a.* 877, *p.* 41, *l.* 26. r) Loduuuic. *A* 1; Hludouic. *B* 2. s) aristalio *A* 2. t) ęclypsis *B* 2; lunae et IIII. kal. Novembris eclypsis *fere hoc loco suppleri oportere vidit Bouquet.* u) ann̄ *B.* v) Balduuinus *B* 1.

1) *Cf. Dümmler l. c. p.* 73 *sqq.* 2) *Immo diutius infirmitate retentus erat; cf. Dümmler l. c. p.* 80. 82. 3) *Hincmarus, filius sororis Hincmari archiepiscopi Remensis.* 4) *Comite Viennensi, fratre imperatricis Richildis, qui filiam Hludowici II. imperatoris in matrimonium duxit. De quo cf. Dümmler l. c. II, p.* 286. 311. 359. 403. *III, p.* 15. 38 *sq.* 52. 77 *sq.* 88. 125. 5) *Cf. ibid. II, p.* 323 *sqq.* 343 *sqq.* 6) *Cf. ib. III, p.* 87. 7) *Marchio Gothiae; cf. Dümmler l. c. III, p.* 86 *sq.* 8) *Cf. Dümmler l. c. p.* 88 *sqq.* 125. 9) *Rex Franciae orientalis.* 10) *Regis Germaniae.* 11) *Balbum.* 12) *Herstal.* 13) *Cf. conventionem inter reges in loco qui vocabatur Furonis (h. Fouron) Nov.* 1. *factam, Capit. II,* 168 *sqq., nr.* 246; *Dümmler l. c. p.* 93, *n.* 1. 14) *Cf. Ann. Fuld., rec. Kurze, SS. r. Germ. p.* 92: Eclipsis lunae facta est in Idibus eiusdem mensis *(sc. Octobris),* ultima hora noctis; sol quoque in IIII. Kal. Novembris post horam nonam ita obscuratus est per dimidiam horam, ut stellae in caelo apparerent et omnes sibi noctem imminere putarent. 15) *Balduinus I. ('Eisenarm') comes Flandriae.*

879. comes* moritur[a] sepeliturque in[b] Sithiu[c, 1] monasterio. Hludowicus[d, 2] etiam rex graviter infirmatur et die sancto *Apr. 10.* parasceuen[e, 3] anno aetatis suae circiter[f] XXXIII[4], indictione XII, diem clausit extremum, sepeliturque in aecclesia beatae Dei genitricis Mariae, quam[g] eius pater[5] regio culto[h] Compendio suo in palatio[i] construxerat. Post vero eius[k] obitum miserabilis et excidiosa inter Francos orta est dissensio[l]. Nam Hugo abba[6] memor fidelitatis, quam promisit Hludowico[m, 7] regi, suo videlicet consobrino, filios eius Hludowicum[m] et Karlomannum in paterno regno cum sibi consentientibus statuere volebat, Gozlinus[8] vero abba et[n] Chuonradus[9] comes multique alii eis consentientes[o] supradictum[10] regem Hludowicum[m] in regno advocarunt.

His denique inter se discordantibus Nortmanni[p] ultra mare[11] positi, eorum audientes discordiam, navali evectione cum infinita multitudine mare transito Taruennam urbem Morinorum *Iul. med.* mediante mense Iulio igne et gladio vastaverunt, nemine sibi resistente. Videntesque[q] initia

*) Bonus cognomine[r] *eadem manu add. B* 1; cognomine Bonus *add. B* 2.

a) Moritur balduinus comes *A* 1. b) in *om. A* 1. c) sithio *eadem manu corr.* sithiu *A* 1; sithdiu *B* 2. d) Loduuuic. *A* 1; Hludouic. *B* 2. e) parascheuen *B* 1. f) circ. *om. B.* g) qua *A* 1. h) *sic A;* cultu *B.* i) in comp. pal. suo *B.* k) Post eius vero *B;* Post cuius *A* 2. l) discensio (n, *ut videtur ex* s *corr.*) *B* 1; diss. est *A* 2 *(item Mir. S. Bavonis, SS. XV,* 2, *p.* 593*).* m) loduuuic. *A* 1; hludouic. *B* 2. n) et *om. A* 1. o) consentientibus *A* 1. p) normanni *B* 2. q) Uidentes autem *B.* r) *manu posteriori haec uncis inclusa; superscr.* ferreus.

1) *S. Bertini (St.-Omer). — Ann. Blandin., SS. V, p.* 24: Blandinio sepelitur; *cf. tamen SS. XIII, p.* 623, *n.* 14. 2) *Balbus.* 3) *Cf. Dümmler l. c. p.* 113, *n.* 1. 4) *Cf. ib. n.* 2. 5) *Karolus II. (Calvus).* 6) *Filius Chuonradi comitis, fratris Iudithae imperatricis, ex gente Welfonum, abbas S. Martini Turon. aliorumque monasteriorum, qui etiam comitatum Turonicum et Andegavensem acceperat; cf. Ann. Bertin. a.* 866, *p.* 84; *Ann. S. Columbae Senon. a.* 882, *SS. I, p.* 104; *Dümmler l. c. II, p.* 151; *Walther Vogel, 'Die Normannen u. d. fränk. Reich' p.* 220 *sqq. Seorsum egerunt de eo K. v. Kalckstein, 'Forsch. z. D. G.' XIV, p.* 37 *sqq., et Bourgeois, 'Hugues l'abbé, margrave de Neustrie' (Caen* 1885*), cuius tamen libellum videre me nequivisse doleo.* 7) *Balbo.* 8) *Abbas monasteriorum S. Germani Parisiensis et S. Amandi atque S. Dionysii, qui etiam Karoli II. et Hludowici II. cancellarius fuerat; cf. Dümmler l. c. III, p.* 115, *n.* 2. 9) *Comes Parisiensis, ex gente Welfonum, Hugonis abbatis consobrinus; cf. Dümmler l. c. I, p.* 442, *n.* 1. *III, p.* 116, *n.* 1. 133, *n.* 1. 10) *Cf. supra p.* 43, *l.* 15. 11) *Sc. in Brittannia; cf. Dümmler l. c. III, p.* 129; *Vogel l. c. p.* 261 *sqq.*

suorum prospere accidisse omnem terram Menapiorum[a. 1] 879. perambulando ferro et igne vastant. Post haec Scaldum fluvium intrant et omnem Bracbantisiorum[b] terram[2] incendio et ferro delent[3]. Contra[c] quos Hugo filius Hlotharii[d] regis[4] arma sumens inconsulte non mediocrem eis intulit audatiam[e]. Nam nil prospere egit[f] et utile, verum et turpiter[g] inde aufugit, interfectis atque captis quam plurimis e suis sociis; inter quos etiam Abbas[h. 5] filius Adalardi[i. 6] captus est. Et dum haec aguntur, Hugo abba Waltherum[k] Aurelianensium[l] episcopum misit, obsecrans Hludowico[m] regi[7], ut[n] partem regni Hlotharii[o], quam suus genitor[8] Karolo[p. 9] inter se dividendo regnum consensit[q. 10], acciperet et abiret in regnum suum et pacem suis sineret habere consobrinis[r]. Quod ille audiens, recepta parte regni, abiit[s] in terram suam[11]. Hugo vero[t] Hludowicum[m. 12] et Karlomannum[13] per manus Ansegisi[u] archiepiscopi[14] benedici fecit in reges[15]. Per idem tempus mense Septembrio[v] natus est *Sept.* (17). Karolus[16] frater illorum.

Nortmanni[w] vero non cessant devastari aecclesiam[x] populumque[y] Christianum interfici captivarique[z]. Boso etiam dux Provinciae[a. 17] per tirannidem[b] nomen regis sibi vindicat[c] partemque Burgundiae occupat[18]. Sed Nortmanni[w] incendiis et devastationibus inhiantes sanguinemque[d] humanum sitientes ad interitum et perditionem

a) memapiorum *A* 2. b) bracbansiorum *B* 2. c) Cuntra *A* 2. d) lotharii *A*. e) audaciam *B* 2. f) egit *om. A* 1. g) turpitur *B* 2. h) abb *A* 1. i) athalardi *A* 1. k) uualterum *B* 2. l) arelianensium *A* 1. m) loduuuic. *A* 1; hludouic. *B* 2. n) in *A* 2. o) lotharii *A* 1. p) karoli *A* 1. q) *ita A* 2. *B (cf. infra a.* 895*)*; concessit *A* 1. r) su : : *(perforatum)* . . . consobrinos *B* 2. s) habiit *B* 1. t) vero *om. A* 1. u) ansigisi *eadem manu corr.* ansegisi *A* 1. v) septēb *A* 1. w) Normanni *saepius B* 2. x) ecclam *A* 1; ęclam *B* 2. y) et populum (et *superscr. B* 1) *B*. z) et captiuari *A* 1. a) prouintię *B* 1. b) tyrann. *B* 1. 2 *(semper)*. c) uendicat *B* 2. d) *ita A (Mir. S. Bavonis l. c.)*; sanguinem *B*.

1) *Pagum Mempiscum; cf. Vogel p.* 129. 264 *sq.* 270. 2) *Brabant.* 3) *Cf. Dümmler l. c.* 4) *Filius Hlotharii II. ex Waldrada.* 5) *Nomen proprium depravatum crediderim.* 6) *Cuiusnam Adalardi, parum liquet.* 7) *Franciae orientalis.* 8) *Hludowicus rex Germaniae.* 9) *Calvo.* 10) *A.* 870; *cf. Capit. II, p.* 193 *sqq., nr.* 251. 11) *Cf. Ann. Bertin. p.* 149; *Dümmler l. c. p.* 118. 12) *Hludowicum III. regem Franciae occidentalis* (879—882). 13) *Regem Franciae occidentalis* (879—884). 14) *Senonensis.* 15) *Cf. Dümmler l. c. p.* 121, *n.* 1. 16) *Karolus III. (Simplex), postea rex Franciae et Lotharingiae; cf. Dümmler l. c. p.* 122, *n.* 1. 17) *Cf. Dümmler l. c. p.* 78, *n.* 1. 18) *Rex Burgundiae creatus est a.* 879. *Oct.* 15; *cf. Capit II, p.* 365 *sqq.; Dümmler l. c. p.* 122 *sqq.*

879. regni mense Novembrio[a] in Gandao[b, 1] monasterio sedem *Nov. Dec.* sibi ad hiemandum[c] statuunt et mense Decembrio[d] corpus sancti Vedasti Vallis[2] supra Sumnam[e] in villa sua defertur[3]. Ragnelmus Tornacensium episcopus[4] moritur per indictionem[f] XIII.

880. Anno Domini[g] *DCCCLXXX. Nortmanni vero Tornacam civitatem et omnia monasteria supra Scaldum[h] ferro et igne devastant, interfectis accolis terrae atque captivatis. Gozlinus[i] vero et Chuonradus[k] eorumque complices[l] aegre[m] ferentes de amicitia Hugonis abbatis suorumque dominorum[5] cum Hludowico[n, 6] iterum eum faciunt venire in Franciam[7]. Contra quem[8] Hugo abba cum sociis ac[o] dominis et copioso exercitu venire non distulit[9], apudque[p] monasterium sancti Quintini resederunt[q], Hludowicus[n] vero rex[10] et eius exercitus supra fluvium Hisam[r, 11], et nuntiis intercurrentibus[12] praedicti[s] reges in unum conveniunt et pacis foedera inter se procurante Hugone abbate firmant[13], regratiatis his *Febr.* qui a se disciverant[t]. Actum est[u] hoc mense Februario. *p. 19

Post haec Hludowicus[n] parat redire in regnum suum, occurritque Nortmannis a praeda[v] revertentibus. Et facta congressione apud Timiomum[w, 14] nobiliter eos vicisset, nisi contigisset Hugonem filium suum[15] ibi

a) nouenbrio *A* 2; nouēbr̄ *A* 1; *hic alia manus incipit B* 1. b) gandauo *A* 1. *B* 2 *(Mir. S. Bavon.)*. c) iemandum *B* 1; hyemandum *B* 2 *semper*. d) decenbrio *A* 2; decēbr̄ *A* 1. e) summam *A* 2. f) *sic A* 1. *B* 1; mor. indictione *A* 2. *B* 2. g) A. D. *om. B* 1. h) Sculdum *post corr.* Scilldum(?) *B* 2. i) Gotlinus *A* 2. k) cunradus *A* 2. l) conplices *A* 2. m) egrae *B* 1. n) loduuuic. *A* 1; hludouic. *B* 2. o) et *A* 1. p) aputque *A* 1; apud quem *B* 1; apudque *post corr.* apud quē *B* 2. q) residerent *corr.* residerunt *A* 1. r) hesá *A* 1. s) p̄dicti *A* 1. t) dissciuerant, s *expuncto corr.* disciuerant *A* 1 *(cf. infra a.* 892. 894*)*. u) est *om. B* 1. v) p̄da *A* 1; preda *B* 1. w) timo : : mum *A* 2.

1) *Cf. Dümmler l. c. p.* 129, *n.* 3. 2) *Vaux prope Amiens.* 3) *Chron. Vedastinum, SS. XIII, p.* 709, *addit*: iterumque Atrebatis refertur; *item a.* 880 *(post verba* atque occisis*)*: 11. Kal. Octobris iterum corpus sancti Vedasti Vallis defertur, indict. 14. *Cf. Vogel p.* 266, *n.* 1. 270. 4) *Simul ac Noviomensis; cf. Dümmler l. c. p.* 151. 199. 5) *Hludowici III. et Karlomanni regum Franciae occidentalis.* 6) *Rege Franciae orientalis; cf. supra p.* 44, *l.* 12 *sqq.* 45, *l.* 10 *sqq.* 7) *Cf. Dümmler l. c. p.* 130 *sq.* 8) *I. e.* Cui obviam; *cf. infra a.* 888. 893. 9) *Cf. Dümmler l. c. p.* 132, *n.* 3. 10) *Franciae orientalis.* 11) *Oise.* 12) *Reginon. chron. a.* 879, *l. l. p.* 115. *similiter:* intercurrentibus vicissim legationibus. 13) *Cf. Dümmler l. c. p.* 132, *n.* 4. *Qui Reginoni, praeter occidentalem partem regni Lotharii etiam abbatiam S. Vedasti regi Franciae orientalis tum concessam esse narranti merito fidem denegavit, cum annalista noster reges occidentalis Franciae dominos suos habere pergat.* 14) *Thiméon in Hanonia.* 15) *Filium non legitimum, quem ex femina nobili genuit; cf. Dümmler l. c. p.* 135, *n.* 1. 167, *n.* 2.

ruere. Nam Godefridus rex Danorum[1] illum interfecit. Quo mortuo omisit rex illos insequi. Multi quoque nobiles illius gentis ibi corruerunt, caeteri[a], qui evasere, rediere ad castra sua. Hugo quoque abbas fuit in illo proelio[b]. 880.

Hoc modo Hludowico[c] ad sua reverso, Hludowicus[c] et Karlomannus reges Ambianis[2] cum suis fidelibus veniunt, ibique Franci[d] inter eos dividunt[3], dataque est pars Franciae et omnis Neustria Hludowico[c], Karlomanno[e] vero Aquitania atque pars Burgundiae necnon et Gothtia[f, 4]; et inde unusquisque ivit in sua.

Post haec Hludowicus[g] rex[5] dirigit Heinricum[6] quendam e[h] suis principibus, qui pergeret cum Hludowico[c] et Karlomanno contra Bosonem tyrannum[i, 7]. In ipso etiam itinere Heinricus Teutbaldum[8] filium Hucberti gravi devicit proelio[k, 9]. Hludowicus[l, 10] vero Gauzlinum[m] cum aliis multis ad tuitionem[n] regni contra Nortmannos[o] dirigit[11]. Ipse vero et frater eius cum reliquo exercitu Burgundiam petentes civitates, quas tyrannus[i] invaserat, receperunt. Sociatoque[p] sibi Karolo[12] rege, fratre[q] Hludowici[g], Bosonem in Vienna civitate incluserunt[13], pacemque ei obtulerunt[r], quam ille rennuit[s] suscipere. Circumdata itaque urbe ille se firmissime intus munivit. Unde episcopi cum[t] consilio regum et principum eum perpetuo damnavere[u] anathemate. Karolus vero rex de nocte consurgens[14], ignoran-

a) ceteri *A* 1. b) praelio *A* 2; p̄lio *A* 1. c) loduuuic. *A* 1; hludouic. *B* 2. d) frantiam *A* 1. e) karlemanno *A* 1; karlomano *B* 1. f) *ita A* 2. *B;* gothia *A* 1. g) *sic h. l. A* 1. 2. *B* 1; hludouic. *B* 2. h) de *A* 1. i) tirann. *A* 2. k) praelio *A* 2. l) hloduuicus *h. l. A* 1; hludouicus *B* 2. m) gautlinum *A* 2; gozlinum *A* 1. n) tutionem *A* 1. o) nordmannis *corr.* nordmannos *A* 1; normannos *B* 2. p) Sotiatoque *A* 1. *B* 1. q) frem̄ (m̄ *expunct.*) *A* 1. r) optulerunt *A* 1. *B* 2. s) *ita A* 1. *B;* renuit *A* 2. t) cum *om. A* 1. u) dampnauere *A* 1.

1) *De quo cf. Vogel p.* 267, *n.* 5. 408. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 138, *n.* 1. 3) *Sc. regnum Franciae occidentalis; cf. Dümmler l. c.* 4) *Cf. Ann. Bertin. p.* 151; *Dümmler l. c.; Kohl in Richter, 'Annalen der Deutschen Geschichte im M.-A.' II, p.* 464 *sq.* 5) *Franciae orientalis.* 6) *Cf. de Heinrico comite, viro potentissimo, Dümmler l. c. p.* 168 *sq.* 7) *Necnon contra Hugonem, filium Hlotharii II; cf. Ann. Bertin. l. c.; Dümmler l. c. p.* 144 *sq.* 8) *Cuius comitis pater Hucbertus quondam abbas S. Mauricii, uxor Hlotharii II. filia Bertha, filius Hugo postea rex Italiae fuit. Cf. Dümmler l. c. II, p.* 110. *III, p.* 130, *n.* 3. 145, *n.* 1. 9) *Cf. Dümmler l. c. III, p.* 144, *n.* 2. 145, *n.* 1. 10) *Rex Franciae occidentalis.* 11) *Cf. Dümmler l. c. p.* 145. 147, *n.* 2. 12) *Tunc rege Alamanniae et Italiae, qui postea imperator necnon rex orientalis atque occidentalis Franciae erat.* 13) *Cf. Dümmler l. c. p.* 146, *n.* 1. 4. 14) de nocte consurgens *saepe in Biblia Vulg.*

880. tibus Hludowico[a] et Karlomanno, igne[b] sua castra concremavit, atque ita revertitur in sua. Hoc etiam tempore obiit Karlomannus[1] rex, frater Karoli et Hludowici. Hi vero qui Viennam obsederant videntes nil inimicis posse . .[c, 2], accepto consilio[3], rediere in sua.

Gozlinus[d] vero abba[e] et exercitus qui cum eo erat statuunt Nortmannos[f] bellum inferre. Mittuntque ad eos qui trans Scaldum erant, ut[g] die statuta venientes, hi[h] ex una parte fluminis hique[h] ex alia eosque[i] delerent. Sed non provenit ita ut voluerunt. Nam non solum nil prospere egerunt, verum turpiter fugiendo vix evasere[4], captis suorum plurimis atque occisis[5]. Timor quoque et tremor eorum cecidit super inhabitantes terram[6], et hac elati victoria die noctuque non cessant aecclesias[k] igne cremari populumque Christianum iugulari[l]. Tunc omnes intra Scaldum et Sumnam[m] atque trans Scaldum monachi, canonici, sanctimoniales cum[n] corporibus sanctorum et omnis aetas et conditio fugam[o] ineunt. Ipsi enim Dani nemini nec etiam aetati parcebant, sed omnia ferro[p] et igne devastant[q]. Gozlinus[d] vero et hi[r] qui cum eo erant videntes non[s] posse eos[t]
Oct. inc. resistere[u], mense Octobrio intrante dimisso exercitu, rediit unusquisque in sua. Nortmanni[v] vero seu Dani
Nov. sedem sibi[w] mutaverunt et mense Novembri[x] Curtriaco sibi castrum ad hiemandum[y] construunt[7]. Indeque Menapios[z, 8] atque Suevos[9] usque ad internitionem delevere[a],
Iudic. 20, 24. quia valde illis infesti erant. Omnemque terram *vorax*

a) loduuuic. *A* 1; hludouic. *B* 2 *(h. l. et l.* 3*)*. b) ignne *A* 1. c) *lacunam iam D. Bouquet animadvertit; Pertz* nocere *iam ante* posse *inseruit.* d) Gotlinus *A* 2. e) abb *A* 1. f) nordmannos *(saepius; cf. supra p.* 47, *n.* o*)* *A* 1; normannos *saepius B* 2. g) in *A* 2. h) hii . . . hiique *B* 2. i) eos *B* 2. k) ecclesias *B* 1; aeclesias *B* 2. l) iugulare *B* 2. m) sunnam *A* 1; somnam *B* 2. n) cum *om. A* 1. o) fuga *A* 1. p) ferre *A* 1. q) uastant *corr.* deuastant *A* 1; deuastabant *B* 2. r) hi *om. B* 2. s) no *A* 1; se non *B* 2. t) eis *B* 2. u) resiste *A* 1. v) Nordmani *A* 1; Normanni *B* 2. w) sibi *om. A* 1. x) nouenbri *A* 2. y) hyemandum *B* 2. z) manapios *A* 2. a) delaevere *B* 1.

1) *Rex Baioariae; cuius mors utrum die* 22. *Martii an potius Septembris evenerit, non prorsus constat; cf. Mühlbacher nr.* 1547 *c*; *Dümmler l. c. p.* 138, *n.* 3. 2) *Cf. infra l.* 21 *sq.* (videntes non posse eos resistere); *a.* 895. 3) *Cf. infra a.* 886 (accepto tamen consilio). 4) *Cf. supra p.* 45, *l.* 6 *sqq.* 5) *Cf. supra p.* 46, *n.* 3. 6) *Iudith* 14, 17: timor et tremor cecidit super eos; *Iudith* 2, 18: et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram. 7) *Cf. Ann. Elnon. mai. a.* 881, *SS. V, p.* 12; *Tumul. S. Quintini, SS. XV,* 1, *p.* 272; *Dümmler l. c. III, p.* 147, *n.* 2. 8) *Cf. supra p.* 45, *n.* 1. 9) *De his Suevis Flandrensibus cf. quae Pertz, SS. I, p.* 519, *n.* 11, *et Krusch, SS. rer. Merov. IV, p.* 696, *n.* 6, *annotarunt.*

flamma[a] *consumpsit.* Hludowicus[b] vero rex rediit in 880. Franciam diemque nativitatis Domini egit celebrem in *Dec.* 25. Compendio palatio.

Anno Domini[c] DCCCLXXXI. Nortmanni[d] vero cum infinita multitudine monasterium nostrum[*, 1] ingressi VII. Kal. Ianuarii ipsum monasterium et civitatem, 880. *Dec.* 26. exceptis aecclesiis[e], et vicum monasterii et omnes villas in circuitu V. Kal. Ianuarii, interfectis omnibus quos in- *Dec.* 28. 199. venire poterant, *igne cremaverunt omnemque terram usque Sumnam[f] pervagati sunt, capta praeda[g] infinita hominum, pecudum et iumentorum. Indeque eisdem[h] V. Kal. Ianuarii Camaracum[2] ingressi incendiis et occi- *Dec.* 28. sionibus tam civitatem quam monasterium sancti Gaugerici[3] vastantes atque cum[i] infinita praeda[k] ad castra sua reversi omnia monasteria supra Hisscar[l, 4] fluvium devastant, fugatis ac interfectis habitatoribus. Et circa 881. purificationem sanctae Mariae iterum moventes, per Ta- *c. Febr.* 2. ruennam iter arripientes[m] usque Centula monasterium sancti Richarii et sancti Walerici[n], omnia loca circa mare, monasteria[o] et vicos indeque Ambianis civitatem atque Corbeiam monasterium petentes[5] multisque ho-

*) monasterium Sitdiu[6] *B* 2.

a) framma *B* 1. b) Ludouuic. *A* 1; Hludouic. *B* 2. c) A. D. *om. B.* d) Nordmanni *A* 1. e) ecclesiis *A* 1; ęcłiis *B* 2. f) summam *corr.* sumnam *A* 2; ad sunnam *A* 1. g) p̄da *A* 1; preda *B* 1. h) *sic A* 2. *B;* eiusdem *A* 1; *Bouquet substituit* eodem; *Dehaisnes dubitat an* iidem *scribi oporteat.* i) cum *om. A* 1. k) p̄da *A* 1. l) hiscar *A* 1. m) *ita A* 1 *(Pertz;* arripiunt *Chr. Norm.); cf. supra p.* 40, *l.* 13; *infra a.* 892; accipientes *A* 2. *B.* n) uualarici *B (Sigeberti Chron. a.* 882, *SS. VI, p.* 343*).* o) monasterio *B* 1.

1) *Sc. monasterium S. Vedasti Atrebatense.* 2) *Quae urbs ab Atrebatensi multo propius quam a S. Audomaro abest.* 3) *St.-Géry.* 4) *Scarpe flumen intellegi videtur; cf. Ann. Elnon. mai. a.* 884, *SS. V, p.* 12; *Mirac. S. Rictrudis l. I, c.* 12 *(AA. SS. Boll., ed. noviss., Maii t. III, p.* 91*); Dehaisnes p.* 308, *n.* b; *Dümmler l. c. p.* 228. 229, *n.* 1; *Vogel p.* 271, *n.* 4. 5) *Cf. Ann. Bertin. p.* 152. 6) *Perperam substitutum. Similiter Chr. Norm. (SS. I, p.* 534*):* Anno dominicae incarnationis DCCCLXXXI. VII. Kal. Ianuarii Northmanni Sithiu oppidum ingressi cum infinita multitudine ipsum oppidum cum ecclesiis igne cremaverunt, excepta sancti Audomari ecclesia, quae Dei providentia bene erat munita *(cf. ib. a.* 846, *p.* 533; *Vogel l. c. p.* 180, *n.* 4*). Quae tamen re vera ad annum* 879, *quo illud monasterium Iul.* 28. *a Normannis igni traditum est, referri oportet; cf. praef.; Holder-Egger, SS. XV,* 1, *p.* 514, *n.* 3; *Dümmler l. c. III, p.* 129, *n.* 4. 149, *n.* 2; *Vogel p.* 264, *n.* 3. 271, *n.* 1; *Dehaisnes p.* 307, *n.* a. — *Ann. Blandin., SS. V, p.* 24, *monasterium S. Audomari a.* 881. *Mart.* 22. *incensum esse referunt (Dümmler l. c. p.* 149, *n.* 3. 150*), quod tamen non Normannis attribuendum videtur (cf. Vogel p.* 272, *n.* 2*).*

881. nusti[a] praedis[b], sani et sine inpedimento[c] ad propria repedavere castra. Iterum circa sollempnitatem[d] sancti *c. Febr. 22.* Petri Atrebatis venerunt omnesque quos ibi repperere[e] interfecere et circuita omni terra, ferro et igne cuncta vastantes, sani revertuntur ad castra.

Interim Hludowicus rex gravi dolore contristatus[f], videns regnum deleri, convocato exercitu praeparat[g] se ad proelium[h]. At[i] Nortmanni omnia prospera agentes *Iul.* cum magno exercitu[k] fluvium Sumnam mense Iulio transeunt, cuncta vastantes more solito usque prope civitatem Belvagorum[l]. Hludowicus vero rex cum exercitu transiens Hisam[m] fluvium Latverum[n. 1] tendere coepit[o], quo credebat Nortmannos[p] redire. Missis itaque exploratoribus, nuntiant redire eos honustos[q] a praeda[r]. Contra quos rex ire[s] perrexit obviavitque eos in pago Witmau[2], in villa quae dicebatur Sathulcurtis[3], et commissum[t] *(Aug. 3).* est proelium[u]. Moxque Nortmanni[v] fugam[w] ineunt atque[x] dictam villam deveniunt; quos rex insecutus est gloriosissimeque de eis triumphavit. Et patrata victoria ex parte coeperunt[y] gloriari suis hoc actum viribus et non dederunt gloriam Deo[4]. Paucique Nortmanni ex dicta villa egressi, omnem exercitum vertit[z] in fugam[5], pluresque ex eis[6], videlicet usque ad centum[a] homines, interfecerunt[7]; et nisi rex citius equo descendens[b. 8] locum resistendi et audaciam suis donaret, omnes turpiter[c] ex eodem loco fugiendo abirent. Hac vero patrata[d] victoria[9], quia multos contigit ibi ruere Nort-

a) onustti *A* 1. b) p̄dis *A* 1. c) impedimento *B*. d) sollemnitatem *A* 2. e) reperere *B* 1; repperiere *B* 2. f) contristatur *A* 1. g) p̄parat *A* 1. *B* 1. h) p̄lium *A* 1; praelium *A* 2. i) Ad *A* 2. k) exercitū *A* 1. l) baluag. *A* 2. m) hysam *(plerumque) B* 2. n) latuerunt *A*. o) cepit *A* 1. p) nordmannos *A* 1. q) onustos *A* 1. *B* 2. r) p̄da *A* 1. s) ire rex *A* 1. t) cummissum *A* 2. u) praelium *A* 2. *B* 1. v) nordmanni *A* 1. w) gugam *eadem manu corr.* fugam *A* 1. x) adque *B* 1; ad *add. A* 1. *B* 2. y) cęperunt *B* 1; ceperunt *A* 1. z) *sic codd.; Bouq. corr.* verterunt *(cf. Pertz, SS. I, p.* 520, *l.* 21—22*; Dehaisnes p.* 311, *n.* 1*).* a) C *A* 1. b) ascendens *A* 1. c) turpitur *B* 2. d) *his verbis desinit p.* 16, *infra in margine littera* m *posita; sequens incipit:* Hac etiam tempestate *(p.* 51, *l.* 11*); media* (victoria — hiemandum) *omissa B* 1.

1) *Lavier (Somme), infra Abbeville.* 2) *Le Vimeux.* 3) *Saucourt (Somme, arr. Abbeville).* 4) dare gloriam Deo *est locutio vulgatissima Bibliae Vulgatae, ut Apoc.* 11, 13: et dederunt gloriam Deo. 5) *Fortasse interpretandum:* paucisque Nortmannis ex dicta villa egressis, omnis exercitus se vertit in fugam. 6) *Sc. ex exercitu Hludowici regis.* 7) *Sc. Normanni.* 8) *Cf. quae Ann. Fuld. Cont. Ratisbon. a.* 891, *p.* 120. *de Arnulfo tradit.* 9) *De hac victoria Hludowici regis (cuius laudibus Hincmarus quidem in Ann. Bertin. p.* 152. *obtrectat) cf., praeter Reginon. chron. a.* 883, *p.* 120. *et Ann. Fuld. a.* 881, *p.* 96, *rhythmum Germanicum celeberrimum 'Das Ludwigslied'; Dümmler l. c. p.* 153 *sqq.*

881. mannos, rex ovans repedavit trans Hisam[a], perpauci vero Dani, qui evasere[b], interitum suorum nuntiavere[c] in castra, indeque Nortmanni Hludowicum regem adolescentem[d] timere coeperunt[e]. Rex quoque adunato exercitu in pago Camaracensium[f] venit castrumque sibi statuit in loco qui dicitur Strum[g, 1] ad debellationem Danorum. Nortmanni hoc cognoscentes Gandavum rediere suisque reparatis navibus terra marique iter facientes Mosam ingressi sunt et in Haslao[2] sibi sedem (Nov.) firmant ad hiemandum[h].

882. (Ian. 20). Hac[i] etiam tempestate Hludowicus[k, 3] rex senior obiit. 881. Febr. (12?). Karlus[l] vero frater eius Romam perrexit imperiique dignitatem adeptus est.

882. Anno Domini DCCCLXXXII. At australes[4] Franci congregant exercitum contra Nortmannos, sed statim terga vertunt[m, 5], (Apr. 10). ibique Walo Mettensis episcopus corruit. Dani vero famosissimum Aquisgrani palatium[6] igne cremant et monasteria[n], civitates Treveris[7] nobilissimam[8] et Coloniam Agrippinam, palatia quoque regum et villas cum habitatoribus terrae interfectis[o] igne cremaverunt. Contra quos[p] Karolus imperator exercitum infinitum congregat eosque Haslao[q] obsedit[9]. Godefridus[r] vero rex[10] ad eum exiit, cui imperator[s] regnum Fresonum[t], quod olim Roricus[u, 11] Danus tenuerat[12], dedit.

a) hysam *B* 2. b) Dani quieti *B* 2, *ubi in novo versu spatio vocis vacuo relicto sequitur* Interitum. c) nuntiauerunt *A* 1. d) adulescentem *A* 2. e) cęperunt *A* 1. f) cameracensium *A* 1. g) struni *A* 1. h) hyemandum *B* 2. i) ac, *littera initiali* H *omissa B* 2. k) hluoduuuicus *h. l. A* 1; hludouic. *h. l. et supra l.* 3. *et p.* 50, *l.* 6. 11. *B* 2. l) Karolus *A* 1; Karlus — adeptus est *iam ad a.* 882. *adscripta B.* m) uerterunt *B* 1. n) monasteriā *A* 1; atque *add. B* 2 *(sed cf. etiam Mir. S. Bavonis l. c.).* o) terre interfectas *B* 1. p) quo *B* 1. q) haslac *B* 1; in haslác *B* 2. r) Godefridus *A* 1. s) exiit cum imperatore *A* 2. t) frixonum *A* 2 *(cf. infra a.* 887. frexiam*).* u) rorïcus *A* 1; rorico *A* 2.

1) *Etrun ad Scaldim (Nord, arr. Cambrai); cf. Dümmler l. c. p.* 156, *n.* 1. 2) *Palatio regio Asloha sive Aslao (Aschlo), hodie Elsloo, infra Maastricht; cf. Ann. Fuld. Cont. Ratisbon. a.* 882, *p.* 107; *Dümmler l. c. p.* 157, *n.* 1. 3) *III. rex Franciae orientalis; cf. Dümmler l. c. III, p.* 164, *n.* 1. 4) *I. e. Franci orientales; cf. infra a.* 887. 5) *Ad vicum Remich prope Mosellam fl.; cf. Mirac. S. Glodesindis c.* 29, *SS. IV, p.* 237; *Dümmler l. c. p.* 162, *n.* 2; *Vogel p.* 287, *n.* 2. 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 158, *n.* 3. 7) *Quam urbem Normanni die coenae Domini (Apr.* 5*) invaserunt; cf. Reginon. chron. p.* 119; *Ann. Fuld. p.* 97; *Dümmler l. c. p.* 161 *sq.* 8) *Similiter Regino l. c.:* Trevirorum nobilissimam civitatem Galliarum. 9) *Cf. Dümmler l. c. p.* 158, *n.* 1. 201 *sqq.* 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 201, *n.* 4. 11) *Cf. Vogel p.* 75. 406 *sqq.* 12) *Sc. comitatus et beneficia in Frisia occidentali; cf. Ann. Fuld. a.* 850. 882, *p.* 39. 99; *Ann. Bertin. a.* 850. 882, *p.* 38. 153; *Reginon. chron. a.* 882. 884, *p.* 119 *sq.* 122; *Ann. Xant. a.* 850,

882. Coniugemque ei dedit Gislam filiam Hlotharii[a] regis[1] Nortmannosque[b] e suo regno abire fecit.

Hludowicus vero rex Ligerem[c] petiit[2] Nortmannos[d] volens e regno suo[e] eicere atque Alstingum[3] in amicitiam recipere, quod et fecit[4]. Sed quia iuvenis erat, quandam puellam, filiam cuiusdam Germundi[5], insecutus est; illa in domo paterno[f] fugiens, rex equo[g] sedens iocando[h] eam insecutus scapulas superliminare[6] et pectus sella[i] equi[k] attrivit eumque[7] valide[l] confregit. Unde egrotare[m] coepit et delatus apud Sanctum Dionisium[n], *Aug. 5.* Nonis Augusti[o] defunctus maximum[p] dolorem Francis reliquit[q, 8], sepultusque est in aecclesia[r] sancti Dionisii[n]. Miseruntque et vocaverunt fratrem eius Karlomannum, qui festine venit in Franciam. Berardus[s, 9] quoque quidam ab Italia veniens Bosonem tyrannum[t] non sinebat quietum esse.

Oct. Nortmanni[d] vero mense Octobrio in Condato[u, 10] sibi sedem[v] firmant regnumque Karlomanni acriter devastant. Karlomannus vero rex eiusque exercitus supra[w] Sumnam[x] in Barlous[y, 11] resederunt. Sed Nortmanni non cessant a rapinis, fugatis omnibus *accolis[z], qui relicti fuerant trans Sumnam[x]. Unde cum exercitu per Te-

a) lotharii *A* 1. b) northmannosque *A* 2. c) ligerim *B* 2. d) northmann. *abhinc plerumque A* 2. e) suo regno *A* 1 *(cf. supra l. 2)*. f) domo (*corr.* domū) paternum *B* 2. g) ęquo *A* 1. h) *ita recte A* 2 *(cf. etiam Andr. Marchian. ed. Beauchamps p.* 744*)*; iucundo *A* 1; iocundo *B*. i) scella *B* 2. k) aequi *A* 1. l) ualida *A* 1. *B* 1 (e, *ut videtur, in* a *mutato*). m) aegrotare *B* 2. n) dyonis. *A* 1. *B* 2. o) non̄ aug *A* 1. *B* 2; Non̄augustas *B* 1. p) maximam *B* 1. q) reliquid *B* 1. r) ecclesia *A* 1. *B* 1; aeclesia *B* 2. s) bérard̄ *B* 1. t) tirannum *B* 1. u) condito *post corr.* condato *B* 2. v) fidem *B* 1. w) supra *om. A* 1. x) somnam *A* 2; sunam *A* 1. y) barloos *A* 2. z) acculis *B* 1.

supra p. 17; *Dümmler l. c. I, p.* 278, *n.* 2. 343 *sq. III, p.* 203. 222; *Vogel p.* 292, *n.* 2. 295 *sqq.* 1) *Filiam Hlotharii II. et Waldradae; cf. Reginon. chron. p.* 120; *Ann. Fuld. p.* 100 *(qui tamen Godefridum illam nonnisi a.* 883. *uxorem duxisse referunt); Dümmler l. c. III, p.* 203, *n.* 1. 206; *Kohl l. c. p.* 476; *Vogel p.* 288, *n.* 4. 292, *n.* 2. 299, *n.* 4. 2) *Cf. Ann. Bertin. p.* 152: Et ipse ultra Sequanam, acsi recepturus Brittonum principes et bellaturus contra Nortmannos, usque Turonis perrexit. 3) *Hastingum; cf. Dümmler l. c. p.* 205, *n.* 1; *Vogel p.* 218, *n.* 3. 352, *n.* 1. 419. 4) *Cf. Tumul. SS. Quintini etc., SS. XV,* 1, *p.* 272; *Dümmler l. c.; Vogel p.* 350, *n.* 1. 5) *Cf., si vis, quae v. Kalckstein, 'Forsch. z. D. G.' XIV, p.* 112, *n.* 4. *annotavit.* 6) *Tigno ostii.* 7) *Sc. pectus.* 8) *Item Regino a.* 883, *p.* 120: quem omnes Galliarum populi nimio planctu lamentati sunt. 9) *Cf. F. de Gingins-la-Sarraz, 'Archiv f. schweiz. Gesch.' VII, p.* 183; *Dümmler l. c. p.* 208, *n.* 1; *Kohl l. c. p.* 477. 10) *Condé (Nord, arr. Valenciennes), ubi monasterium sanctimonialium erat; cf. Dümmler l. c. p.* 209, *n.* 1. 11) *Barleux (Somme, arr. Péronne); cf. Dehaisnes p.* 314, *n.* a.

rasciam[1] iter agentes Hisam[a] transierunt. Quos Karlomannus rex insecutus est eosque in[b] Avallis[2] comprehendit[c], commissoque[d] proelio[e] superiores Franci extiterunt[f], cecideruntque ibi Nortmanni[g] circiter mille, sed nil eos haec pugna[h] perdomuit. Karlomannus Compendio[i] palatio petiit, et Nortmanni[g] Condato ad naves[k] reversi. Indeque omne regnum usque Hisam[a] ferro et igne devastant, subversis moeniis[l] et monasteriis atque aecclesiis[m] usque ad solum dirutis servitoribusque divini cultus aut gladio aut fame peremptis aut ultra mare venditis et accolis terrae deletis[n], nemine sibi resistente. 882.

Tunc Hugo abba haec audiens adunato[o] suo exercitu venit ad regem et Nortmannis[g] a praeda[p] ex pago Belvacensi revertentibus simul cum rege in Vitconia[q] silva[3] insecutus, illi huc illucque dispersi[r], paucis suorum amissis, rediere ad naves. His etiam diebus Hincmarus Remorum archiepiscopus[4], vir merito a cunctis praedicandus[s], ex hac vita discessit[t]. *(Dec. 21).*

Anno Domini[u] DCCCLXXXIII. Cui in sede pontificali Folcho[v, 5], vir admirabilis[w] per omnia, successit[x]. Post haec Nortmanni monasterium et aecclesiam[y] sancti Quintini incendunt[6]; simul etiam et aecclesiam[z] Dei genitricis in Atrebatis civitate. Iterum Karlomannus rex Nortmannos[a] insecutus nil prospere vel utile fecit. Moritur etiam his diebus Hrotgarius[b, 7] Belvagorum episcopus; cui successit Honoratus[8]. Verno vero tempore 883.

a) hysam *B* 2. b) ui *B* 1, *ut notavit Lebeuf l. c. p.* 703, *quod me effugisse potest.* c) conprehendit *A* 2; cōprachendit *B* 1. d) comisso q· *(ante* q *littera* s *erasa) B* 1. e) p̄lio *A* 1; praelio *A* 2. f) exstiterunt *A* 1. g) northmann. *A* 2. h) pugna hęc *A* 1. i) compendum palatium *B* 1; compendium palatium *B* 2. k) sunt *add. B* 1; suas sunt *add. B* 2 *(sed cf. infra a.* 885*).* l) moenis *A* 1. m) ecclesiis *A* 1. *B* 1; aeclesiis *B* 2. n) deleos *manu recentiore corr.* deletis *B* 1. o) adunatu *B* 1. p) p̄da *A* 1. q) uiconia *A* 2. r) dipersi *corr.* dispsi *A* 1. s) p̄dicandus *A* 1. t) dicessit *B* 1; decessit *A* 1 *(cf. infra a.* 886*).* u) A. D. *om. B.* v) folco *A* 1; foldio *B.* w) ammirabilis *A* 1. x) *h. l.* Anno DCCCLXXXIII. *A* 2 *(cf. SS. XIII, p.* 709*).* y) eccl. *A* 1. *B* 1; aecl. *B* 2. z) eccl. *B* 1; ęcl. *B* 2. a) northmann. *A* 2. b) hortgarius *A* 1.

1) *La Thiérache, regio silvestris inter Mosam et Isaram superiorem sita.* 2) *Avaux ad Axonam fl. (Ardennes, arr. Rethel). Cf. Ann. Bertin. p.* 154; *Vogel p.* 313 *sq.* 3) *La forêt de Vicogne, prope Condé.* 4) *(*845—882*). De quo scripserunt C. v. Noorden (Bonn.* 1863*); H. Schrörs (Friburg. Brisigav.* 1884*); I. Heller in 'Allg. Deutsche Biogr.' XII, p.* 438 *sqq. Cf. etiam Dümmler l. c. passim (praesertim III, p.* 210 *sqq.).* 5) *Fulco (*883 — 900*), qui capellanus Karoli II. (Calvi) fuerat et a.* 878. *abbatiam S. Bertini acceperat; cf. Dümmler l. c. III, p.* 252. 6) *Cf. Tumul. S. Quintini l. c.; Ann. S. Quintini Veromand., SS. XVI, p.* 507; *Dümmler l. c. p.* 210, *n.* 1. 7) *(*881—883*); cf. Dümmler l. c. p.* 151, *n.* 3. 8) *(*883 — *c.* 900*).*

883. a Condato[a] egressi maritima petivere loca, ibique aestivo[b] remorati tempore Flamingos e terra sua fugere[c] compulerunt et undique saevientes[d] omnia ferro et igne[e] depopulantur. Circa autumni vero tempora Karlomannus rex in pago Vithmau[f] villa[g] Melnaco[1] contra Latverum cum exercitu ad[h] custodiam regni resedit, Northmanni[i]
Oct. ex. vero Octobrio mense finiente Latverum cum equitibus[k] et peditibus atque omni suppellectili veniunt. Naves quoque per mare Sumnam[l] fluvium ingressae regem cunctumque exercitum[m] eius fugere compulerunt atque Hisam[n] fluvium transire fecerunt. Tunc Ambianis civitatem[o] ad hiemandum[p] sibi sedem parant[2]. Dehinc usque Sequanam et circa fluenta Hisae[q] omnem terram devastant incensis monasteriis et aecclesiis[r] Christi, nemine[s] eis resistente. Tunc Franci, videntes Nortmannorum[i] res prospere in omnibus accrescere, quendam[t] Danum Christianum [Sigefridum[u]] nomine mittunt ad eos, qui caute cum[v, 3] . . . de[w] redemptione regni ageret. Ille vero Bellovagum venit, et ita Ambianis perrexit ad exercendum sibi iniunctum[x] negotium[4].

884. Anno Domini[y] DCCCLXXXIIII. Per idem tempus mortuo Engelwino[z] Parisiorum episcopo[5] Gauzilinus[a] abba[6] subrogatur in sedem[b] eius. Nortmanni[c] vero non cessant captivari atque interfici populum Christianum atque aecclesias[d] subrui, destructis moeniis[e] et villis igne[f] crematis. Per omnes enim plateas iacebant cadavera clericorum, laicorum nobilium atque aliorum[g], mulierum, iuvenum et lactentium[h]. Non enim erat via vel locus, quo non iacerent mortui, et erat tribulatio om-

a) condito *B* 1. b) hestiuo *B* 1; estiuo *B* 2. c) fugare *eadem manu in marg. add.* *A* 1; fugare *B*. d) seuientes *B*. e) igni *B* 1. f) uilmau *A* 2. g) villa *om.* *A* 1. h) a *A* 1. i) northmann. *A* 2. k) aequitibus *A* 1. l) sunam *A* 1. m) exerc. *om.* *A* 2; eius exerc. *A* 1. n) hysam *B* 2. o) ciuit' *B* 1; ciuitate *B* 2. p) hyemandum *B* 2. q) hysae *B* 2. r) eccl. *B* 1; aecl. *B* 2. s) nenne *eadem manu corr.* nenpe, *post corr.* nemine *A* 1. t) quandam *B* 1. u) *om. codd., suppl. Pertz; cf. infra a.* 884. v) eis *add.* *B* 1. w) de *om.* *B* 2. x) *ita* *A* 1. *B* 1 *(Chr. Norm.), cf. infra p.* 55, *l.* 9; iniunctum sibi *A* 2. *B* 2. y) A. D. *om.* *B*. z) egeluino *eadem manu corr.* engeluino *A* 1. a) gozlinus *A* 1; gacizilinus *B*. b) sede *A* 1. c) northmanni *A* 2. d) eccl. *B* 1; aecl. *B* 2. e) męniis *A* 1. f) igne *om.* *B* 2. g) aliarum *A* 1. h) lactantium *A* 2. *B* 1 *(Chr. Norm.)*.

1) *Miannay (Somme, arr. Abbeville). Cf. chartam Karlomanni* apud Melnacum villam Vimnau comitatu *iam Aug.* 11. *datam, Böhmer, Reg. Karol. nr.* 1862; *Lebeuf l. c. p.* 704; *Dehaisnes p.* 317, *n.* a. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 229, *n.* 2. 3) *Cf. infra a.* 884, *ubi haec denuo referuntur:* ut cum principibus suae gentis tractaret — primores gentis quae sibi fuerant dicta enuntiat. 4) *Cf. infra a.* 884. 5) *A.* 871—883. 6) *Cf. supra p.* 44, *n.* 8; *Dümmler l. c. p.* 273, *n.* 1.

nibus et dolor, videntes populum Christianum usque 884. ad[a] internitionem[b, 1] devastari.

Interim, quia rex iuvenis erat, omnes principes Compendio[c] palatio conveniunt tractaturi, quid illis esset agendum. Initoque consilio Sigefridum Danum Christianum regique fidelem, qui nepos fuerat Heorici[d, 2] Dani, [mittunt[e]], ut cum principibus suae gentis tractaret, ut tributum acciperent et e regno abirent. At ille quod sibi iniunctum fuit opere implere studuit, Ambianis ivit[f], primores[g] gentis quae[h] sibi fuerant dicta enuntiat[i, 3], et post longam et diuturnam contionem[k] in eundo et redeundo, renuntiando[l] nunc his, nunc illis, ad ultimum XII milia[m] pondera[n] argenti cum suo pondere[4] imposuerunt regi et Francis in tributum[5], et datis obsidibus ad invicem, coeperunt hi qui trans Hisam[o] erant aliquatenus securi esse. A die itaque purificationis sanctae Mariae usque mense Octobrio[6] inter eos haec *Febr. 2 — Oct.* securitas data est.

Sed Nortmanni[p] trans Scaldum[q] agentes praedas[r] more sibi solito[s] ferro et igne cuncta devastant, aecclesias[t], monasteria, civitates, vicos, habitatores usque ad

*p. 201. internitionem[u, 1] *deletis. Post sanctum itaque pascha *Apr. 19.* inchoatur tributum persolvi. Spoliantur aecclesiae[t] et aecclesiastica[t] mancipia; tandem soluto tributo, mense Octobrio finiente adunantur Franci, ut, si Nortmanni[p] *Oct. ex.* inmutari[v] fidem vellent, eis resisterent. Nortmanni[p] vero sua castra incendunt atque ab[w] Ambianis recedunt. Rex vero et Franci transito Hisa[o] lento itinere eos insequuntur[x]. Praedicti[y] vero Dani iter agentes Bononiam veniunt ibique agentes consilium, quid sibi faciendum esset[z], pars illorum mare transiit[a], atque pars Luvanium in regno quondam Hlotharii[b, 7], ibique sibi castra statuunt

a) ad *om.* *A* 1. *B* 1. b) internecionem *A* 2. *B* 2. c) conpendio *A* 2. d) hreorici *A* 2. e) *om. codd.; suppl. iam Bouq.; cf. supra p.* 54, *l.* 17. f) uenit *B* 2. g) primioribus uel primores *A* 1; primoribus *B* 2. h) quas *A* 2. i) nuntiat *B* 2. k) conditionem *A* 1; concionem *B* 1. l) renunciando *A* 2. m) XIIcim mił *A* 1. n) pondere *A* 1. *B* 1. o) hys. *B* 2. p) northmanni *A* 2. q) schaldum *A* 2. r) p̄das *A* 1. s) solito sibi *B* 2. t) eccl. *B* 1; aecl. *B* 2. u) internecionem *A* 2. *B* 2. v) inmitari *A* 1. w) ad *perperam* *A*. *B* 1. x) insecuntur *A* 2. y) p̄dicti *A* 2. z) *ita* *A* 1. *B* 1 (est̄); est *A* 2. *B* 2 *(cf. supra l.* 4—5*)*. a) tr. mare *B* 2. b) lotharii *A* 1.

1) usque ad internecionem *saepissime legitur in Biblia Vulg.* 2) *Rorici(?); cf. supra p.* 51, *l.* 24; *Vogel p.* 316, *n.* 2. 405. 3) *Cf. supra p.* 54, *l.* 15 *sqq.* 4) *Intellegendum videtur sui ponderis.* 5) *Cf. Ann. Fuld. p.* 102; *Reginon. chron. p.* 121; *Dümmler l. c. p.* 229, *n.* 3. 6) *Cf. infra l.* 24—25. 7) *Cf. Reginon. chron. a.* 884. 886, *p.* 122. 125.

884. ad hiemandum[a]. Franci vero qui cum Karlomanno fuerant[b] redierunt[c] ad sua loca[d]; pauci iuvenes cum eo remanserunt venandi causa in Basiu silva[1]. Et dum rex aprum[e] vellet percutere, quidam e suis Bertoldus nomine, cum ei[f] iuvare[g] vellet, casu regem in tibia vulneravit, et accepto vulnere supervixit plus VII diebus atque
Dec. (12). in eodem loco defunctus est . . . . . .[h] Decembris[i, 2], anno aetatis suae circiter XVIII. Delatum est corpus eius in monasterium sancti Dyonisii[k] ibique[l] humatum[m]. Franci capiunt consilium et Theodericum[n] comitem[3] Italiae[o, 4] dirigunt ad imperatorem Karolum, uti[p] veniat in Franciam[4].

885. Anno Domini[q] DCCCLXXXV. Karolus imperator
(Ian.). nuntio percepto[r] acceleravit iter[s] et venit usque[t] Pontionum[u, 5], ibique omnes qui fuerant in regno Karlomanni ad eum venerunt eiusque se subdidere imperio; atque ita Karolus imperator rediit in terram suam, praecipiens[v] eos[w] qui erant ex regno[x] quondam Hlotharii[y] et regno Karlomanni pergere[z] Luvanio contra Nortmannos[a]. Condicto[b] itaque[c] uterque exercitus[d] placiti die[6] advenerunt ad dictum locum, praeter[e] Hugonem[f] abbatem, qui dolore pedum ab hac profectione se abstinuit, sed nil[g] ibi prospere egerunt, verum cum magno dedecore[h] rediere ad sua. Francosque qui venerant ex regno Karlomanni irrisere Dani[i]: 'Ut quid ad[k] nos

a) hyemandum *B* 2. b) erant *B* 2. c) redierent *eadem manu corr.* redierunt *A* 1. d) loca sua *B* 2 *(cf. infra a.* 885*)*. e) aprum *om. A* 1. f) eum *B* 2 *(Chr. Norm.)*. g) iuuaret (t *expuncto*) *B* 1. h) *dies in omnibus codd. omissus, voce erasa B* 2; *lacuna fere decem litterarum B* 1. i) [d]ecebr̄ *B* 2. k) dionisii *A* 2; dyonysii *B* 1. l) imque *eadem manu corr.* illique(?) *A* 1. m) umatum *B* 1. n) theodricum *A* 1. o) *sic omnes codd., quod tamen* Italiam *emendandum censuerim; cf. etiam Bouquet.; Kohl l. c.* p) ut *A* 1. q) A. D. *om. B.* r) percoepto *A* 1. s) iter *om. B* 2, *duabus litteris erasis.* t) ad *add. A* 1. u) pontionem *eadem manu corr.* pontionum *A* 1. v) p̄cipiens *A* 1. *B* 1. w) eis *B* 2. x) ex regno *om. B* 2. y) hhotharii *eadem manu corr.* hlotharii *A* 1. z) perrege *B* 1. a) northmannos *A* 2. b) Condito *B.* c) *sequitur* die *expunct. B* 2. d) exerc. uterque *A* 1. e) p̄ter *A* 1; preter *B* 2. f) huguuem *A* 1; abb. hugonem *A* 2. g) nihil *A* 1; *om. B* 2. h) manno decore *A* 1. i) dicentes *add. B* 2. k) a *B* 1.

1) *Bezu-la-forêt, non procul a Les Andelys (Eure). Cf. chartam Karlomanni* apud Andeli monasterium *Dec.* 10. *datam, Böhmer l. c. nr.* 1869; *Bouquet, 'Recueil' IX, p.* 438, *n.* a; *Dümmler l. c. p.* 232, *n.* 1. 2) *Cf. Ann. Fuld. p.* 101; *Reginon. chron. p.* 121 *sq.*; *Dümmler l. c. Obiit pridie Id. Dec.* 3) *Cf. Dümmler l. c. p.* 234, *n.* 1; *infra a.* 888. 895. 4) *Karolus imperator tunc Ticini (Pavia) morabatur; cf. Mühlbacher nr.* 1696*a*; *Dümmler l. c. p.* 234; *Kohl l. c. p.* 485. 5) *Ponthion (Marne, arr. Vitry-le-Français)*; *Dümmler l. c. n.* 4. 6) *Intellegendum, utrumque exercitum condicto ab imperatore placiti die Lovanium venisse (cf. infra a.* 888*). Non est cur hunc locum cum aliis editoribus (cf. Dehaisnes p.* 321, *n.* 2*) corrigamus.*

venistis? Non fuit necesse. Nos scimus[a], qui estis, et vultis, ut[b] ad vos redeamus; quod[c] faciemus'. 885.

His etiam diebus Godefridus Danus, quia disponebat suam inmutare[d] fidem[1], astu Gerulfi[2] sui fidelis ab Heinrico duce[3] interficitur[4]. (Maio). Hugo etiam filius Hlotharii regis iubente imperatore per consilium dicti ducis[e] excaecatus[f] est[5]. Mense itaque Iulio VIII. Kal. Augusti (Iul. 25.) Rotomagum[6] civitatem ingressi[7] cum omni exercitu, Francique eos usque in dictum locum insecuti sunt. Et quia necdum eorum naves[g] advenerant[h], cum navibus in Sequana repertis fluvium transierunt et sedem sibi[i] firmare non desistunt. Inter haec omnes qui morabantur[k] Neustria[l] atque Burgundia adunantur et collecto[m] exercitu adveniunt quasi debellaturi Nortmannos[n]. Sed ut congredi debuerunt, contigit ruere Ragnoldum ducem Cinomannicum[o] cum paucis, et hinc[p] rediere omnes ad loca sua cum magna tristitia, nil actum utile[8].

Tunc Nortmanni[n] sevire coeperunt[q] incendiis, occisionibus sitientes[r], populumque Christianum necant, captivant, aecclesias[s] subruunt, nullo[t] resistente[9]. Iterum Franci parant se ad resistendum, non in bello, sed munitiones[u] construunt, quo illis navale[v] iter interdicant. Castrum quoque[w] statuunt super fluvium Hisam[x] in loco qui dicitur Ad pontem Hiserae[y, 10], quod Aletramno[z, 11] committunt[a] ad custodiendum. Parisius civitatem Gauz-

a) Noscimus *A* 1. b) aut *A* 2. c) quid *B* 1. d) immutare *A* 1. *B* 1. e) dicis *eadem manu corr.* ducis *A* 1. f) excecatus *A* 1. g) naues eorum *A* 1. h) aduenrnt *B* 2. i) sibi *om.* *A* 2. k) in *vix supplendum videtur (cf. Kohl l. c. p.* 490*)*. l) niustria *B* 2. m) collectu *A* 1. n) northmann. *A* 2. o) cynomannicum *B* 2. p) bino *A* 2. q) ceperunt *A* 1. r) scicientes *A* 1. s) eccl. *B* 1; ęcl. *B* 2. t) sibi *add.* *B* 2 *(cf. supra p.* 44, *l.* 19. 54, *l.* 15; *at rursus infra a.* 889*)*. u) inmunitionem *(primo* n *expuncto)* *A* 1. v) nav. illis *A* 1. w) quoque *om.* *B (Chr. Norm.)*. x) hysam *B* 2. y) hyserę *B* 2. z) alethranno *A* 2. a) conmittunt *A* 2.

1) *Hoc non de religione intellegendum; cf. supra p.* 55, *l.* 26; *Hellmann, 'N. Archiv' XXXIV, p.* 25, *n.* 1. 2) *Cf. de Gerolfo Frisione, auctore generis comitum Hollandiae, Reginon. chron. a.* 885. 898, *p.* 123. 146; *S. Hirsch, 'Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich II.' t. I, p.* 340 *sq.; Dümmler l. c. p.* 237, *n.* 3. 465; *Vogel p.* 307, *n.* 4. 3) *Cf. supra p.* 47, *n.* 6. 4) *Multo fusius haec in Reginon. chron. p.* 123 *sq. enarrantur; Dümmler l. c. p.* 237 *sqq.* 5) *Cf. Dümmler l. c. p.* 240, *n.* 2. 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 247, *n.* 1. 7) *Sc. Normanni.* 8) *Cf. Vogel p.* 321, *n.* 1 *(de narratione magnam partem fabulosa in Dudonis decani S. Quintini opere de moribus et actis primorum Normanniae ducum).* 9) *Cf.* 2. *Paral.* 28, 20: nullo resistente vastavit. 10) *Pontoise (Seine-et-Oise). Cf. Vogel p.* 322. 11) *Cf. Dümmler l. c. p.* 36, *n.* 3. *(*260. 685*)*.

885. Nov. linus[a] episcopus munit[1]. Nortmanni[b] vero mense Novembri Hisam[c] ingressi praedictum[d] castrum obsidione cingunt aquamque eis qui in castro erant inclusi haurire ex flumine, quia aliam non habebant[e], prohibent. Hi[f] vero qui in castro[g] erant coeperunt laborare pro penuria aquae[h]. Quid multa?[i] Pacem petunt et vivos se abire petunt, et datis ad invicem obsidibus, Aletramnus[k] cum suis Belvacum[l] petiit. Nortmanni[b] vero dictum igne cremaverunt castrum, diripientes omnia inibi reperta. Nam hi[m] qui castrum reliquerant[n] omnia sua inibi dimiserunt praeter[o] arma et equos[p]; sub hac etiam conditione abire illis permissum est.

Hac Nortmanni[b] patrata victoria valde elati Parisius adeunt turremque[q, 2] statim aggressi[r] valide obpugnant[s], et quia necdum perfectę[t] firmata fuerat[u], eam se capi sine mora existimant[v]. At Christiani viri- 1. *Mach.* 9, 13. liter eam defendunt, et factum *est proelium*[w] *a mane usque ad vesperum*[3], noxque dirimit proelium[x]; atque ita *(Nov. 26).* Nortmanni[b] ea nocte regressi[y] ad naves[z]. Gauzlinus[a] vero episcopus et Odo[4] comes tota nocte cum suis *labo- *p. 20 ravere, suam obfirmantes turrim ad praeparationem[b] *(Nov. 27).* pugnae. Sequenti die iterum Nortmanni[c] accurrunt ad ipsam[d] turrim ad proelium[e], fitque gravis pugna usque ad solis occasum. Sed Dani multis suorum amissis rediere ad naves[5]; indeque sibi castrum statuunt adversus civitatem eamque obsidione vallant, machinas construunt, 886. *(Ian. ex. — Febr. inc.)* ignem[f] supponunt et omne ingenium suum apponunt[g]

a) gauzilinus *A* 1. b) northmanni *A* 2. c) hysam *B* 2. d) p̄dictum *A* 1. e) non hab. aliam *A* 1. f) Hii *A* 1. *B* 2 (Ii *Chr. Norm.*). g) castra *A* 2. h) aqua *A* 1. i) *signum interrogationis om. B* 1. k) alethrann. *A* 2. l) cum suis beluacum cum suis *A* 1. m) hii *B* 2. n) reliquerunt (reliquerī) *A* 1. o) preter *B* 1. p) ęquos *A* 1. q) turrimque *B*. r) agressi *B* 1. s) oppugnant *B*. t) *sic A. B* 1; perfecte *B* 2. u) fuerant, *sed littera* n *deleta B* 1. v) *post* x *una littera erasa videtur B* 1. w) prelium *A* 1; praelium *A* 2. x) p̄lium *A* 1; praelium *A* 2. y) sunt *add. B* 2 *(cf. supra p.* 53, *l.* 6—7*)*. z) suas *add. B* 2. a) Gauzilinus *A* 1. b) p̄parationem *A* 1. c) northmanni *A* 2. d) ipsa *A* 1. e) p̄lium *A* 1; praelium *A* 2. f) igue *A* 1. g) adponunt *A* 1. *B* 2.

1) *Cf. Abbonis Bella Parisiacae urbis, l. I, v.* 15—19, *Poet. Carol. IV, p.* 80; *Dümmler l. c. p.* 261, *n.* 1. 2) *De cuius situ cf. Poet. Carol. l. c. p.* 81; *Dümmler l. c. p.* 262. 3) 1. *Mach.* 9, 13: vesperam. 4) *Comes Parisiensis, postea (*888—898*) rex, filius Roberti Fortis. De quo scripsit Ed. Favre, 'Eudes, comte de Paris et roi de France' (Paris* 1893*)*. — *Abbo l. c. l. I, v.* 45 *sq., p.* 81:

Hic consul venerabatur, rex atque futurus;
Urbis erat tutor, regni venturus et altor.

5) *Cf. Abbo l. I, v.* 60—171, *p.* 81 *sqq.; Dümmler l. c. p.* 262 *sq.; Vogel p.* 325 *sq.*

ad captionem civitatis. Sed Christiani adversus eos fortiter dimicando in omnibus extitere[a] superiores[1]. 886.

[Anno Domini DCCCLXXXVI.[b]] VIII. Idus Februarii contigit grave discrimen infra[c] civitatem habitantibus. *Febr. 6.* Nam ex gravissima inundatione fluminis minor pons[2] disruptus est[3]. Quo cognito episcopus delegit[d] nocte illa ex suis viros nobiles et strenuos ad custodiam turris[e], ut mane facto pons restauraretur; quod Nortmannis[f] minime latuit. Anteque auroram surgentes *Febr. 7.* cum omni multitudine ad ipsam accurrerunt turrim eamque vallantes, ne adiutorium e civitate illis[g] superveniret, obpugnare[h] coeperunt[i]. Illis vero qui intra turrim erant acriter[k] resistentibus, fit clamor multitudinis usque in caelum, episcopo desuper muro civitatis cum omnibus qui in civitate erant nimis flentibus, eo quod suis subvenire non possent, et quia nil aliud agere poterat[l], Christo eos commendabat. At[m] Nortmanni[n] cum impetu portam ipsius turris[o] adeunt ignemque subponunt[p], et hi[q] qui infra erant fracti vulneribus et incendio capiuntur atque[r] ad obprobrium[s] Christianorum diversis interficiuntur modis atque in flumine praecipitantur[t]. Indeque ipsam turrim destruunt. Post haec non cessant obpugnare[u] civitatem.

Episcopus vero corde confractus ex gravi damno[v] Herkengero comiti[4] litteras misit mandans, ut quantotius[w] Germaniam peteret et Heinrico[5] duci[x] Austrasiorum[6] expeteret, quo ei et populo Christiano subveniret. Herkengerus[y] vero quae[z] sibi mandaverat statim adimplevit[7] et Heinricum cum exercitu Parisius[a] venire fecit, sed nil ibi profecit atque in suam rediit regionem[8]. Gauzlinus[b] vero, dum omnibus[c] modis populo Christiano[d]

a) existere *A* 1. b) *uncis inclusa om. A* 1 *(cf. supra p.* 40, *n.* a*). B.* c) in *A* 1. d) *cf. supra p.* 41, *l.* 26. *et p.* 43, *l.* 14. e) turrim *A* 1. f) northmannis *A* 2; normannis *A* 1. g) illis ciuit. *A* 2. h) oppugnare *A* 1. *B.* i) cęperunt *A* 1. k) acriter — in civitate erant *om. A* 2. l) pot. agere *A* 1. m) Ad *A* 1. n) northmanni *A* 2. o) turrim *A* 1. p) supponunt *B* 2. q) hii *B* 2. r) adque *A* 1. *B* 1. s) opprobrium *B* 2. t) p̄cipit. *A* 1. *B.* u) oppugnare *B.* v) dampno *A* 1. w) quā totius *A* 1. x) duce *(post corr.* duci*) A* 1. y) kerkengerus *B* 1. z) qua *A* 2. *B* 1. a) parisuis *B* 1. b) Gozlinus *A* 1. c) omib; *A* 1. d) populo christiano *corr.* populū christianū *B* 2.

1) *Cf. Vogel p.* 328, *n.* 1. 2) *Pons australis; cf. Vogel p.* 329. 414 *sq.* 3) *Cf. Abbo l. I, v.* 504 *sqq., p.* 94. 4) *Milidunensi (Melun), ut videtur; cf. Dümmler l. c. p.* 265. 266, *n.* 1. 5) *Cf. supra p.* 57, *n.* 3. 6) *Cf. Waitz, 'VG.' ed.* 2. *V, p.* 51, *n.* 4. 7) *Cf. Dümmler l. c. p.* 266, *n.* 1. 8) *Cf. Abbo l. II, v.* 3 *sqq.* 34, *p.* 98 *sq.; Dümmler l. c.*

886. iuvare studeret[a], cum Sigefrido[b, 1] rege Danorum amicitiam[c] fecit, ut per hoc civitas ab obsidione liberaretur[2]. Dum haec aguntur, episcopus gravi corruit in- (Apr. 16). firmitate[d], diem[e] clausit extremum[3] in loculoque[f] positus est[g] in ipsa civitate. Cuius obitus Nortmannis[h] non latuit; et antequam civibus eius obitus nuntiaretur[i], a Nortmannis[h] deforis praedicatur[k] episcopum esse mortuum. Dehinc vulgus pertesi una cum morte patris obsidione inremediabiliter contristantur[4]. Quos Odo illustris comes suis adhortationibus[l] roborabat. Nortmanni[h] tamen cotidie non cessant obpugnare[m] civitatem, et ex utraque parte multi interficiuntur[n], pluresque vulneribus debilitantur[5], ęscae[o] etiam coeperunt[p] minui in civitate[q].

(Maii 12). His diebus, id est[r] . . . . ., Hugo venerabilis abba ex hac vita[s] decessit[6] sepeliturque in monasterio sancti Germani Autisiodoro[t, 7]. Odo vero, videns affligi populum, clam exiit[u] de civitate, a principibus regni requirens auxilium et, ut imperatori innotescerent[v] velocius perituram civitatem, nisi auxilium ei daretur[w, 8]. Dehinc regressus ipsam civitatem de eius absentia nimis repperit merentem[x]; non tamen in ea[y] sine admiratione[z] introiit. Nortmanni[a] eius reditum[b] praescientes[c] occurrerunt[d] ei ante portam turris. Sed ille, amisso[e, 9] equo[f] a dextris et a sinistris adversarios caedens[g], civitatem[h]

a) v e l l e t *B* 2. b) segefrido *A* 1. c) amiticiam *B* 1. d) in infirm. *B*. e) diemque *B* 2. f) et in loculo *B* 2. g) est *om.* *A* 1. h) northmann. *A* 2. i) nunciaretur *A* 2; enuntiaretur *A* 1. k) p̄dicatur *A* 1. l) adortationibus *A* 1. m) oppugnare *A* 1. *B*. n) inficiuntur *B* 2. o) aescę *A* 1. p) cęperunt *A* 1. q) ciuitatem *A* 1. r) id *est om.* *A* 2. *B* 2; (idem *A* 1?); idē in *B* 1, *ubi sequitur lacuna 6 fere litterarum, ut infra p.* 62, *l.* 5. id est *legi potest. Praeterea Hugo nonnisi multo ante (p.* 53, *l.* 12*) postremo commemoratus. Apparet igitur diem hoc loco (ab ipso auctore?) omissum esse.* s) ciuitate *A* 2. t) autisiodōro *(e super altera littera* o *superscr.) A* 1; autisiodero *B* 1. u) exigit *A* 1. v) innotesceret *A* 1 *(cf. Pertz, SS. I, p.* 523, *n.* d*)*. w) ei auxilium detur *B* 2. l) męrentem *B* 2. y) in ea *om. h. l.* *B* 2. z) ammiratione *A* 1; in eam *hic add.* *B* 2. a) Northmanni *A* 2. b) red. *om.* *A* 1. c) p̄scientes *A* 1. d) accurrerunt *A* 1. *B*. e) *sic omnes codd., i. e.* ammisso (admisso); *cf. Ovid. ex Ponto II,* 6, 38: Nil nocet admisso subdere calcar equo; *Caesar. Bell. Gall. I,* 22; *Bell. civ. II,* 34; *Bouq. et Dehaisnes* emisso, *Pertz* immisso *legere maluerunt.* f) ęquo *A* 1. g) cedens *A* 2. h) ciuitate *B* 1.

1) *Cf. Dümmler l. c. p.* 201, *n.* 4. 262, *n.* 1; *Vogel p.* 247 *sq.* 281, *n.* 3. 404. 410. — *Abbo l. I, v.* 38, *p.* 80 (Solo rex verbo, sociis tamen imperitabat). 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 267. 3) *Cf. Abbo l. II, v.* 68—73, *l. c. p.* 100; *Epitaph. ib. p.* 136 *sq.*; *Dümmler l. c. p.* 267, *n.* 2. 4) *Cf. Abbo l. c. v.* 74—75. 5) *Cf. Abbo l. II, v.* 155. 159—161, *p.* 102. 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 267, *n.* 2. 7) *Cf. Dümmler l. c.* 8) *Abbo l. II, v.* 163 *sqq., p.* 102. *Odonem ad imperatorem auxilii petendi causa missum esse tradit, quare Kohl l. c. p.* 494. *illum ipsum Karolum adiisse putat; cf. tamen Dümmler l. c. p.* 268, *n.* 2; *v. Kalckstein, 'Gesch. d. Französ. Königthums' I, p.* 40, *n.* 1; *Vogel p.* 333. 9) *Sc. concitato.*

ingressus[1] tristem populum reddidit laetum. Nemo[a] tamen mortalium[b] enumerare potest, qualia pericula ibi pertulerint[c], vel quot[d] milia hominum in diversis praeliis[e] ibi corruerint[c] ex utraque parte; nam sine intermissione cum diverso apparatu armorum et machinarum arietumque ipsam concutiebant civitatem. Sed omnibus magna instantia ad Deum clamantibus semper liberati sunt. Nam ferme octo[f] mensibus, antequam imperator eis subveniret, diversis modis proeliatum[g] est. 886.

Circa autumni vero tempora Carisiacum[h, 2] veniens (Aug. ex.). cum ingenti exercitu praemisit[i] Heinricum[k] dictum[3] ducem Austrasiorum Parisius[4]. Qui dum[l] advenisset illuc cum exercitu prope civitatem, cum paucis inconsulte coepit equitare[m] circa castra Danorum volens invisere, qualiter exercitus castra eorum possent adtingere[n], vel quo ipsi castra figere deberent: et ecce equus[o] eius subito corruens inter fossas, quas Nortmanni[p] fecerant[q], illum deiecit ad[r] terram. Statimque de latibulis Dani (Aug. 28).
*p. 203. pauci surgentes *illum interemerunt[5], magnumque dolorem et terrorem Christianis[s] fecit[t], Danis vero gaudium. Cumque nudassent illum armis suis, supervenit quidam e Francis Ragnerus[u, 6] nomine comes eiusque corpus non

a) Nemo — civitatem *(l. 6) om.* *B* 2. b) mortelium *eadem manu corr.* mortalium *B* 1. c) pertulerunt . . . corruerunt *A* 2. d) quod (qđ) *A* 1. *B* 1. e) p̄liis *A* 1; proeliis *A* 2. f) octob̄ *A* 2. g) p̄latum *A* 1; pręlatum *B* 1; praeliatum *A* 2. h) parisia cum *A* 1. i) p̄misit *A* 1. k) henricum *B* 2. l) par. quidam *A* 1. *B* 1. m) cępit *(B 2)* aequitare *A* 1. n) attingere *A* 1. *B* 2. o) ęquus *A* 1. p) northmanni *A* 2. q) fecerunt *A* 1. r) in *B* 2. s) christianos *A* 2. t) fecerunt *B* 2. u) rainerus *(semper)* *B* 2.

1) *Cf. Abbo l. II, v.* 201 *sqq., p.* 103:
Ast hostes prohibere fores turris cupientes,
Transsiliunt Sequanam, vallantes littora circum.
Reddidit Odo tamen castellanis equitando
Se medios inter sevos, Ebolo reserante
Huic portas, cunctique stupent hoc nobile factum.
2) *Quierzy (Aisne). Cf. Mühlbacher nr.* 1724; *Dümmler l. c. p.* 269, *n.* 1; *Kohl l. c. p.* 494; *Vogel p.* 334, *n.* 1. 3) *Cf. supra p.* 59, *l.* 26 *sq.* 4) *Diverse Regino a.* 887, *p.* 125: Denuo aestivo tempore, antequam segetes in manipulis redigerentur, idem Heinricus cum exercitibus utriusque regni Parisius venit; *cf. Dümmler l. c. n.* 2; *Mühlbacher nr.* 1723 *a.* 5) *Cf. Reginon. chron. a.* 887, *p.* 125 *sq., ubi haec fusius, sed similibus verbis narrantur; Abbo l. II, v.* 217 *sq., p.* 104. *Diem, Ann. necrolog. Fuld. mai., SS. XIII, p.* 186, *indicatam L. de Ranke, 'Weltgesch.' ed.* 1—3. *VI,* 1, *p.* 280, *n.* 1, *immerito impugnavit; cf. Dümmler, Mühlbacher, Kohl, Vogel ll. ll.* 6) *Cf. Abbo l. I, v.* 67. 245, *p.* 81. 87; *Dümmler l. c. Non a veri simili abhorret de Reginario illo 'Langhals' cognominato cogitandum esse, qui postea Lotharingiae praefuit; cf. infra a.* 895. 898.

886. absque vulneribus illis tulit[1]. Quod statim imperatori[a] nuntiatum est. Ille vero audito multum doluit, accepto (*Oct.*). tamen consilio[2] Parisius venit cum manu valida. Sed quia dux periit, ipse nil[b] utile gessit[3].

Sept. 17. His diebus, id est[c] XV.[d] Kal. Octobris, Bellovagus civitas igne[e] ex parte crematur. In quo incendio omnis ornatus monasterii sancti Vedasti[f, 4] in thesauro et sacris vestibus et libris et kartis[g] deperiit[5]. Imperator vero cum exercitu ad castra Nortmannorum[h] veniens, quia[i] ex utraque parte fluminis[k] castra fixerant, eis[l] unam[6] fecit deserere fluviumque transire atque[m] in[n] unum castra ponere. Deinde misit custodes in civitatem et exercitum misit trans flumen. Indeque coeperunt[o], quia hiems[p] imminebat, missi ad invicem discurrere, ut imperator pacem cum Danis faceret[q]. Et factum est vere[r] (*Nov.*). consilium nimis miserum. Nam utrumque, et civitatis redemptio illis promissa est et data et via sine impedimento[s] attributa, ut Burgundiam hieme[t] depraedarent[u]. Episcopo quoque in ipsa civitate delegato, Askricho[v, 7] nomine, et terram patris sui Rothberti[w] Odoni comiti concessam[8], imperator castra movit inde et quo[9] venerat redire festinavit[x]. Nam Suessionis[y] apud Sanctum Medardum terram[z] inter Francos dispertiit[10]; necdumque se de eo moverat loco, et ecce Sigefridus[a] rex, cuius supra meminimus[11], Hisam[b] fluvium ingressus, terra et aqua[c] iter faciens[d] post eum cum suis, omnia ferro vastabat et igne. Quod cum imperator agnovisset[e] — nam

a) impr̄ *A* 1. — nunciatum *B* 1. b) nill *A* 1, *alterum* l *expunct.* c) idē *B* 1; *cf. supra p.* 60, *l.* 14. d) XII. *A* 1. e) igne *om. B* 2. f) uædasti *B* 1. g) cartis *A* 2. h) northmann. *A* 2. i) qui *A* 1. k) flumini *B* 1. l) eos *B* 2. m) adque *B* 1. n) ui *B* 1. o) cęperunt *A* 1; ceperunt *B* 1. p) hiemps *A* 1; hyems *B* 2. q) fieret *A* 2. r) vere *om. B* 2. s) inpedimento *A* 2. t) hyeme *B* 2. u) depdarent *A* 1. *B* 2. v) ascricho *A* 2; haskrico *A* 1. w) rotberti *A* 1. x) fest. red. *A* 1. y) sue || sionis *A* 1; suessonis *B* 1. z) terra *A* 2. a) sigefrid *A* 1; siefridus *B*. b) hysam *B* 2. c) terrā et aquā *A* 1. d) faciens iter *A* 2; fatiens *A* 1. *B* 1. e) cognouisset *A* 1 *(Chr. Norm.)*.

1) *I. e. sustulit; cf. infra a.* 895. 896. 899. (900). 2) *Cf. supra p.* 48, *l.* 5. 3) *Similiter Regino p.* 127. 4) *Cf. Chron. Vedastin. a.* 881, *l. c.:* Nonas Ianuarias corpus sancti Vedasti Belvacus cum omni ornamento asportatur; *Relat. corp. b. Ved. c.* 4. 5. 7, *SS. XV,* 1, *p.* 402, *n.* 3. 403; *Ann. Elnon. min. a.* 880, *SS. V, p.* 19; *Vogel p.* 266, *n.* 1. 270. *Relatum est corpus ad locum suum, quo etiam monachi rediere, a.* 893. *Iul.* 15. 5) *Haec verba scriptor Mirac. S. Rictrudis l. I, c.* 12, *l. c. imitatus est.* 6) *Sc. ripam Sequanae dextram.* 7) *Gauzlini successore.* 8) *Cf. Reginon. chron. a.* 887, *p.* 126; *Dümmler l. c. p.* 273. 9) *Intellegendum:* unde. 10) *Cf. Dümmler l. c. (beneficia vacantia inter optimates distribuit).* 11) *Cf. supra p.* 60, *l.* 1.

ignis eum[1] certum nuntium deferebat —, festine rediit 886. in terram suam. Post haec Sigefridus[a] famosissimam aecclesiam[b] beati Medardi igne cremavit[2], monasteria, vicos, palatia regia, interfectis et captivatis accolis terrae[c]. Nortmanni[d] vero, qui per Sequanam ascenderant a Parisius, cum omni exercitu et suppellectili[e] et navibus Hionam[3] fluvium ingressi Senonas civitatem obsederunt. Sed Evrardus[f] archiepiscopus ipsius civitatis *(Nov. ex.)*. statim cum eis de redemptione[g] civitatis agi coepit[h] et obtinuit quod voluit[4].

Anno Domini[i] DCCCLXXXVII.[k] Nortmanni vero[l] 887. [usque[m]] Segonnam et Ligerem more solito pervagati sunt[5]. His etiam diebus[n] moritur Evrardus[f] Senonensis[o] *(Febr. 1)*. episcopus[6], cui succedit[p] Waltherus iuvenis[7]. Usque *(Apr. 2)*. aestivo[q] tempore[r, 8] ibi[s] residerunt[t], incendiis et occisionibus[u] terram in solitudinem redigerunt[v, 9]. Sigefridus[w] vero cum suis verno[x, 10] finiente[y] in Sequanam rediit agens solita et circa autumni tempora Frexiam[z] petiit, ibique interfectus est[a, 11]. Dani vero Parisius regressi *(Maio)*. propter tributum ab imperatore promissum, pro qua re Askrichus[b] ad imperatorem[c] abiit et pro quo ierat rediens secum detulit; datoque tributo, quia nullus erat

a) siefridus *B* 1 (siefried). 2. b) eccl. *B* 1; aeclam *B* 2. c) terrae acc. *A* 2 *(Chr. Norm.)*. d) Northmann. *A* 2. e) supell. *B*. f) euurardus *A* 2. g) reptione *omnes codd.*, dem *alio atramento, manu multo recentiore superscr. B* 1; ereptione *Chr. Norm.* h) ciuitatis accepit *A* 1; cepit *B* 2. i) A. D. *om. B.* k) DCCCLXXXVI. *B.* l) *hic aliquid (velut* omnem terram — omne regnum — omnia loca — cuncta — *aut* Burgundiam) *supplendum credideris; cf. supra p.* 50, *l.* 10. 54, *l.* 12 *sqq.* 62, *l.* 18; *infra p.* 64, *l.* 13 *sq.*; *a.* 891. 899. m) usque *om. A.* n) diebus *om. A* 1. o) senomensis *A* 1. p) successit *A* 1. q) uero *add. A* 1. r) tprib; *eadem manu corr.* tpris *A* 1. — nortmanni *add. B* 2. s) ibi *om. A* 1. t) resederunt *A* 1. *B (cf. infra a.* 894). u) occasionibus *B* 1. v) redierunt *A* 1; redegerunt *B* 1; redigentes *B* 2. w) Siefridus *A* 1. x) *nescio an supplendum sit* tempore *(cf. p.* 53, *l.* 26; *infra a.* 898). y) fin. verno *A* 1. z) frixiam *A* 2 *(cf. supra p.* 51, *n.* t); fresiam *B* 2. a) est *om. A* 1. b) ascrilcus *A* 1; aschri:cus *(post* i, *ut videtur, littera* l *erasa aut detrita) B* 1; ascríchus *B* 2. c) impr *A* 1.

1) *Intellegendum videtur:* ei *(cf. etiam Andr. Marchian., ed. Beauchamps p.* 745). 2) *Cf. Vogel p.* 336, *n.* 3. 3) *Yonne.* 4) *Diverse haec refert Regino a.* 888, *p.* 131; *cf. Dümmler l. c. p.* 272, *n.* 2; *Vogel p.* 338, *n.* 3. 5) *Cf. de Burgundia a Normannis vastata Reginon. chron. l. c.; Ann. S. Benigni Divion. a.* 887, *SS. V, p.* 40; *Abbo l. II, v.* 343—346, *p.* 107; *supra p.* 62, *l.* 18. 6) *Cf. Ann. S. Columbae Senon. a.* 886, *SS. I, p.* 104; *Dümmler l. c. p.* 267, *n.* 2. 7) *Nepos Waltheri Aurelianensis episcopi; cf. supra p.* 45, *l.* 10; *Reginon. chron. l. c.; Ann. S. Columbae Senon. l. c.* 8) *Cf. tamen Ann. S. Columbae Senon. l. c.; Dümmler l. c. p.* 278 *sq.; Vogel p.* 340, *n.* 2. 9) *Cf. Exod.* 23, 29: ne terra in solitudinem redigatur; *Gen.* 47, 19; *Ezech.* 35, 14. 10) *Pertz, SS. I, p.* 524, *n.* 47. *non recte interpretatur* i. e. inverno, hieme. 11) *Cf. Dümmler l. c. p.* 334.

887. qui eis resisteret, iterum per Sequanam Maternam fluvium ingressi Gaziaco[a, 1] sibi castra statuunt.

Franci vero australes[2] videntes imperatoris vires ad regendum imperium invalidas[3], eiecto[b] eo de regno, Arnulfum filium[4] Karlomanni, qui eius erat nepos, in *(Nov.)*. regni solio[c] ponunt. Ast inferiores Franci[5] inter se divisi, quidam Widonem[6] ab Italia, quidam Odonem in regno statuere volunt. Berengarius[7] etiam regnum Italiae usurpat. Hroderardus[d] Camaracensium[e] episcopus his diebus obiit. Karolus vero post amissum imperium fertur a suis strangulatus[8]; tamen in brevi[f] finivit[g] 888. *(Ian. 13)*. vitam praesentem[h], possessurus caelestem[i], ut credimus[k]. Nortmanni vero omnia loca[l] usque[m] Mosam[n] more solito et partem Burgundiae devastant.

Anno[o] Domini DCCCLXXXVIII.[p] Verum, ut diximus[9], Franci divisi, aliqui Widonem, qui partibus Fulchonis archiepiscopi favebant, alii Odonem, inter quos Theodericus comes[10] eminebat, in regno statuere contendebant. Convenerunt itaque qui Odonem advocarunt[q] Compendio palatio atque cum consensu[r] eorum qui sibi *(Febr. 29)*. consentiebant per manus Waltheri[s] archiepiscopi[11] benedici sibi in regnum[t] fecerunt[12]. Pauci vero ex Bur- *(c. Mart. in.)*. gundia Widonem Lingonis civitate per Geilonem[u] eiusdem civitatis episcopum regem sibi creaverunt[13]. Interim, dum haec aguntur, ordinatur Dodilo Camaracen- *Mart. 17.* sium[v] vel Atrebatensium ecclesiae[w] episcopus[14] *XVI. Kal. *p. 2 Aprilis. At hi[x] qui ultra Iurum atque circa Alpes con-

a) *ita A 1. B 1 (littera tertia non prorsus clare expressa, sed potius* z *quam* t *legenda). B 2;* glatiaco *A 2* (Gauziaco *Chr. Norm.*). b) eiesto *corr.* eiecto *A 1.* c) solio regni *A 1.* d) Hroderad *A 1.* e) cameracensium *A 1. B 2.* f) imbreui *B 1.* g) finiunt *B 1.* h) psentem *A 1. B 2.* i) cęleste *A 1;* ut cred. caelestem *B 2.* k) *hoc loco* Anno DCCCLXXXVIII. *A 2.* l) loco *B 1.* m) ad *add. A 1.* n) mosa *B 1.* o) anni *B 1.* p) DCCCLXXXVII. *B.* q) auocarunt *B (cf. infra a. 892).* r) concessu *A 1.* s) uualteri *A 2. B 2.* t) regem *A 2 (cf. supra p. 45, l. 17 sq.; infra p. 65, l. 2; a. 893. 895).* u) geylonen *B 2.* v) kameracensium *A 1.* w) ecclesię *B 1;* ęclę *B 2.* x) hii *B 2; om. A 1.*

1) *Chézy l'abbaye, prope Château-Thierry (Aisne) aut Chessy (Seine-et-Marne, arr. Lagny).* 2) *I. e. orientales; cf. Waitz, 'VG.' ed.* 2. *V, p.* 29, *n.* 1; *supra p.* 51, *l.* 14. 3) *Similiter Regino p.* 127; *cf. Dümmler l. c. p.* 286, *n.* 2. 4) *Ex concubina natum; cf. Dümmler l. c. p.* 286, *n.* 2. 5) *I. e. Franci occidentales; cf. Waitz l. c. p.* 129, *n.* 7. 6) *Ducem Spoleti.* 7) *Marchio Foroiuliensis.* 8) *Iisdem fere verbis utitur Herimann. Aug. Chron. a.* 888, *SS. V, p.* 109: et, ut quidam perhibent, a suis strangulatus; *cf. Dümmler l. c. p.* 289, *n.* 2. 9) *Cf. supra l.* 6 *sqq.* 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 316. 11) *Senonensis (cf. supra p.* 63, *l.* 13 *sq.).* 12) *Cf. Dümmler l. c. n.* 2. 13) *Cf. Dümmler l. c. p.* 314 *sq.* 14) *Cf. ib. p.* 320, *n.* 2.

sistunt, Tullo adunati[1] Hrodulfum[a] nepotem Hugonis 888. abbatis[b. 2] per episcopum[3] dictae civitatis benedici in regem petierunt; qui et[c] ita egit[c].

Wido vero rex factus, audiens Odonem in Francia[d] creatum regem, cum his qui se sequi deliberaverant rediit Italiam. Ibique cum Berengero rege non modica gessit bella semperque victor extitit[e]. Cumque Berengerum[f] e regno fugere compulisset, Romam ivit, imperator efficitur. 891. (Febr. 21).

Odo vero rex Francos, qui suo[g] nolebant se subdi dominationi, partim blanditiis[h], partim terroribus sibi sociari festinabat. Sed cum ei fidem dedissent, quo[i] eius[k] dominatui se subderent, contulerunt se ad Arnulfum regem, ut[l] veniret in Franciam et regnum sibi debitum reciperet. Inter quos erant primi[g] huius discordiae Fulcho[m] archiepiscopus et Hrodulfus[n] abba[4] necnon et Balduinus comes[5]. Sed dum illi haec agerent, contigit Odoni regi per Dei misericordiam inopinata victoria. Nam die nativitatis sancti Iohannis baptistae cum parvo *Iun.* 24. exercitu Danorum exercitum obviavit super[o] Axonam[p] fluvium[6] commissoque proelio[q] mox victor extitit. Quae victoria non modicam illi contulit gloriam[r]. Post haec ab Arnulfo convocatur ad placitum. Qui sibi et regno[s] suisque consulens, sumptis primoribus e suis, ad regem ire non distulit[t], praemisitque[u] ante se Theodericum[7] cum aliis, qui ei suum nuntiarent adventum et cum eo de his quae necessaria erant tractarent. Qui, ut sibi

a) herodulfum *A* 1. b) abbati *A* 1. *B* 1. c) et *om.* *A* 1; quod et ita contigit *B* 2. d) in francia odonem *B* 2. e) exstitit *A* 1; extigit *B* 2. f) berengero *corr.* berengerum *A* 1. g) *sic codd.* h) blanditur *A* 1. *B* 1; blandit̄ *B* 2. i) quod *B* 2. k) eius *om.* *B* 2. l) uti *B*. m) fulco *B* 2. n) rodulfus *B* 2. o) sūb *A* 1. p) saxonam *A* 2. q) praelio *A* 2; prę̨lio *A* 1. r) cont. illi gram *(sic)* *A* 1; illi gl. cont. *B* 2 *(Chr. Norm.)*. s) regni *B* 1. t) destulit *eadem manu corr.* distulit *A* 1. u) p̄misitque *A* 1.

1) *Haec, nisi quid exciderit, certe nimis coartata. Non qui inter Iuram et Alpes Penninas habitabant, sed Lotharienses Tulli convenisse oportet. Secundum Reginon. chron. (l. c. p.* 130*) Ruodolfus primo apud S. Mauricium coronam sibi imposuit, deinde episcopos atque optimates regni Hlotharii ascivit; cf. Dümmler l. c. p.* 319, *n.* 2; *R. Poupardin, 'Le royaume de Bourgogne' p.* 12, *n.* 2. 14, *n.* 3. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 318. 3) *Arnoldum; cf. ib. p.* 319, *n.* 2. 359, *n.* 3. 4) *S. Bertini et S. Vedasti; cf. infra a.* 892; *Chron. Vedastin. a.* 883, *l. c.; Dümmler l. c. p.* 320, *n.* 2. 5) *Balduinus II. (cognomine Calvus) comes Flandriae.* 6) *Inter Axonam et Mosam, ad Montfaucon (Meuse). Quam victoriam Abbo l. II, v.* 491 *sqq., p.* 111 *sq. celebrat diemque confirmat.* 7) *Cf. p.* 56. 64. 77.

888. imperatum[a] fuerat, peregerunt[b], ei[c] renuntiant, quo die ad condictum placitum devenirent.

Interim[d], dum missi inter illos discurrerent, Balduinus relictis sociis ivit ad regem Odonem et promisit se de reliquo fidelem illi fore. At ille benigne suscepit eum et cum honore hortatusque est[e], ut in sua promissione maneret[f], iussitque[g], ut secum iret ad condictum placitum. Statuto[h] itaque die Odo rex fretus auxilio suorum Wormaciam[i] venit, honorificeque ab Arnulfo rege susceptus, et facti amici[1], remisit eum cum honore in regnum suum petens, ut indulgentiam eis daret[k] qui se ad eum contulerant.

Interim Nortmanni[l] Meldis[2] civitatem obsidione vallant, machinas instruunt, aggerem[m] conportant ad capiendam urbem. Quibus viriliter resistit[n] Teutbertus comes[3], donec interiit cum omnibus prope bellatoribus. Mortuo itaque comite, episcopus Sigemundus[4] timore perculsus iussit lapidibus obfirmari portas civitatis. Cumque hi[o] qui infra civitatem erant inclusi, obsidione pertesi[p], fame attenuati, mortibus etiam suorum nimis[q] afflicti, cernerent ex nulla parte sibi auxilium adfuturum[r], cum Nortmannis[1] sibi notos[s] agere coeperunt[t], ut data civitate vivi[u] sinerentur abire. Quid plura?[v] Refertur ad multitudinem, et sub spetie[w] pacis obsides dant. Reserantur[x] portae, fit via Christianis, ut egrediantur, delegatis his qui[y] eos quo vellent ducerent[z]. Cumque amnem[a] Maternam transissent et longius a civitate processissent, Nortmanni[b] eos omnes insecuti comprehen-
(Iun. 14?). derunt[c] ipsum episcopum cum omni[d] populo. Indeque reversi civitatem igne combusserunt murosque quantum placuit destruxerunt[e, 5]; atque inibi[f] morati sunt usque
— c. Nov. mense prope Novembrio[g].

a) impr̄ *A* 1. b) pergerunt *A* 1. c) eique *B* 2. d) Interim — discurrerent *om.* *A* 1. e) hortaturque *A* 1. f) permaneret *B* 2. g) iussit *A* 2. h) stato, *in marg. eadem manu suppl.* tu *B* 1. i) uuormatiam *A* 1. *B* 2. k) daret eis *B* 2. l) northmann. *A* 2. m) aggeres *eadem manu corr.* aggerē *A* 1. n) restitit *B* 2; comes teudbertus res. *A* 1. o) hii *B* 2. p) pertaesi *A* 2. q) nimis *om.* *B* 2. r) adfuturam *eadem manu corr.* adfuturum *A* 1. s) notis *B* 2. t) cęperunt *A* 1. u) uiua *radendo corr.* uiui *A* 1. v) *signum interrogationis om.* *B* 1. w) specie *A* 2; spetię *B* 1. x) referantur *A* 1. y) quo *post corr.* qui *B* 2. z) dicerent *A* 2. a) annem *in marg.* vel m *A* 2. b) northmanni *A* 2. c) conprehenderunt *A* 2; cumprehenderunt *A* 1; cōprębender̄ *B* 1. d) omi *B* 2. e) detruxerunt *A* 1. f) ibi *B* 2. g) mensem prope nouembrem *B* 2.

1) *Cf. Dümmler l. c. p.* 321, *n.* 5. 2) *Cf. Abbon. l. II, v.* 441. 454, *p.* 110. 3) *Comes Meldensis, frater Anscherici episcopi Parisiensis; cf. ib. v.* 456—464, *p.* 110 *sq.* 4) *Cf. ib. v.* 455. 5) *Cf. Abbon. ib. v.* 465—466, *p.* 111; *Ann. Nivern., SS. XIII, p.* 89; *Vogel p.* 344, *n.* 1.

Circa autumni[1] vero tempora Odo rex adunato exercitu Parisius venit, ibique castra metati[a] sunt prope civitatem, ne iterum ipsa obsideretur[b]. Nortmanni[c] vero per Maternam in Sequanam[d] regressi indeque navigantes et iter per terram facientes[e, 2], Luvam[f, 3] fluvium ingressi, circa eius littora[g] sedem sibi firmant. Odo vero rex Remis civitatem contra missos Arnulfi[4] perrexit, qui ei coronam, ut ferunt[h], misit, quam in aecclesia[i] Dei genitricis in natale[k] sancti Brictii[l] capiti impositam[m], ab omni populo rex adclamatur. Ibique eis[n] qui se spreverant delicta pie indulsit atque in societatem recepit et, ut de reliquo sibi fideles forent, admonuit. Odo[o] rex nativitatem Domini in monasterio[p] sancti Vedasti celebrem[q] egit. 888. *Nov.* 13. *Dec.* 25.

Anno[r] Domini DCCCLXXXVIIII.[s] Post nativitatem vero Domini cum paucis Francis Aquitaniam perrexit[5], ut sibi eos sociaret. Quo audito Ramnulfus[6] dux maximae partis Aquitaniae cum sibi faventibus venit ad eum, adducens secum Karolum[7] puerum, filium Hludowici[t, 8] regis, et iuravit illi quae[u] digna fuerunt[9], simul[v] et de ipso pueralo, ne quid mali de eo suspicaretur. 889.
*p. 205. *Aquitanios itaque rex ex parte receptos, festinavit propter Nortmannos[w] redire in Franciam. Dani vero more suo Burgundiam, Neustriam[x] atque partem Aquitaniae[y], nullo resistente[10], igne et ferro devastant. Circa autumni[11] vero tempora Parisius regressi, contra quos Odo rex venit; et nuntiis intercurrentibus munerati ab eo, regressi a Parisius relictoque[z] Sequanam[a], per mare navale

a) castrametate *A*; castra metatus est *B*. b) obsederetur *A* 1. c) northmanni *A* 2. d) in seq. per mat. *A* 2. e) fatientes *A* 1. *B* 1. f) luuiam *B* 2. g) litorā *A* 1; litora *B* 2. h) fertur *A* 1. i) ecclesia *B* 1; aecła *B* 2. k) nł *A* 1. l) briccii *B*. m) inpositam *A* 2. *B* 2. n) ei *A* 1. o) uero *add.* *A* 1. p) monastærio *B* 1. q) cęlebrem *B* 2. r) anni *B* 1. s) DCCCLXXXVIII. *B*. t) hludouici *B* 2; ludouuici *e corr.* *A* 1. u) quia *A* 1; qua *B* 1. v) sibi *corr.* simul *A* 1. w) northmannos *A* 2; normannos *eadem manu corr.* nortmannos *A* 1. x) niustriam *B* 2. y) inaquitanię *B* 1. z) *sic omnes codd., post corr.* relictaque *B* 2 (relicta *Chr. Norm.*). a) sequana *B* 2.

1) *Cf. tamen Dümmler l. c. p.* 322, *n.* 2. 2) *Cf. Vogel p.* 345, *n.* 4 *(et infra l.* 28 — *p.* 68, *l.* 1*)*. 3) *Loing flumen, quod in Sequanam influit. Cf. Dümmler l. c. p.* 346, *n.* 1. 4) *I. e. obviam missis A. (cf. infra a.* 893; *Dehaisnes p.* 346, *n.* c*)*. 5) *Cf. Abbon. l. II, v.* 452, *p.* 110; *Ann. Fuld. Cont. Ratisbon. a.* 888, *l. c. p.* 116. 6) *Cf. Dümmler l. c. p.* 316, *n.* 4; *Eckel, 'Charles le Simple' p.* 9 *sqq.* 41. 7) *Cf. supra p.* 45, *n.* 16. 8) *Balbi.* 9) *Cf. infra a.* 898: se illi fidelem esse sicut dignum erat. 10) *Cf.* 2. *Par.* 28, 20: nullo resistente vastavit. 11) *Cf. tamen Vogel p.* 346, *n.* 2; *Favre, 'Eudes' p.* 147, *n.* 2.

889. iter atque per terram[a] pedestre et equestre[b] agentes, in territorio Constantiae civitatis circa castrum Sancti Lauti[c][1] sedem sibi faciunt ipsumque castrum oppugnare[d] non cessant.

890. Anno[e] Domini DCCCXC.[f] In ipsa etiam obsidione positus Lista[g][2] praedictae civitatis [episcopus[h]] diem clausit extremum; gladio etiam nobilioribus praedicti[i] castri[k] deletis, ad ultimum capta est munitio dicti[l] castri, interfectis eius[m] habitatoribus, ipsumque castrum funditus terrae coaequatum[n][3]. Brittanni vero viriliter suum defensavere regnum atque afflictos Danos Sequanam[o] redire compulerunt[4]. Imminente[p] vero festa[q]
c. Nov. 1. omnium sanctorum Dani per Sequanam Hisam[r] ingressi Noviomagum[s] petunt ad statuenda sibi castra[t] hiemalia[u]. Illis vero qui per terram iter agebant occurrit rex Odo circa Germaniacum[5]; sed propter loci incommoditatem nil eis damni[v] intulit. Nortmanni[w] vero coeptum[x] iter peragentes castra sibi adversus civitatem statuunt[6]. Alstingus autem[y] cum suis Argova[z][7] super Sumnam[a] sedem sibi firmavit[b]. Odo vero rex adunato exercitu super littora[c] Hisae[d] fluminis[8] resedit, ne regnum libere devastarent[e].

a) per t. *om.* *B* 2. b) ęquestre *A* 1. c) laudi *B*. d) obpugnare *A* 2. e) anni *B* 1. f) DCCCLXXXVIIII. *B*. g) listā *A* 1; *textus non integer et fortasse depravatus.* — p̄dictę *B* 2. h) *hoç editores supplendum censuerunt.* i) p̄dicti *A* 1. *B* 2. k) castris *A* 1. l) dcti *A* 1. m) eius *om.* *B* 2. n) coequatum *B* 1. o) sequanos *A* 1. p) Inminente *A* 2. q) *sic A (scil.* die*)*; facta *B* 1; festiuitate *B* 2. r) hysam *B* 2. s) nouiomum *A* 1. t) castra *om.* *A* 2; castra sibi *A* 1. u) hiemalca *corr.* hiemalia *A* 1; hyemalia *B* 1. v) dampna *B* 1. w) Northmanni *A* 2. x) ceptum *A* 1. *B* 2. y) autem *om.* *B* 1; uero *A* 1. z) argona *codd., sequente* osuper *B 2 (sed cf. infra p.* 70, *l.* 4. argobio*). Iam Bouq.* argoua *legere maluit.* a) somnam *A* 2. b) firmant *A* 2. *B* 2. c) litora *A* 1. *B* 2. d) hysae *B* 2. e) Anno (Anni *B* 1) Domini DCCCXC. *hoc loco B.*

1) *St.-Lo (Manche). Cf. Dümmler l. c. p.* 346, *n.* 3. 2) *Cf. Lebeuf l. c. p.* 721 *sq., sed alibi hoc nomen vix commemorari videtur.* 3) *Diverse de his Regino p.* 135: Quoddam castellum in Constantiensi territorio, quod ad Sanctum Loth dicebatur, obsident et accessum ad fontem aquae ex toto prohibentes, oppidanis siti arescentibus, fit deditio eo pacto, ut vita tantum concessa cetera tollerent. Illis a munitione progressis gens perfida fidem et promissa data profanat omnesque absque respectu iugulat; inter quos episcopum Constantiensis ecclesiae interimunt. *Cui tamen fidem adhibere nolim, quamquam Vogel p.* 358, *n.* 3. *ea de re dubitat; cf. Dümmler l. c.; Dehaisnes p.* 336, *n.* b. *Quodammodo similia in nostris (supra p.* 58, *l.* 2 *sqq.* 66, *l.* 19 *sqq.) de rebus a.* 885. *ad pontem Isarae et a.* 888. *ad Meldas gestis referuntur.* 4) *Cf. Reginon. chron. a.* 890. 891, *p.* 135 *sq.; Vogel p.* 359, *n.* 1; *infra a.* 898. 5) *Guerbigny (Somme)? Cf. Peigné-Delacourt, 'Les Normans dans le Noyonnais' p.* 24 *sqq.; Dehaisnes p.* 337, *n.* a; *Vogel p.* 360, *n.* 2. 6) *Cf. Vogel p.* 360, *n.* 3. 4. 7) *Argoeuves (Somme).* 8) *Cf. Vogel p.* 361, *n.* 1.

890. Alstingus[1] vero per dolum pacem fecit cum Hrodulfo[a] abbate, ut libere posset ire quo vellet. Praedictus[b, 2] vero Alstingus die sollempnitatis[c] sancti Iohannis ewangelistae[d] venit adversus castrum[3] sive mona- *Dec.* 27. sterium sancti Vedasti. Hrodulfus[e] vero abbas[f] timens, ne multitudo qui[g] Noviomum[h] erat cum eis adveniret, et insidias timens — quod etiam Alstingus mandaverat[4] — populum retinuit, sed cognita veritate post eorum discessum multum[i] doluit. Frequentibus vero incursionibus exterruit eos, nec ausi sunt postea ita adversus praedictum[k] venire castrum.

891. Anno DCCCXCI.[l] Hi vero qui Noviomo[m] erant moventes exercitum usque Mosam omnem terram pervagati sunt; indeque per Bracbantum rediere[n] transeuntesque Scaldum[o] per invia loca parant redire ad castra. Insecutusque eos[p] Odo rex[q] comprehendit[r] eos[s] super Galtheram[5], sed non ita ut voluit. Nam amissa praeda[t] per silvas dispersi evasere[u] atque ita ad castra reversi sunt.

Circa autumni[v] vero tempora[6] relicto Noviomo maritima petivere loca ibique toto aestivo[w] tempore morati sunt[x], indeque iterum[y] moventes iter usque Mosam[z]. Quod audiens Arnulfus rex velociter accurrit[a] eosque usque trans Scaldum[b] et prope Atrebatis insecutus, sed

a) rodulfo *B*. b) P̄dictus *A* 1. c) sollemnitatis *A* 2. d) euangelistę *B* 1; ęvangełtę *B* 2. e) Rodulfus *B* 2. f) abba *B* 2. g) *sic codd.* h) noviomo *B* 2. i) multum post eor. disc. *B* 2. k) p̄dictum *A* 1. l) Anno DCCCXCI. *om. hoc loco B;* Anno *om. etiam A* 1. m) nouiome *A* 1. n) redire *A* 1. o) schaldum *A* 2. p) est *A* 2. q) rex Odo *B* 2. r) conprehendit *A* 2. s) eos *om. A* 2. t) p̄da *A* 1. u) auasere *A* 1. v) *ita (cf. supra p.* 61, *l.* 10. 67, *l.* 1. 25 *sq.) codd. (*autem autumni *Chr. Norm.).* Circa verni v. t. *annotavit Bouquet. Peigné-Delacourt l. c. p.* 13, *n.* 8; *Dehaisnes p.* 341; *Vogel p.* 362, *n.* 2. *per errorem cod. B* 1 *testem proferentes* Circa autem verni t. *legendum censent. Dümmler (De Arnulfo rege p.* 176; *'G. d. Ostfr. R.' ed.* 2. *III, p.* 347, *n.* 1*) quem Wattenbach in transl., Mühlbacher nr.* 1860 *a et alii probant,* Circa autem veris tempora *legi vult.* w) estiuo *B* 2. x) mor. sunt temp. *B* 2. y) interitum *A* 1. z) moram *B* 1. a) occurrit *B* 2. b) schaldum *A* 2.

1) *Sequentia non nimis clara.* 2) *Mirum, cum idem modo commemoratus sit. Quare dubitare licet, an scriptor praecedentem sententiam postea inseruerit.* 3) *De castello Karolo III. imperatore, a.* 885—887, *exstructo cf. Böhmer l. c. nr.* 1884; *Vogel p.* 231, *n.* 1. 339, *n.* 5. 361. 4) *Non satis mihi liquet, utrum* iusserat *an* nuntiari fecerat *interpretandum sit.* 5) *De qua non constat nisi quod inter ripam laevam Scaldis et Noviomum quaeri oporteat; cf. Pertz, SS. I, p.* 527, *n.* 66. — *Dehaisnes (cf. etiam v. Kalckstein l. c. p.* 67, *n.* 2; *Vogel p.* 362*) de Wallers flumine cogitavit, quod tamen Monod, 'Revue critique' a.* 1872, *p.* 253. *improbat.* 6) *Haec cum sequentibus atque praecedentibus pugnare et potius de vere cogitandum esse apparet, sed scriptorem ipsum lapsum commisisse crediderim.*

891. eos non comprehendit[a], indeque rediit in regnum suum[1].
Nortmanni[b] vero qui Noviomo[c] hiemaverant[d. 2] decreverunt Luvanio sibi sedem firmare ad hiemandum, illuc-
Nov. que mense Novembrio[3] petunt iter; qui vero Argobio[e. 4], Ambianis sedem [sibi[f]] firmant. Arnulfus vero rex adunato exercitu venit adversum[g] Nortmannos[b] et Deo se protegente[h] ipsum cępit[i] castrum[5], interfecta non mo-
(Oct.?). dica multitudine Danorum; atque hac[k] patrata victoria[6] ita rediit in regnum suum. Nortmanni[l] vero, qui huc illucque dispersi erant, adunati in eodem loco[7] iterum sibi sedem firmant. Odo vero rex adunato exercitu Ambianis pergit, sed nil ibi prospere gessit. Verum post haec in pago[m] Virmandinse[n] ob neglectum[o] custodum illi inprovise superveniunt Dani eumque fugere coegerunt.

892. Anno Domini DCCCXCII.[p] Rodulfus abba[q] et
Ian. 5. levita obiit[8] Nonis Ianuarii sepultusque in aecclesia beati Petri, in sinistra parte altaris, in monasterio sancti Vedasti[9]. Tertio[r] vero die post eius obitum[s], postquam castellani[t] Egfridum[u] comitem miserunt eius obitum regi nuntiantes et, ut illis iuxta suum[v] velle, quid agerent, remandaret[w], Balduinum[x] a Flandris advocantes[y] per consilium[z] Evreberti[a], qui nimis fuerat *versutissi- *p. 206.
mus[b], contra voluntatem regis receperunt[10], pro nichilo

a) cōprẹhendit *B* 1. b) Northmann. *A* 2. c) nouiome *A* 1. d) hyem. *B* 2. e) agobio *A* 1. f) *ita B. Chr. Norm.; om. A (sed cf. supra l.* 3, *infra l.* 11. *et plerosque similium locorum, praesertim p.* 67, *l.* 6*)*. g) aduersus *corr.* aduersum *B* 1; aduersus *B* 2. h) ptegente *B* 2. i) coepit *A* 1. *B* 1. k) hoc *A* 2. l) Northmanni *A* 2; Nortmani *h. l. A* 1. m) pagum *A* 1; pago, *littera* o, *ut videtur, corr. B* 1. n) uirmandisse *A;* uermandense *B* 2. o) neglectu *A* 1. p) A. D. (Anni *B* 1) DCCCXCI. *post* Ianuarii *habet B;* A. D. *om. A* 1; Dom. *om. A* 2. q) abbas *A* 1. r) Tertie *A* 1; Tercio *B* 1. s) opitum *corr.* obitum *B* 1. t) castellam *B* 1. u) hecfridum *A* 1. v) suam *B* 1. w) remandarent *A* 2. *B* 1, *et ita legit Pertz in B* 2, *quod iam legi nequit, multa enim huius loci* (Tertio — coepit esse *p.* 71, *l.* 11), *cui liquor chemicus superlitus est, in B* 2 *nimis attrita iam legi nequeunt.* x) baldoin. *A* 1. y) auocantes *A* 1; auocates *B* 1; *legi nequit B* 2, auocans *Pertz (cf. supra p.* 64, *l.* 19*)*. z) pro consilio *A* 2. a) euerberti *B* 2. b) uesutissimus *A* 1.

1) *His, quae cum aliis fontibus praesertim Reginonis chron. (l. c. p.* 136 *sq.) non conveniunt, Mühlbacher nr.* 1860 *a et Dümmler l. c. p.* 347, *n.* 3. *fidem derogandam censent, quamquam annales nostri in universum chronographo Prumiensi auctoritate praestant. Kohl l. c. p.* 505. *ea mense Maio evenisse putat. Vogel p.* 363, *n.* 3. *Arnulfum hic fortasse per errorem Odoni substitutum conicit, sed manifesto dicitur rex ex orientali regno venisse eodemque rediisse.* 2) *Sc. a.* 890—891; *cf. supra p.* 68, *l.* 14. 3) *Cf. tamen Dümmler l. c. p.* 349, *n.* 2; *Kohl l. c. p.* 507; *Vogel p.* 365, *n.* 5. 367, *n.* 2. 4) *Cf. supra p.* 68, *l.* 19. 5) *Sc. Normannorum apud Luvanium.* 6) *Cf. Vogel p.* 367, *n.* 2. 7) *Sc. Luvanii.* 8) *Cf. Folcwini Gesta abb. S. Bertini c.* 97, *SS. XIII, p.* 623 *sq.; Ann. Elnon. mai.; Ann. Blandin., SS. V, p.* 18. 24. 9) *Cf. Folcwin. l. c. p.* 624. 10) *Cf. Ann. Elnon. min. a.* 891, *SS. V, p.* 19.

habentes quod regi mandaverunt[a] vel quod Egfrido[b] 892.
comiti promiserant. Per hoc itaque, quod Evrebertus[c]
consiliatus[d] est, Balduinus[e] itaque comes legatos dirigit
ad Odonem[f] regem, mandans cum sua gratia velle te-
nere abbatias[g. 1] sui[2] consobrini. Odo vero rex respondit,
ut[3] sineret illum[4] prius esse[h] potestativum de suo, quod
Deus[i] illi[4] concessit, et veniret ad se, fidens benignum
erga illum[5] se inventurum[k] fore[l]. Balduinus[e] vero ad
hoc[m] non praebuit[n] assensum. Iterum rex[o. 6] alios
atque alios missos[p] misit, sed nil[q] profecerunt. Exhinc
Balduinus[e] regi coepit[q] esse infestus. Relicto itaque
fratre[7] Atrebatis, ipse in Flandras[s] ante quadragesimam *ante Mart.* 8.
perrexit.

Sed die lunae ante pascha contigit[t] nobis malum *Apr.* 17.
tale, quod inrecuperabile[u] est. Nam casu hora diei
sexta ipsum castrum[8] igne accensum combussit aecclesias[v]
inibi sancti Vedasti, sancti Petri et[w] sanctae Mariae. In
ipso etiam[x] incendio omnia patrocinia sanctorum, quae
habuimus, furto nobis ablata sunt[y], omne etiam castrum
consumptum est. Indeque fames valida et sterilitas
terrae nobis invasit, ita ut accolae[z] terrae prae[a] magni-
tudine[b] famis[9] sua relinquerent loca.

Post haec Balduinus[c] castrum refirmat et parat
se ad resistendum. Episcopi vero illum excommuni-
caverunt[10]. Exhinc Odo rex adunato exercitu iter arri-
puit quasi Atrebatis venturus, re autem vera[d] Flan-

a) madauerunt *A* 1; mandauerant *B*. b) hecfrido *A* 1. c) rurebertus *A* 1; euerbertus *B* 2. d) consolatus *B (cf. Dehaisnes, p.* 342, *n.* 6. *a; supra p.* 70, *l.* 22*)*. e) baldoin. *A* 1. f) ad dodonem *A* 1; *verba* ad Odonem — nil profecerunt *(l.* 10*) admodum attrita, ut nonnullae litterae iam vix discerni queant, B* 1. g) abatias *B* 1. h) illum pr. esse illum *B* 1; prius esse illum *B* 2. i) *e corr. A* 1. k) inuentu eum *B* 1; inuentum eum *B* 2. l) for *B* 1. m) ad hoc *om. B*. n) p̄buit *A* 1. *B* 2 (?); prebuit *B* 1. o) rex *om. B*. p) missos *om. A* 1. q) nihil *A* 1. r) cepit *B* 1. s) flandrias *B* 2. t) contigi *A* 1. u) inreculpabile *A;* inrecupabile *B, multo post corr.* inrecupabile *B* 2. v) ecclesias *A* 1; inibi s. ued. ęccl. *A* 2. w) et *om. B*. — sanctaeque *B* 2. x) etiam *om. B*. y) sunt *om. A* 1. z) accole *B*. a) pre *B* 1; p̄ *B* 2. b) magnitudini *corr.* magnitudine *A* 1. c) baldoinus *A* 1. d) vera *om. B*.

1) *Sc. S. Vedasti et S. Bertini; cf. Dümmler l. c. p.* 320, *n.* 2. 518, *n.* 2. 519. 2) *Sc. Balduini.* 3) *Locus, quem neque v. Iasmund et Wattenbach in transl. p.* 273, *neque Favre, 'Eudes' p.* 140, *n.* 2, *recte interpretari videntur.* 4) *Ipsum Odonem intellego.* 5) *Balduinum.* 6) *Favre l. c. n.* 3. *hanc vocem perperam insertam putat, quam tamen auctoritas meliorum exemplarium tuetur.* 7) *Ruodolfo, comite pagi Cameracensis; cf. infra a.* 895; *Reginon. chron. a.* 818, *p.* 73; *Ann. Blandin. a.* 882. 896, *SS. V, p.* 24; *Eckel, 'Charles le Simple' p.* 38, *n.* 3. 8) *Cf. p.* 69, *n.* 3. 9) *Cf. infra p.* 72, *l.* 13; *Dümmler l. c. p.* 352, *n.* 1. 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 519, *n.* 1.

892 dris[a] petiturus[b]. Balduinus[c] Atrebatis[1] iter arripiens per aliam viam antecessit regem venitque[d] in Bruociam[e.2], atque ita rex sine aliquo effectu rediit ad loca sua. Nam (Iul.?) antea Walkerus[f] eius[3] consobrinus castrum[g] Ludunensium[h], quod a rege[i] perceperat, per tirannidem[k] obtinuit, sed rex castellum[l] obsedit ipsamque civitatem mox cepit[m.4]. Et post paucos dies diiudicatus[5], sed rex non sibi praevidit[n.6], capite eum[o] iussit truncari[7]. Hocque actum[p] est, antequam rex Flandras[q] pergeret. Nam Balduinus[r] per Evrebertum[s] inter se et Walkerum[t] pacem fecit[u.8], quae[v] pax illi abstulit vitam.

Nortmanni[w] vero a Luvanio[x] regressi[9], videntes omne regnum fame atteri[10], relicta Francia tempore autumni mare transierunt. Franci vero, qui dudum Odoni regi infesti fuerant, sociatis sibi aliis, ut possent compleri[y] quae[z] volebant, suaserunt[a] regi, ut relicta Francia hiemandi gratia peteret Aquitaniam, ut Francia, quae[b] tot annis afflicta erat, aliquatenus recuperare[11] posset; et quia Ramnulfus obierat[12], et quia Ebulus et Gotbertus[c.13] ab illo disciverant, eos aut[d] sibi resociaret aut de regno suo pelleret aut vita privaret[14]. Ille cre-

a) flandras *B* 1; flandrias *B* 2. b) petiturū *A* 1. c) Baldoinus uero ab *A* 1 (*cf. infra a.* 895). d) uenit *B*. e) bruciam *A* 1; in Br. *om. B*. f) uualcherus *B*. g) castellum (um *e corr.*) *A* 1. h) ludduneusium *A* 1; laudunensium *B*; *cf. p.* 43, *l.* 6. i) quod agere *A* 1. *B*. k) tyrannidem *A* 1. *B* 2. l) castrum *B*. m) coepit *A* 1. n) preuidit *A* 1; p̄uidit *B*. o) eius *A*. p) factum *B* 2. q) flandrias *B* 2. r) baldoinus *A* 1. s) euerbertum *B* 2. t) uualcherum *B*. u) facit *A* 1. v) qua *A*; qui *B* 2. w) Northmanni *A* 2. x) luuano *B*. y) impleri *A* 2. z) qua *A* 1. a) suaserent *corr.* suaserunt *A* 1. b) quae *radendo corr.* qua *A* 1. c) gozbertus *A* 1. d) aud *B* 1.

1) *I. e. Atrebatibus; sed sequentia ex parte conturbata et obscura.* 2) *Dehaisnes (p.* 343, *n.* b*) Brügge intellegendum credit (cf. v. Kalckstein l. c. p.* 75 — 76, *n.* 1; *Favre, 'Eudes' p.* 145*); sed hoc vix veri simile videtur. Vide s. pl. Du Cange-Favre, Glossar. I, p.* 761 *sq. sub v.* bruscia, brocia. 3) *Sc. regis; cf. Reginon. chron. p.* 139, *n.* 5. 4) *Cf. Reginon. chron. p.* 139. 5) *Nonnulla hic deesse patet v. c.* ad mortem, clementiam regis imploravit. *PERTZ. Quod quamquam Wattenbach et v. Kalckstein (p.* 75, *n.* 2*) probant atque etiam Dehaisnes textum hic mutilum esse censet, in medio relinquere malim.* 6) *Haud dubie intellegendum videtur:* ei non indulsit, *etsi Wattenbach et Favre (l. c. p.* 144 *sq.) hoc secus interpretentur.* 7) *Regino l. c. p.* 139 *sq.:* Deinde omnibus primoribus, qui tunc ibi aderant, adiudicantibus eundem Waltgarium decollari iussit, eo quod in conventu publico contra regem et dominum suum gladium evaginasset. 8) *De qua re controversiam habuerint, parum liquet.* 9) *Cf. supra p.* 70, *l.* 10. 10) *Cf. supra p.* 71, *l.* 20 *sqq.* 11) *Sc. vires.* 12) *Cf. Eckel l. c. p.* 10, *n.* 6. 13) *Ebolus abbas S. Germani Parisiensis et S. Dionysii et Gozbertus comes, Ramnulfi fratres.* 14) *Cf. Reginon. chron. p.* 140 *(ubi Ramnulfus tunc adhuc vixisse putatur); Abbo l. II, v.* 530 *sqq., p.* 113.

dulus factus consilium[a] adquievit eorum, nescius, quae[b] 892. mala[c] sibi parabant. At[d] ubi fines attigit Aquitaniae, Ebulus, eius adventum praesciens[e], in fugam[f] versus interfectus est iuxta quoddam castellum lapide[1]; frater (Oct. 2). quoque eius Gozbertus[g] post haec obsessus atque in brevi[h] vitam finivit.

Anno Domini DCCCXCIII.[i] Franci qui in Francia 893. remanserant, ut inimicitias[k] et odium, quod habebant contra Odonem regem, panderent, Remis adunati consilium inierunt[l] adversus eum[2], ut die[m] purificationis Febr. 2. sanctae Mariae in eodem iterum convenirent loco et quod invicem firmaverant manifestis indiciis demonstrarent[n]. Mittunt itaque et Karolum regis Hludowici[o] filium, adhuc puerulum[p], ad dictum placitum venire fecerunt et die supra dicto[3] Remis adunati eum in paterno solio benedictum in regem collocant[q], omnesque[r] coniurant adversus Odonem regem. Fama itaque citius[s] volans[t] quod factum est Odoni regi innotuit. Ipse vero, ut tunc conveniens fuerat[4], Aquitaniam degens ad eos qui sibi fideles erant in Francia mandavit, ut constantes essent, in suaque poscit[u] permanere fide[v]. *Post pascha Apr. 8. Domini Fulcho archiepiscopus et Heribertus comes[5] assumentes Karolum regem cum omni exercitu disponunt [ire[w]] contra Odonem regem, veneruntque contra eos[6] Richardus[x, 7], Willelmus[y, 8] et Hadamarus[z, 9], habuerunt-

*) *Hoc loco A* 2: Anno DCCCXCIII.

a) consil:: *duabus litteris deletis B* 2. b) qua *A.* c) mala *om. B;* sibi mala *A* 1. d) Aut *A* 1. e) p̄sciens *A* 1. *B* 2; presciens *B* 1. f) fuga *B.* g) Gotbertus *B* 2. h) atque imbre *A;* inbriui *corr.* inbreui *B* 1. i) DCCCXCII. *B.* k) inimicitiam *A* 1. l) inier, *linea compendii forte attrita B* 2. m) die *superscr. B* 1. n) demonstrarunt *corr.* demonstrarent *A* 1. o) hlodouuici *A* 1; ludouuici *B.* p) puerum *B.* q) colloqant *corr.* collocant *A* 1. r) omnes *B.* s) citius *om. B.* t) uolens *corr.* uolans *B* 1. u) poscit *A* 2? *cf. Dehaisnes p.* 346, *n.* a; possit *corr.* posset *A* 1; possit *B* 1; possent *B* 2. v) fidele *A* 1; fide perm. *B* 2. w) ire *deest A* 2. *B, sed cf. infra a.* 894. 895. x) rikardus *B.* y) uuilielmus *A* 1. z) haudamarus *A* 2.

1) *Similiter Reginon. chron. a.* 893, *p.* 141; *cf. Dümmler l. c. p.* 383, *n.* 1. 2) *Cf. Reginon. chron. a.* 892, *p.* 140 *sq.; Abbon. l. II, v.* 567 *sq.* 3) *Vide etiam Folcwini G. abb. S. Bert. c.* 99, *l. c. p.* 625; *sed constat Karolum iam* die dominica ante purificationem S. Mariae *(Ian.* 28) *regem unctum esse; cf. ibid. n.* 3; *Dümmler l. c. p.* 383, *n.* 3; *Eckel l. c. p.* 12, *n.* 5. 4) *I. e. ex convento (cf. supra a.* 892*).* 5) *Viromandensis, nepos Bernardi regis Italiae. Cf. Reginon. chron. a.* 818. 892, *p.* 73. 141. 6) *I. e. eis obviam; cf. Dehaisnes p.* 346, *n.* c; *Eckel l. c. p.* 14, *n.* 1; *supra p.* 46, *n.* 8. 67, *n.* 4. 7) *Comes Augustodunensis, dux Burgundiae, frater Bosonis regis.* 8) *Comes Arvernorum et marchio Gothiae, iam dux Aquitaniae.* 9) *Comes Pictavensis, Odonis regis cognatus. Cf. Abbo l. II, v.* 537 *sqq., p.* 113.

893. que exercitum copiosum. Contra quos rex Odo venire non distulit. Misitque ad eos qui cum Karolo erant mandans, ut quicquid in eis[a] deliquissent per suum eis[b] vadium[1] emendarent[c] et memores essent sacramenti[d] quae[e] sibi iuraverant. Atque ita actum est, ut sine aliquo effectu[f] unusquisque rediret in sua. Karolus cum suis reversus
(Aug.?) in Francia[g]; Odo[h] vero remansit in Aquitania. Messivo[i] tempore Odo rex subito Franciam[k] veniens Karolum cum
Sept. suis e regno abire coegit[l]. Septembrio vero mense[m] Karolus cum suis redit in Francia[n] inprovise, atque intercurrentibus nuntiis[o] invicem pacem faciunt usque in pascha. Atque ita Odo rex Compendio[2] ivit. *Karolus **p. 207* vero cum Fulcone[p] Remis repedavit.

894. *p. Mart. 31.* Anno Domini DCCCXCIIII.[q] Denique post pascha adunato exercitu Odo rex disponit ire[r] Remis contra Karolum eiusque fidelibus. Hi vero qui ab eo disciverant[s] Remis cum suo adunantur[t] rege. Odo vero rex veniens castra adversus eos posuit. Cumque hi qui cum Karolo erant viderent se non habere unde ei resistere[u], civitate munita custodibusque delegatis, sub obtentu[v] pacis acceptis a Rothberto[3] obsidibus, noctu civitatem egressi[w] cum suo rege ad Arnulfi regis auxilium cum suo rege se contulerunt. Arnulfus vero rex[4] benigne
(Iun.) suum excępit[x] consobrinum eique regnum paternum[y] concessit adiutoresque ei delegavit[z] hos qui erant ex superiori[a. 5] Francia. Qui reversi ab[b] Arnulfo Odonem in regno inveniunt[c] eos cum suo expectantes[d] exercitu supra Axonam[e] fluvium[6]. Sed hi qui erant cum Karolo ex parte Arnulfi cum Odone[f] rege amicitiam habebant.

a) *ita omnes codd.* b) eis *om. B.* c) emendassent *B.* d) sacrimenti *B* 1. e) qua *A.* f) eff. *om. B* 2. g) franciam *B.* h) Odo — Aquitania *om. B.* i) *Bouq. dubitat, an legendum sit* in aestivo, *quod equidem probare nolim.* k) fr. sibito *B* 1; fr. sub. *B* 2. l) ab. coegit e regno *B.* m) mensę *B* 1. n) frantia *A* 1 *plerumque;* in francia uenit *B.* o) nunciis *B* 1. p) Folcone *B* 1. q) anno D. DCCCXCIII. *B ante* Karolus vero cum *habet;* A. D. *om. A* 1; Dom. *om. A* 2. r) in *A* 1. s) *cf. supra p.* 46, *l.* 19. 72, *l.* 20. t) adunator *corr.* adunantur *A* 1. u) resisterent *B, sed cf. supra p.* 42, *l.* 9—10. v) optentu *A* 1. w) ingressi *corr.* egressi *A* 1. x) excoepit *A* 1. *B* 1; excepit *B* 2. y) paterni *A* 1. z) del. ei *A* 2. a) de seperiora *(corr.* superiori*) A* 1. b) ad *B.* c) inuen. in regnum *A* 1. d) *ita codd.* e) axone *B.* f) odonē *A* 1.

1) *Malim intellegere* wadium *(wette), i. e. mulctam sive compositionem, quam vadimonium.* 2) *Cf. Böhmer l. c. nr.* 1892. 3) *Odonis fratre, postea rege; cf. infra a.* 898. 4) *Qui tunc conventum generalem Wormatiae habuit; cf. Dümmler l. c. p.* 386. *n.* 2, 5) *I. e. orientali; cf. Waitz, 'VG.' ed.* 2. *V, p.* 129, *n.* 7 *(supra p.* 64, *n.* 5*).* — *Regino a.* 893, *p.* 141: Iussum est etiam, ut episcopi et comites, qui circa Mosam residebant, illi auxilium ferrent *etc.* 6) *Cf. Reginon chron. l. c.*

894.

Resederuntque[a] et illi ex alia parte dicti fluminis[b], nulloque peracto negotio unusquisque rediit in sua. Odo vero rex remansit in Francia, Karolus vero contulit se ad Richardum[c, 1]; quem insecutus Odo rex, volens determinare bello finem discordiae. Verum pietas Dei non concessit sanguinem[d] finem[e] litis finiri. Per idem tempus Teutboldus[f] Lingonicae[g] urbis episcopus excecatus[h] est a Manasse Richardi[i] dilecto[2]. Odo rex iterum rediit in Franciam, Karolus vero cum suis in Burgundiam quo poterant[k] morabantur.

895.

Anno[l] Domini DCCCXCV.[m] Constricti vero hi qui sequebantur[n] Karolum — nam Odo rex eis quicquid in Francia[o] habuerant tulerat[p, 3] — Burgundiam acriter depopulati sunt. Venitque clamor eorum[4] ad aures Arnulfi regis. Qui missos in Franciam mittens iussit, ut Odo et Karolus ad eum venirent, quatinus tantae calamitatis malum inter eos finiret. Verum hi qui Karoli partibus favebant ab ipsa profectione suum retinuere[q] regem missosque suos ad regem dirigunt Arnulfum[r]. Odo vero rex strenuis secum assumptis viris ire ad regem perrexit[s] Arnulfum[5] multisque honoribus[6] eum honoravit. Rex vero illum cum honore excoepit[t] atque cum laetitia[u] ad sua remisit[7], filiumque suum[8] rex Arnulfus in praesentia[v] Odoni[w] regis nomine Zuendebolchum[x, 9] benedici in[y] regem fecit[10] eique concessit *(Maio ex.)* regnum quondam Hlotharii[z, 11].

Cumque Odo rex rediret ab Arnulfo, Fulchonem[a] archiepiscopum, qui pergebat ad Arnulfum, in[b] itinere

a) Resideruntque *B* 1 *(cf. supra p.* 46, *l.* 14 *sq.* 63, *l.* 15*)*; Resederunt *B* 2. b) fl. dicti *B.* c) rikardum *B* 1; ricardum *B* 2. d) *sic A* 1. *B;* sanguine *A* 2. *Pertz.* e) finem *om. B* 2. f) teutbaldus *A* 2. g) lingoniae *A* 1. h) excęcatus *A* 1. i) ricardi *B.* k) quo pot. in burg. *B.* l) Anni *B* 1. m) DCCCXCIIII. *B.* n) sequębantur *A* 1; persequebantur *B.* o) frantiā *A* 1. p) tulerant, n *expunct. B* 2. q) rennuere *B* 1. r) ad regem arn. dir. *B.* s) non distulit *A* 2; ire perr. ad regem *B* 2; *cf. p.* 50, *l.* 15. t) excepit *A* 2; excępit *B* 2. u) letitia *A* 1. v) p̄sentia *A* 1. *B.* w) *sic omnes codd. (cf. infra a.* 898*)*. x) tuendebolch. *B* 2. y) i in *e corr. A* 1. z) lotharii *A* 1. *B* 1. a) fulconem *B.* b) in *om. A* 1.

1) *In Burgundiam; cf. infra l.* 9 *sq; Reginon. chron. l. c.* 2) *Comite Divionensi; cf. v. Kalckstein l. c. p.* 93; *Dümmler l. c. p.* 406, *n.* 1. 407; *infra a.* 899 *(*900*):* Manasses quidam ex fidelibus Richardi. 3) *Cf. supra p.* 62, *n.* 1. 4) *Cf.* 1. *Reg.* 9, 16: venit enim clamor eorum ad me; 2. *Reg.* 22, 7: clamor meus veniet ad aures eius. 5) *Qui etiam tunc conventum publicum Wormatiae habuit; Dümmler l. c. p.* 407, *n.* 2. *Cf. Gen.* 48, 1: ire perrexit. 6) *I. e. muneribus; cf. Ann. Fuld. Cont. Ratisb. p.* 126. *et Reginon. p.* 143, *qui haec similiter narrant.* 7) *Cf. Dümmler l. c. n.* 3. 8) *Ex concubina genitum.* 9) *A.* 895 —900. 10) *Cf. Dümmler l. c. p.* 408, *n.* 2; *Mühlbacher nr.* 1955*d.* 11) *Cf. Dümmler l. c. p.* 409, *n.* 1.

895. obviant[a]; qui vix fuga lapsus est, interfecto Adalungo comite[b], qui cum eo erat[c, 1]. At hi qui cum Karolo erant conferunt se ad Zuendebolchum[d] eique partem regni consentiunt[e], uti veniat et iuvet Karolo suo consobrino. Quod audiens Odo rex, quia[f] sui[g] fatigati erant, quasi ignorans hoc Sequanam[2] transiit. Zuendebolchus[d] vero rex et Karolus cum exercitu veniunt Laudunumque obsidione cingunt. Balduinus[h] vero comes et Hrodulfus[i] frater eius[3] necnon et Ragnerus[k, 4] non bono consilio accepto Karolum reliquerunt et se[l] ad Zuendebolchum[d] contulerunt. Hi vero qui cum Karolo erant videntes se inminui[m] et, ut ferunt, quia[n] Zuendebolchus cum suis Karolum privari vitam cogitabant[o], ab ipsa obsidione legatos [ad[p]] Odonem mittunt, ut partem regni, qualemcumque ei placuerit, Karolo et eis[q] consentiat atque eos[r] in pace[s] recipiat. Quod rex libentissime annuit, indeque adunato exercitu in Franciam repedavit. Ut[t] Zuendebolcho nuntiatum[u] est, qui iam a Lauduno recesserat, episcopo Didone indutias[v] sub spetie[w] pacis petendo, et[x] quia primores Karoli videbat non ita esse erga se ut fuerant, velociter reversus est in regnum suum[5].

Odo vero rex Corbeiam venit indeque Atrebatis castrumque seu monasterium sancti Vedasti obsidione vallavit. Sed miseratus Christianitati[y] noluit eum[z] bellando capere. Homines vero Balduini[a], videntes ei non posse resistere, pacem petunt, obsides regi dant, ad

a) *sic A* 1. *B*; obuiauit, *in marg.* vel ant *A* 2. b) et *manu recentiori add. B* 1. c) erant *A* 2. *B*. d) tuendebolch. *B* 2. e) consentiant *A* 1. f) quod *B*. g) sui *superscr. B* 1. h) Baldoin. *A* 1; Balduuin. *B* 2. i) rodulfus *B*. k) rainerus *B* 2. l) sem (et *superscr. iam evanuit*) *B* 1; semet *B* 2. m) imminui *B* 2. n) quia *om. B*. o) cogitabat *A* 1. p) ad *suppl. iam Bouq., om. codd.* q) ei *A* 1. r) eos *om. B* 2. s) pacem *B* 2. t) *forte legendum* Quod ut; *cf. infra p.* 82, *l.* 14 *sq.* u) nunciatum *B*. v) inducias *B*. w) specie *A* 2. *B* 2; spetię *B* 1. x) et *superscr. A* 1. y) christianitate *corr.* christianitati *A* 1. z) eum nol. *B* 2. a) baldoini *A* 1; balduuini *B* 2.

1) *Cf. supra p.* 75, *l.* 19. *et Reginon. chron. l. c., ubi eadem accuratius referuntur.* 2) *Pridie Id. Iul. Odonem Turonibus (Böhmer l. c. nr.* 1895*), deinde secundum Reginon. chron. l. c. in Aquitania invenimus. Quare Dümmler l. c. p.* 410, *n.* 2. *hic* Ligerim *ponere maluit. Quem Wattenbach l. c. p.* 278, *n.* 3, *etiam verbis mox (l.* 17—18*) sequentibus* in Franciam repedavit *commotus, fere probat, dum Favre, 'Eudes' p.* 176, *n.* 3, *argumentis levioribus contra disputat. Attamen emendatione non opus est, cum Odoni primo Neustriam petenti Sequana transeunda esset.* 3) *Cf. supra p.* 71, *n.* 7. 4) *Ille qui 'Langhals' cognominatus est dici videtur, etsi etiam Eckel l. c. p.* 23, *n.* 1. *dissentiat; cf. supra p.* 61, *n.* 6; *infra a.* 899; *Dümmler l. c. p.* 410, *n.* 3. 466. 5) *Cf. Reginon. chron. l. c.*

suum dirigunt seniorem[a], ut, quid illis agendum sit, insinuet. 895. Et dum moram facit his[b] qui missus fuerat, rex iussit sibi aperiri[c] portas[d], ingressusque monasterium seu castellum ad limina perrexit sancti[e] Vedasti coramque[f] eius sepulchro humi prostratus devotissime oravit ac[g] uberrime flevit, inibi etiam[h] missam audivit, gratias agens Deo. Venerunt etiam[i] a parte Karoli et primorum eius Heribertus et Herkengerus[k] et Hekfridus[l] 208. propter dictam rationem[1]. Missi vero Balduini[m] regressi *cum Rotberto[n] egerunt ea quae senior illorum iussit. Statimque rex iussit illis[o] reddi[p] claves castelli omnesque suos iussit exire, et ita homines Balduini[m] recipere[q, 2] ipsum castrum. Rex vero ab[r] Atrebatis disponit ire ad Sanctum Quintinum et Perronam[s]. Nam Sancti Quintini castrum, per noctem[t] tradendo eum abintus[3], tulerat[4] Rodulfus filio Theoderici[5]. Sed intercurrentibus nuntiis[u] distulit rex profectionem[v] et Karoli[w] fidelibus indixit placitum usque post pascha, ut 896. *Apr. 4.* hieme[x] sine discordiis agerent.

Anno Domini DCCCXCVI.[y] Odo rex in Francia hiemavit, Karolus vero rex supra Mosellam[6]. Exhinc hi[z] qui cum Karolo erant Balduinum[a] infestum habuere, et ubique depraedationes[b] agebantur ab eis. Nam omnia castella tulerat[7] eis Odo rex, excepto Remis. Igitur per varia placita totus hic annus pertransiit. Odo rex placitum cum suis fidelibus habuit[c], volens partem regni, quam eius fideles tenuerant, Karolo concedere[d]. Sed Rodulfus[e] comes omne illud placitum disrupit; unde Heribertus et Herkengerus[f], omnibus iam perditis, contulerunt se ad regem Odonem, paucique relicti sunt cum

a) seniorum *B* 1. b) is *B* 2. c) aperire *corr.* aperiri *A* 1. d) porta *B* 1; port : : *(duae litterae legi nequeunt)* *B* 2 (portam *Pertz*). e) s. perr. *A* 2. f) coroque eius coram *B*. g) hac *B* 1. h) et *add., sed del.* *A* 1. i) itaque *A* 1. k) herchengerus *A* 1; erkengerus *B* 1; ercengerus *B* 2. l) ekfridus *A* 1; hemfridus *B* 1; heinfridus *B* 2. m) baldoini *A* 1; balduuini *B* 2. n) rothberto *A* 2. o) illi *A* 2. *B* 2. p) dare *A* 1. q) recepere *A* 1; ips. rec. *B*. r) ab *om. B*. s) peronam *B*, *eadem manu corr.* perronam *A* 1. t) nocte *B* 1. u) nunciis *B* 1. v) perfectionem *A* 1. w) karolo *A* 1. x) hiemem *B*. y) DCCCXCV. *B*. z) hi *om. B*. a) baldoinum *A* 1. b) depredationes *A* 2; depdationes *A* 1. *B* 2; depcationes *B* 1. c) hab. fid. *B*. d) Kar. conc. *om. B*. e) rothulfus *A* 2. f) erchenkerus *A* 1; erkengerus *B*.

1) *Haec parum clara; sed cf. supra p.* 76, *l.* 11 *sq. (infra l.* 28 *sqq.).* 2) *I. e.* recepere. 3) *I. e. tradentibus . . . castrum . . . hominibus qui intus erant. PERTZ.* 4) *Cf. supra p.* 62, *n.* 1. 5) *Cf. Dümmler l. c. p.* 316, *n.* 1. 6) *v. Kalckstein l. c. I, p.* 99, *n.* 1. Mosam *legendum opinatur; cf. etiam Parisot l. c. p.* 531, *n.* 4; *Favre l. c. p.* 182, *n.* 2. 7) *Cf. supra n.* 4.

896. Karolo. Post haec Odo rex castrum Sancti Quintini et Perronam[a] obsedit hominesque Rodulfi inde eiecit. Fulcho[b] vero archiepiscopus, qui adhuc favebat partibus Karoli, circumventus[c] a fidelibus Odonis et, licet invitus, venit ad regem et de omnibus quae ei rex iussit satis illi fecit. Karolus vero hoc audito secessit in regnum Zuendebolchi.

Ac[d] per idem tempus iterum Nortmanni[e] cum duce[f] Hundeo[g] nomine et quinque barchis[1] iterum Sequanam ingressi; et dum rex[2] ad alia intendit, magnum sibi et regno malum[h] accrescere fecit[i, 3]. Rodulfus vero in ira[k] commotus propter castella perdita[l], dum depraedari[m] non cessat abbatiam sancti Quintini, ab Heri-
(Iun. 28). berto in bello occiditur[n, 4]. Nortmanni[o] vero iam multi-
Dec. 25. plicati paucis ante nativitatem Domini diebus Hisam[p] ingressi Cauciaco[5] sedem sibi nullo resistente firmant.

897. Anno Domini DCCCXCVII.[q] Post haec usque Mosam in praeda[r] exierunt, nullo sibi resistente. A praeda[s] vero illis revertentibus occurrit regis exercitus[6], sed[t] nil profecerunt. Verum Nortmanni[o] ad naves reversi, timentes multitudinem exercitus, ne obsiderentur, in Sequanam redierunt, ibique toto[u] demorantes aestate praedas[v] agebant, nullo[w] sibi resistente. Karolus vero Hundeum[x] ad se deductum Duninio[y, 7] monasterio in
Mart. 27. pascha eum de sacro fonte suscepit.

Verum post haec[z] hi qui cum Karolo[a] erant, videntes suam paucitatem et nullum tutum habere locum refugii, iterum ad Odonem regem dirigunt, quatinus[b] ad memo-

a) peronam *B, eadem manu corr.* perronam *A* 1. b) Folcho *B.* c) circum uentis *A* 1. d) et *B.* e) northmanni *A* 2. f) eorum *add. B.* g) huncdeo *B, quam lectionem Vogel (p. 372, n. 2) praefert.* h) et regno malum *om. A* 1. i) facit *B.* k) uero intra *A* 1. l) prodita *A* 2. m) depredari *A* 2; depdari *A* 1. *B* 2; pdepdari (prodepraedari) *B* 1. n) occ. in bello *B.* o) Northmanni *A* 2. *B* 2. p) hysam *A* 2; insam *A* 1. q) DCCCXCVI. *B.* r) preda *A* 2; pda *A* 1. *B* 1; predā *B* 2. s) preda *A. B* 2; pda *B* 1. t) sed *e corr. A* 1. u) *sic A. B* 1; tota *B* 2. v) predas *A* 2; pdas *A* 1. *B.* w) nillo *eadem manu corr.* nullo *A* 1. x) huncdeum *B.* y) *ita A* 2. *B* 1 (apud Dominium *Andr. Marchian., ed. Beauchamps p.* 748); duinio *A* 1; cluninio *B* 2. z) hec *A* 2. a) karulo *A* 1. b) quatenus *B.*

1) *Navibus magnis; cf. Ann. Bertin. a.* 876, *p.* 132; *Abbon. l. I, v.* 30, *p.* 80; *Vogel p.* 35, *n.* 2. 2) *Odo.* 3) *Cf. Abbon. l. II, v.* 587 *sqq., p.* 114. 4) *Cf. Reginon. chron. a.* 818, *p.* 73; *Ann. Blandin., SS. V, p.* 24. 5) *Choisy-au-Bac (Oise).* 6) *Cum quo Vogel p.* 375, *n.* 3. 376, *n.* 4, *ab E. Favre l. c. p.* 186. 189. 193. *dissentiens, Odonem regem ipsum fuisse intellegit.* 7) *De quo non constat, nisi quod in regno Zwentibaldi quaeri oporteat; cf. Vogel p.* 377, *n.* 2; *supra l.* 6—7. *De monasterio Dononiensi (Denain, d. Arras) in Hanonia ad Scaldim sito vix cogitare licebit.*

897. riam reduceret, quod senior eorum filius esset sui quondam senioris, et partem[a] aliquam[b] ei ex paterno regno[c] concederet. At vero[d] rex cum consilio suorum[e] respondit se illi velle misereri, si sibi liceret; et intercurrentibus nuntiis[f] venit Karolus[g] ad eum; quem ille[h] benigne suscepit, deditque ei tantum e[i] regno, quantum sibi visum fuit, promisitque maiora[k] et remisit eum ad locum suum, pacificato Heriberto cum eo. Balduinus[l] etiam Rothberto[m] faciente venit ad regem; quem rex honorifice suscepit, et de omnibus quae iusserat illi rex satis illi[n] fecit, et ita remisit eum rex ad sua. Nortmanni[o] vero iam in[p] multitudine fidentes[q] omnes reliquias[r] regni ferro et igne devastant[s]. Unde rex misit ad eos, regnum redimere volens; et facto placito super Ligerem hiemandi gratia pergunt. Odo vero rex venit ad quoddam castrum super fluvium Isam[t], quod Fera[1] dicitur, ibique graviter infirmari coepit. Qui dum languor per dies singulos incresceret[u], omnibus[v] rogare coepit, ut Karolo servarent fidem.

898. Anno Domini DCCCXCVIII.[w] Obiit ipse in eodem loco Kalendis Ianuarii[2], (Ian. 1.) corpusque[x] eius apud[y] Sanctum Dionisium[z] delatum ibique honorifice humatum. Franci[a] vero rege mortuo die[b, 3] . . . Remis conveniunt Karolumque in sede paterna[c] restituunt. Balduinus[d] vero propter Heribertum venire distulit, attamen missos[e] dirigit, qui regi innotescerent se illi fidelem esse, sicut dignum erat[4].

209. *Nortmanni[f] vero verno tempore rediere ad naves, vastatam[g] Aquitaniae partem[h] atque Neustriam[i], insuper plurima eversa castra[k], interfectis[l] habitatoribus. Post haec Rothbertus[m] comes, frater regis Odoni[n], venit ad

a) parte *B* 1. b) obquam *B*. c) expulisset *add.* *B* 2. d) Ath uero *A* 2; Adeo *A* 1; At hęc *B* *(dubito fere, an, ut saepius, legendum sit* Odo vero rex*?)*. e) eorum *eadem manu corr.* suorum *A* 1. f) nunciis *B*. g) kar. uenit *B*. h) illi *A* 1. i) de *B*. k) maiora ei *B* 1; ei maiora *B* 2. l) Baldoinus *A* 1. m) rotberto *B*. n) *ita* *A* 1. *B* 1 *(cf. supra p.* 78, *l.* 5 *sq.)*; ei *B* 2; satis fecit illi *A* 2. o) Northmanni *A* 2. *B* 2. p) in *om.* *A* 1. q) fid. *om.* *B*. r) religuos *A* 2; reliosos *A*; relliquias *B* 2. s) deuastante *A* 1. t) hysam *A* 2. u) incressceret *B* 1. v) omnes *B* 2. w) A. D. DCCCXCVII. *post* Ian[uarii] *B*; A. D. *om.* *A* 1; Dom. *om.* *A* 2. x) et corpus *B*. y) apud apud *B* 1. z) dyonisium *A* 1. a) Fran *A* 1. b) *sic (nulla sequente lacuna)* *A*. *B* 1; statuto *(temere, ut credo)* *add.* *B* 2. c) sedem paternam *B*. d) Baldonus *eadem manu corr.* Baldoinus *A* 1. e) misso *A* 1. f) Northmanni *A* 2. *B* 2. g) uastata *A* 2. *B* 2. h) parte *B* 2. i) neustria *B* 2. k) plurimis euersis castris *B* 2. l) interfectisque *B* 2. m) rotbertus *B* 1; rodbertus *B* 2. n) *ita* *A* *(cf. supra p.* 75, *l.* 24*)*; odonis *B*.

1) *La Fère-sur-Oise (Aisne).* 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 436, *n.* 1. 3) *Non ausim emendare* denuo; *cf. supra a.* 893, *p.* 73, *l.* 15 *sq.* 4) *Cf. supra p.* 67, *l.* 20.

898. regem; quem rex honorifice[a] suscepit, eiusque fidelis effectus rediit ad sua. Similiter fecit et Richardus[b], [insuper et Willelmus[c]]. Post haec rex Karolus cum exercitu parvo Nortmannis[d] a praeda[e] revertentibus in pago Vitmau[f] iuxta[g] quandam . . . insecutus[h], aliquibus suorum[1] interfectis plurimisque[i] vulneratis, Nortmanni[k] more solito loca inoportuna[l] tenentes[m, 2] rediere ad naves.*

**Hiemis vero tempore Burgundiam petierunt ibique sedem sibi[n] statuunt ad hiemandum. Sed Richardus[o]
Dec. 28. comes noctu in natale[p] sanctorum Innocentium[q, 3] commisit cum eis proelium[r, 4] et victor existens compulit eos redire in Sequanam[s]. Ragnerus[t] vero comes venit ad regem Karolum[u] et fidem ei promittens suasit illi atque suis fidelibus invadere regnum Zuendebolchi[v, 5].

*) *A add. (de quo loco vide praef.):* Castrum quod dicitur Mostorio vel Inguer[6] obsederunt[w]. Nortmanni[7] Brittanniam petierunt, ut ibi hiberno tempore remorarent[x]. Sed Brittanni adunati contra eos, in praelium[y] terga verterunt Nortmanni, cecideruntque ex eis fere XIIII milia[8], atque ita rediere ad naves in Sequana[9].

**) DCCCXCVIIII. *hoc loco A 1.*

a) *littera* e *iam legi nequit; etiam nonnullae aliae litterae in ultimis novem versibus huius paginae fere evanuerunt B 1.* b) ricardus *B.* c) ins. et Will. *om. A.* d) northmanni *(sic) A 2;* northmanis *eadem manu corr.* northmannis *B 2.* e) p̄da *A 1.* f) uithmau *A 2;* uuitmau *A 1. B 2.* g) iusta *B 1.* h) *sic codd., nulla sequente lacuna; nescio an* quandam *ex vocabulo loci aut fluminis depravatum sit (cf. supra p. 69, n. 5);* est uillam *add. B 2 (cf. Pertz, SS. I, p. 531, n. b).* i) *ita B 2 (Chr. Norm.);* plurimosque *B 1,* predonisque *A.* k) northmanni *A 2. B 2;* tenentes *iam hoc loco add. B* (timentes *Chr. Norm.).* l) inoporna *B 1;* inportuna *B 2.* m) tenente *A; om. hoc loco B.* n) sibi sedem *B.* o) ricardus *B.* p) nł *A 1.* q) innocentum *A 2; om. B.* r) pręlium *A 1;* praelium *A 2;* p̄lium *B.* s) sequana *B.* t) Rainerus *B 2.* u) kar. regem *B 2.* v) zuendebolci *A 2.* w) obs dicitur *A 2;* obseđ *A 1.* x) nemorarent *A.* y) p̄lium *A 1.*

1) *Dubito an Normanni potius quam milites Karoli intellegendi sint, neque prorsus mihi placent quae Vogel p.* 379, *n.* 2. *de hoc loco disputat.* 2) *Cf., si vis, supra a.* 891, *p.* 69, *l.* 15: per invia loca parant redire ad castra. 3) *Cf. Vogel p.* 381, *n.* 2. 4) *Apud Argentolium (Argenteuil, Yonne); cf. Vogel p.* 381; *Eckel l. c. p.* 66, *n.* 1. 5) *Cf. Reginonis chron. a.* 898, *p.* 146; *Dümmler l. c. p.* 468 *sq.* 6) *Ignotum, nisi forte de Montreuil (Pas-de-Calais) cogitare velis; cf. Vogel p.* 380. 7) *Haec quoque nusquam alibi referuntur, quin immo victoria, quam Brittones a.* 890. *de Normannis adepti sunt, temere huc translata videtur; cf. supra p.* 68, *l.* 10 *sqq.; Vogel p.* 380 *sq.* 8) *Cf. Reginon. chron. a.* 890, *p.* 136: ut vix quadringenti viri ex quindecim milibus ad classem repedarent; *Vogel p.* 381. 9) *Cf. supra p.* 68, *l.* 11 *sq.* 80, *l.* 12 *sq.*

Sed ille suis adunatis fidelibus[a] venit contra Karolum, 898.
nuntiisque discurrentibus inter eos[b], Karolus nullo peracto negotio rediit in regnum suum[1].

Anno Domini DCCCXCVIIII.[c] Balduinus[d] vero 899.
contra regis voluntatem Perronam[e] invasit, sed sub celeritate amisit. Post haec mense Novembrio Nort- *Nov.*
manni[f] quasi sedem sibi firmandam super Hisam[g] iter arripientes omnem terram pervagati sunt usque Mosam, insecutusque est eos Zuendebolchus rex, sed non comprehendit[h] eos[2]. Karolus rex obsedit castrum Sancti Vedasti, et habitatoribus excommunicatis omnibus, hi qui ipsum castrum tenebant missos[i] dirigunt ad Balduinum[k] et, quamvis non voluntarie[l], obsides regi dederunt, dato spatio ad sua exportanda[m]. Ad dictum vero placitum rediit rex, venitque ad eum Balduinus[k] in pago Camaracense[n]; et primitus pacificati sunt Karolus rex atque[o] Zuendebolchus[3], et reddidit Balduinus[p] regi castrum et suos exinde fecit[q] exire; quem rex dedit[r] Altmaro[s] comiti[4]. In ipso etiam placito debuerunt se pacificari[t] Heribertus et Balduinus[k], atque redierunt unusquisque ad sua loca[5].

[u] Karolus vero rex aestivo tempore super Hisam[v] 900.
adunato exercitu resedit tractaturus, quid agerent[w] de suis inimicis. Balduinus[x] vero perrexit ad ipsum placitum, volens sibi regem[y] reblandiri[z], ut terram, quam

a) fid. adun. *A* 2. b) inter eos disc. *B*. c) DCCCXCVIII. *B*; Dom. *om. A* 2; A. D. DCCCXCVIIII. *om. hoc loco A* 1, *ubi tantummodo versus mutatus.* d) Baldoinus *A* 1; Balduuinus *B* 2. e) peronaɱ *B*. f) northmanni *A* 2. *B* 2. g) hysam *A* 2; isam *B*. h) conprehendit *A* 2. i) mossos *corr.* missos *B* 1. k) baldoin. *A* 1. l) uoluntarię *A* 1. m) exportando *B* 1. n) cameracense *A* 2. *B* 2; camaracensę *B* 1. o) et *A* 1. p) baldoinus *A* 1; balduuinus *B* 2. q) castrum exindeque fecit suos *B*. r) dedit *in marg. eadem manu suppl. B* 1. s) althmaro *A* 2; almaro *B*. t) pacificare *B*. u) *non notatur hic annus, sed quae sequuntur sub eodem anno eodemque versu connectuntur cum superioribus A. B.* v) hysam *A* 2. w) *ita omnes codd.* (ageret *corr. Pertz*). x) Balduinus, o *superscripto corr.* Baldoinus *A* 1. y) regem sibi *B*. z) reblandari *A* 1; reblandire *B*.

1) *Quodammodo similiter Regino l. c.; cf. Dümmler l. c. p.* 469; *Mühlbacher nr.* 1979 *a.* 2) *Haec Mühlbacher nr.* 1981 *a iam a.* 898. *adscribere vult; non item Dümmler l. c. p.* 470. *atque Parisot l. c. p.* 550, *n.* 2. 3) *Cf. Mühlbacher nr.* 1979 *a.* 1982 *a (qui hoc in colloquio apud S. Goarem, de quo Regino p.* 146 *sq. refert, evenisse putat); Dümmler l. c. p.* 470; *Eckel l. c. p.* 48, *n.* 3. 4) *Secundum Flodoardi Hist. eccl. Remensis l. IV, c.* 10, *SS. XIII, p.* 574 *sq. (ex qua Richer. Hist. l. I, c.* 17, *ed. G. Waitz, SS. r. G. p.* 14, *sua hausit) Karolus rex abbatiam S. Vedasti cum castro Atrebatensi Fulconi archiepiscopo Remensi concessit, hic pro abbatia S. Medardi Altmaro comiti dedit; cf. etiam Reginon. chron. a.* 903, *p.* 149; *Dümmler l. c. p.* 518, *n.* 2. 519; *Eckel p.* 51. 5) *Cf.* 1. *Mach.* 3, 56: ut redirent unusquisque in domum suam, *et alios locos Bibliae.*

900. ei tulerat[1], redderet[2]. Cumque hoc contradiceret Fulcho atque Heribertus, Winetmarus[a. 3] inprovise superveniens[b] Fulchoni archiepiscopo[c] cum suis complicibus[4], quod[d] dictum[e] nefas est, multis perfossum vulneribus inter-
Iun. 16. fecerunt[5] XVI. Kal. Iulii[6], corpusque eius Remis delatum atque in aecclesia beati Remigii positum. Post haec ordinato episcopo Hereveo[f. 7] Remis synodoque[g] facto,
(Iul. 6). omnes interfectores episcopi damnaverunt[h] et a liminibus sanctae matris aecclesiae[i] extorres reddiderunt[8]. Rex vero cum Rothberto[k] et Richardo[l] atque Heriberto coepit[m] sermocinari de Nortmannis[n], quid agerent. Unde contigit quadam die, ut Manasses[o], quidam ex fidelibus Richardi[p. 9], cum[q] rege loquens[r] quae illi non conveniebat de Rothberto[k] locutus est. Quod ubi Rothberto[s] nuntiatum[t] est, ascenso equo[u] rediit in sua, atque ita[v] omnes discordantes sine ullo effectu reversi sunt [unusquisque[w] in sua].

a) uuinethmarus *A* 2; uuinemarus *B*. b) superueniens *eadem manu corr.* superuenientes *B* 2. c) fulchonem archiepiscopum *B* 2. d) qd *B* 1. e) dictu *A* 2. f) heruoo *B*. g) sinodoque *B*. h) dampnauerunt *B*. i) ecclę *A* 1; ęclę *B* 2. k) ruothberto *A* 1; rotberto *B* 1; rodberto *B* 2. l) ricardo *B*. m) cępit *B* 2. n) northmannis *A* 2; northmanis *eadem manu corr.* northmannis *B* 2; quid de nor. ag. *B*. o) manases *B* 2. p) ricardi *B*. q) cum *om. B*. r) loquente *B* 2. s) rotberto *B* 1; rodberto *B* 2. t) nunciatum *B* 1. u) ęquo *A* 1. v) ita *om. B* 2. w) un. in sua *om. A*.

1) *Cf. supra p.* 62, *n.* 1. 2) *Cf. Dümmler l. c. p.* 518, *n.* 2. 3) *Balduini satelles.* 4) *Cf. ib. p.* 519, *n.* 2. 5) *Cf. Reginon. chron. a.* 903, *p.* 149 *sq.; Flodoard. l. c. p.* 575. 6) *Immo XV. Kal. Iul. (Iun.* 17*); cf. Flodoard. l. c. (epitaph.); Ann. Blandin., SS. V, p.* 24; *Folcwin. G. abb. Sith. c.* 98, *SS. XIII, p.* 624; *Dümmler l. c. p.* 518, *n.* 2. 519; *Eckel l. c. p.* 52, *n.* 3. 7) *A.* 900—922. 8) *Cf. Flodoard. l. c.; Reginon. chron. l. c. p.* 150; *Dümmler l. c.* 9) *Cf. supra p.* 75, *n.* 2.

INDEX.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

C. *Cf.* K.

D.

E.

H.

I.

K.

Karolus, Karlus, Carolus.

M.

N.

O.

GLOSSARIUM.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

---

auriculariu 23, 10.

barcha, *navis magna* 78, 5.

capellanus dominicus 6, 25.
collectio, conlectio, *colloquium* 8, 25. 14, 5.
considere = *possidēre* 15, 20. 27, 10. 29, 5. 30, 25. 32, 10.
consueto = *consueto more* 15, 5. 16, 30.
consules, *consiliarii* 9, 5.
contra = *obviam* 46, 10. 67, 5. 73, 20.
convocus, *aequivocus* 9, 20. 18, 15. 31, 15.

deputare, *insimulare, incusare* 8, 1.
dilectus = *fidelis* 75, 5.
disciscere = *desciscere* 46, 15. 72, 20. 74, 15.
dissonantia, *discordia* 13, 10.

elabescere (elabuit), *elabi* 30, 30.
elatus, *insolens* 29, 20.
excidiosus 44, 5.

festine 43, 15. 52, 10. 63, 1.

hostis, *exercitus* 13, 20. 16, 25; *expeditio bellica* 20, 5. — hostiliter, *cum exercitu* 12, 15.

influentia aquarum 32, 5.
inpositio crismalis 26, 10.
inrecuperabilis 71, 15.
intercapere 11, 10 (15).

leudes 8, 15.
lignum foenarium 26, 1.

mansae 13, 10.
medo, *Meth* 15, 5.
messivum tempus 74, 5.

natura, *conditio nativa* 13, 5.

obsidio, *obsidatus* 2, 1.
occasio, *obtentus* 19, 15. 21, 20. 23, 15.

parasceue 44, 1.
patria, *terra* 12, 5. 28, 25. 31, 10.
pausatio, *sepulchrum* 18, 10.
pecunia, *pecus* 10, 10.
placitum, *conventus, conventio* 6, 10. 31, 15. 32, 10. 38, 25. 39, 5. 56, 20. 65, 20. 66. 73, 10. 77. 79, 10. 81.
plaga vesicarum turgentium, *pusularum (pustularum)* 18, 20.
pǒtestativus, *potens* 71, 5.
praevidere, *indulgere(?)* 72, 5.
purgatorium 34, 25.

reblandiri 81, 25.
reclausi 16, 1.
regratiare 46, 15.
remorare = *remorari* 80, 15.

senior, *dominus* 77. 79, 1.
sequaces 21, 10. 27, 25.
signum sanctitatis, *crux (?)* 3, 5.
solatium, *auxilium* 11, 20.
suffraganei (episcopi) 21, 20. 29, 15.
superliminare, *tignum ostii* 52, 5.

temptari *depon.* 22, 25.
tulit, tulerat = *sustulit, sustulerat* 62, 1. 75, 10. 77. 82, 1.

vadium = *wadium (wette, compositio)* 74, 1.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

P. 19, *l.* 45. *ante* 54 *inserendum* 53.
P. 20, *l.* 42. *lege:* filium fratris *pro* patruelem.
P. 31, *l.* 21. *pone punctum post* mittere.
P. 32, *l.* 24. *lege:* **f.* 145. Ostra*chia.
P. 45, *n.* 6. *adde:* Cf. tamen F. Lot, 'Le Moyen Age' 1908. p. 185 sqq., praesertim p. 199, n. 2.
P. 48, *l.* 26. *lege in marg.:* Iudic. 20, 48 *(pro* 24*)*.